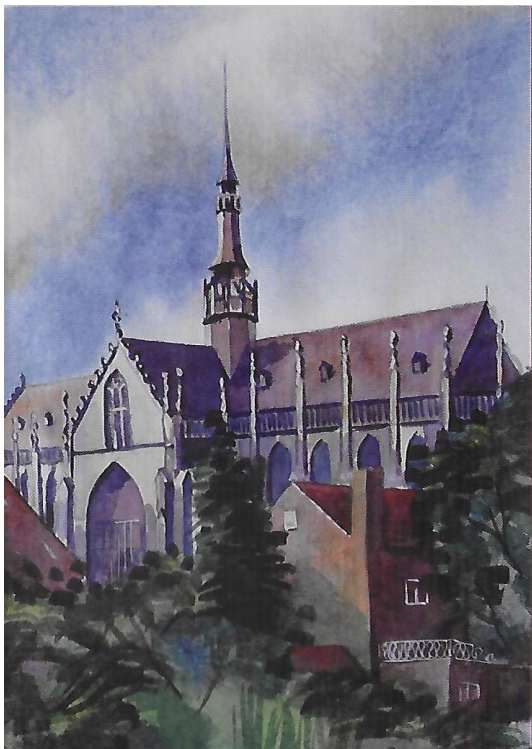

Wiel van Mulken

800 JAAR
BLOEDWONDER EN
VERERING VAN HET
HEILIG SACRAMENT
IN MEERSSEN

Wiel van Mulken

*800 JAAR
BLOEDWONDER
EN VERTERING
VAN HET
HEILIG SACRAMENT
IN MEERSSEN*

800 jaar *SACRAMENT VAN MIRAKEL*

Meerssen

De oudste vermelding van Meerssen wordt aangetroffen in 847 toen de drie kleinzonen van Karel de Grote, Lotharius, Lodewijk (de Duitser) en Karel (de Kale), bijeenkwamen *'secus municipium Traiectum, in loco, qui dictur Marsna'*, ofwel *'in een plaats genoemd Marsna, nabij de vesting Maastricht'*, om zich te verzoenen.

Vier jaar later, in 851, werd een nieuwe bijeenkomst belegd, in het palatium (de palts) van Meerssen: *'apud Marsnam palatium'*. Dit is de eerste keer dat de palts van Meerssen wordt genoemd. Meerssen maakte tot in de tiende eeuw deel uit van een koninklijk landgoed. De palts, een representatieve herenboerderij, was het economisch en bestuurlijk centrum van dit domein en bood bij gelegenheid onderdak aan de vorst.

Bij de palts hoorde een kapel, in Meerssen toegewijd aan de heilige Petrus. Hieraan was een gemeenschap van geestelijken verbonden, kanunniken genoemd.

Schenking Gerberga

Op 10 februari 968, een jaar voor haar dood, schonk Gerberga, koningin van Frankrijk, het domein Meerssen, de huwelijksgift van haar eerste echtge-

noot Giselbert, aan de abdij van Reims: *'Een eigengeërfd goed, Ons wettig toebehorend, toegewijd aan de Heilige Petrus, genaamd Meerssen in het Graafschap Maasgouw, met alles wat bij dat goed behoort; te weten Klimmen en Lith met aanhorigheden en Herten en Angleur met aanhorigheden. Daarbij voegend alle andere goederen en rechten, die reeds vroeger van Koninklijke inkomsten tot Heerlijk recht geworden zijn.'*

Het merendeel der aan de abdij van Reims geschonken goederen lag buiten het huidige Meerssen. In Meerssen zelf strekte het eigendomsrecht zich volgens de schenkingsoorkonde uit over een oppervlakte van *'82 mansi'*, een oppervlaktemaat die doorgaans vergeleken wordt met 12 bunders of 10 hectare per mansus. Uitgaande van dit cijfer zou het oude koningsdomein te Meerssen 820 hectare van *'zowel bebouwde grond als onontgonnen land, bossen, beemden, wijnbergen en weiden, akkers, molens, wateren of waterlopen, uit- en terugstromend'* hebben bevat.

De originele schenkingsoorkonde is niet bewaard gebleven, wel een pseudo-origineel, een afschrift waarvan is vastgesteld dat de inhoud niet is vervalst.

Bij de oprichting van nieuwe, kleinere bisdommen na het concilie van Trente (1545-1563) stelde paus Pius V bij bul van 7 augustus 1561 de grenzen van het door Paulus IV opgerichte bisdom Roermond vast. Om de bisschop van inkomsten te voorzien werd de Proosdij van Meerssen (de Gerbergaschenking) opgeheven en als tafelgoed aan de Roermondse bisschop geschonken. In 1609 keerde de Proosdij weer terug in bezit van de abdij van Reims, maar twee jaar later, in 1611, kwam ze na een koop- en ruilovereenkomst in handen van de abdij van Eaucourt. Na de komst van de Fransen eind 1794 werden alle kloosters en religieuze instellingen in 1796 opgeheven. De Proosdij van Meerssen werd in 1797 verkocht aan Charles Clement Roemers.

Kerk

De oudste vermelding van een kerk in Meerssen treffen we aan in een privilege van paus Calixtus II uit 1119, waarin zelfs sprake is van meer dan één kerk: *'alodium Mersenam cum aecclesiis.'* Maar er mag worden aangenomen dat er al eerder een kerk in Meerssen stond.

In een oorkonde uit 986, waarin keizer Otto III de schenking van Meerssen door Gerberga in 968 bevestigt, wordt gesproken van de 'abdij' Meerssen, waaronder moet worden verstaan een gemeenschap van seculiere geestelijken onder leiding van een abt. In de schenkingsoorkonde van Gerberga wordt vermeld dat het aan Reims overgedragen landgoed Meerssen is toegewijd aan Sint Petrus. Deze omschrijvingen doen vermoeden dat aan het domein Meerssen eerder een kerk

verbonden was in Meerssen, wat net zo goed de kapel van de palts kan zijn geweest.

Halverwege de twaalfde eeuw werd de aan de paltskapel van het domein Meerssen verbonden kanunnikengemeenschap omgezet in een gemeenschap van monniken. Waarschijnlijk zal ook in deze periode de titel van de kerk van Sint Petrus zijn overgegaan naar de heilige Remigius, de patroon van de abdij van Reims.

De voornaamste bezigheid van monniken was het verzorgen van koorgebieden. In diverse oorkonden uit de twaalfde eeuw wordt verwezen naar de bouw van een priesterkoor, waarin een altaar dient te worden opgesteld. Deze bouw, waarbij de kerk een romaans karakter kreeg, schijnt zich tamelijk lang te hebben voortgesleept, misschien wel tot het begin van de dertiende eeuw.

Groot kan dit kerkgebouw niet zijn geweest, want de Proosdij werd door niet meer dan vier of vijf monniken bewoond en de parochie van Meerssen kan toentertijd niet erg groot zijn geweest.

Bloedwonder

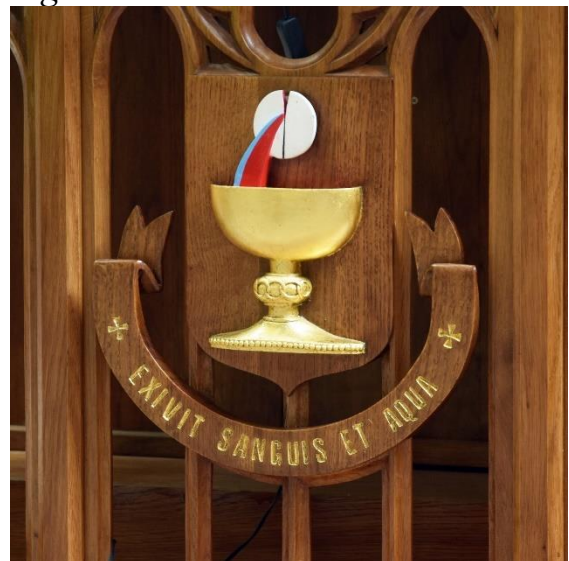
In deze kerk vond in 1222 een wonder plaats, het Bloedwonder, ook wel Sacramentswonder of Hostiewonder genaamd. De cisterciënzermonnik Caesarius van de abdij Heisterbach bij Bonn tekende dit mirakel op in zijn tussen 1223 en 1227 samengestelde Libri VIII miraculorum:

'Een van de monniken verzuimde, voordat hij de mis ging lezen, water en wijn in de miskelk te schenken. Toen men zover was dat het kruiste-

ken werd gemaakt vóór het Onzevader, en de monnik de doek van de kelk afnam en daar geen druppel vloeistof in aantrof, werd hij door schrik en droefheid overweldigd. Vertwijfeld stond hij daar, en snikkend smeekte hij God om erbarmen. Toen klonk een stem van boven: "Je gebed is verhoord". Hierdoor bemoeidigd maakte hij het overige op de gewone wijze af: hij brak de hostie en liet een partikel van het offerbrood in de lege kelk vallen. En kijk, Christus, die de kracht en de wijsheid Gods is, en die aan het kruis uit zijn dode lichaam bloed en water liet vloeien tegen de natuurlijke loop der dingen in, bracht uit zijn sacramenteel en onsterfelijk lichaam tegen de gewone orde in bloed en water voort. Zoals uit doorgesneden aderen bloed gutst, zo stroomde uit dat stuk hostie voor de ogen van de priester op twee plaatsen twee verschillende soorten vloeistof. In de kelk was dus niet de gedaante van wijn te zien maar die van menselijk bloed. (Laat dus diegenen sidderen en schaamrood worden die beweren dat er niets met het brood gebeurt zolang niet de transsubstantiatie van de [wijn in de] miskelk plaatsvindt!) Toen het rijkelijk tevoorschijn stromende bloed een derde van de kelk had gevuld, kwam het tot staan. Opgetogen over het grote wonder dat hij had aanschouwd, nuttigde de priester een beetje van de vloeistof, en toonde de rest na afloop van de mis samen met het sacrament van het Lichaam aan de omstanders. Daarna besloot men op advies van oordeelkundige lieden de miskelk

met vloeistof te verzegelen. En zo geschiedde.

Toen onlangs heer Koenraad, bisschop van Porto en legaat van de apostolische Stoel, door die streken reisde, ontboden de broeders van Meerssen hem en verhaalden hem in goede orde wat ik hier verteld heb. Verheugd met hen over dit zo gloriëuze wonder beval hij het zegel te verbreken en de vloeistof tot acht dagen tot bewijs van het christelijk geloof te tonen aan alle passanten die haar wilden zien. En dat deden de monniken ook. De vloeistof heeft een donkerrode kleur en is mettertijd dikker geworden, na twee jaren in de kelk te hebben gezeten. Nu is ze verzegeld'.

*Fragment van het altaar
met een afbeelding van het Bloedwonder*

Op het Vierde Lateraans Concilie was in november 1215 de transsubstantiatieleer officieel vastgesteld, de leer dat brood en wijn tijdens de Eucharistieviering veranderen in het lichaam en bloed van Christus, ofschoon deze verandering niet zintuiglijk waarneembaar is en de offergaven hun uiterlijke gedaanten blijven behou-

den. Het Sacraments/Bloedwonder van Meerssen was dus in 1222 hoogst actueel.

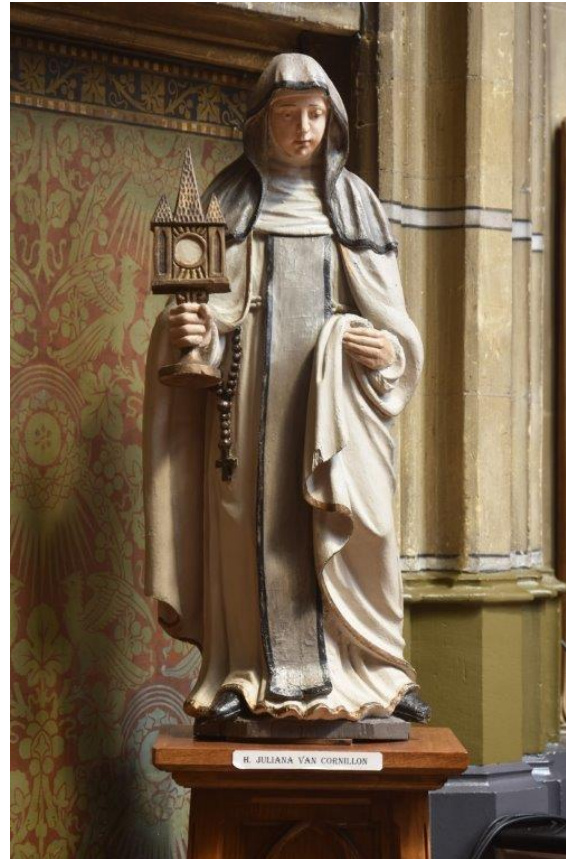
Meerssen is weliswaar de oudste, maar niet de enige plaats in Nederland waar een Eucharistisch wonder plaats vond, in de lijst van Eucharistische wonderen in de wereld op internet worden ook genoemd: Breda-Niervaart (1300), Stiphout (1342), Amsterdam (1345), Boxtel-Hoogstraten (1380), Boxmeer (1400), Bergen (1421) en Alkmaar (1429). In het boek *Bede-vaartplaatsen in Nederland* worden bovendien genoemd: Dordrecht, Haarlem, Hasselt, Helpman, Markelo, Middelburg, Schraard, Solwerd, Ypecolgsa, Binderen, Standaardbuiten en Uden.

Verering tussen de twee wonderen

De donkerrode ingedikte overblijfselen van het bloedende hostiepartikel werden eerst in de kelk zelf bewaard en vanaf 1224 mogelijk in een ander vat dat verzegeld werd.

In 1264 werd het Sacramentsfeest als officiële feestdag van de kerk ingesteld. Dit feest, dat zijn oorsprong vindt in Luik, is onlosmakelijk verbonden met Juliana van Cornillon (ca.1192-1258), augustinesse in het klooster van Mont-Cornillon. Ze werd geboren in Retinne, even ten oosten van Luik, waar de abdij van Reims bezittingen had. Juliana ondernam tal van bedevaarten, waaronder naar Keulen, Maastricht en Tongeren. Ofschoon Meerssen niet met name wordt genoemd, is het haast ondenkbaar dat ze deze plaats van een

Sacramentswonder van de eerste orde, niet heeft bezocht.

Beeld van de heilige Juliana van Cornillon

Het Bloedwonder trok veel pelgrims naar Meerssen, wat een vergroting van het schip van de kerk noodzakelijk maakte. Wellicht is het romaans priesterkoor blijven staan en is alleen het kerkschip, nodig voor de ontvangst van de talrijke pelgrims, door nieuwbouw vervangen. Na de uitbreiding van de kerk zou deze toegewijd zijn aan Maria en het Sacrament.

Toen aan paus Urbanus V in 1364 werd voorgesteld om Jan de Beaufort met de Proosdij te begiftigen, werd daarbij vermeld, dat de Proosdij met de kerk *'geheel of bijna geheel vervallen, verwoest en verbrand'* was. Over de daadwerkelijke verering van het eucharistisch wonder in deze jaren is verder weinig bekend.

Brandwonder

De hertog van Luxemburg en Brabant, Wenceslaus, had in Meerssen een kampement. Op 30 september 1368 brak in dit kampement een hevige brand uit, waarbij de Proosdijkerk, die er in 1364 reeds niet al te best aan toe was, waarschijnlijk wederom een prooi der vlammen werd. En aan deze brand heeft Meerssen zijn tweede wonder, het Brandwonder, te danken.

De overlevering verhaalt dat een jonge man, die in de buurt van Raar aan het ploegen was, de vlammen uit het kerkdak zag slaan. Hij spoedde zich naar de plek des onheils, waar hij onverschrokken de brandende kerk binnenging en de monstrans met het Allerheiligste uit de vlammenzee redde. Toen de jongeling naar zijn werk terugkeerde bleek de hele akker door een engel te zijn geploegd.

Schilderij van het Brandwonder

Dit Brandwonder van Meerssen wordt ook wel in 1465 gedateerd. In dat jaar zou de Proosdijkerk in brand zijn gestoken, maar eigentijdse regionale kroniekschrijvers maken geen melding van brand. Weliswaar verleende de bisschop van Luik in 1472, 1479, 1501 en 1504 een aantal geestelijken toestemming om in zijn diocees 'rond te trekken, aflaat te preken en de mirakelen te verkondigen die in de kerk van Meerssen geschied waren' voor financiering van het kostbare herstel van de kerk, maar hij refereerde niet aan een verwoestende brand. Doch ook na de brand in 1368 werd toestemming verleend om geld te verzamelen voor de herbouw van de kerk en wel door de bisschop van Utrecht zoals we nog zullen zien.

Uit de (tot nu toe) ter beschikking staande gegevens is het kortom niet mogelijk vast te stellen welke datum, 1368 of 1465, de juiste van het Brandwonder is.

Het Brandwonder werd in *Brand in Meerssens Tempel* door A. Ruyten aldus dichterlijk omschreven:

*'De brandklok klepte door het dorp
Met klagend angstgeluid.
De dorpers liepen opgeschrikt
En schuur en woning uit.
Zij gisten niet, zij vroegen niet,
Doch lieten huis en werk.
Reeds sloeg de vuur- en rookkolom
Hoog uit het dak der kerk;
De vlammen laaiden om den nok,
De balken stortten saam.
Een rosse gloed brak knettrend uit
Door deur en vensterraam.
En handenwringend stond de schaar
Naar 't schriktooneel te zien.*

Zij wilden wel, maar konden niet
 Een hand ter redding biên.
 “Wie redt het Heilig Sacrament?”
 Riep de oude dorpspastoor.
 “Ik kan niet meer ...Genade, o God!”
 “Wie breekt de vlammen door?”
 En biddend zank hij op de kniën
 En heel het volk met hem.
 “O redt het heilig Sacrament!”
 Riep hij met zwakke stem.
 Hij riep het beurtelings en bad....
 Wat wijkt het volk uiteen?
 Daar komt een jong'ling aangesneld
 Met overhaaste schreên.
 Hij was op 't veld met paard en ploeg
 En zag den vlammengloed
 En was toen ijlings naar het dorp
 Ter hulpe heengespoed
 Hij hoorde 't roepen van de schaar,
 Haar bidden en geweën,
 Drong door den muur van rook en vuur
 Naar binnen enverdween.
 “O God! sta hem genadig bij”.
 Eén kreet was 't, één gebed.
 Zoo klonk 't ... Daar kwam de jongeling
 Met kalme schreden weer,
 Het Allerheiligste in de hand,
 En knielde eerbiedig neer.
 In 't oog des grijzen dorpspastoor
 Weerblonk een dankb're traan.
 “Neen, vader, de eer is niet aan mij
 Ik heb mijn plicht volbracht:
 De vlammen weken voor mij uit
 En Eng'len hielden wacht.”
 En weder spoedde hij naar 't veld:
 Zijn dagtaak moest volbracht;
 Maar toen hij weer ter plaatse kwam
 In 't harte vergenoegd,
 Was door een wondre, onzichtb're
 hand
 Heel de akker omgeploegd.'

Verering *late middeleeuwen*

Nadat de Proosdijkerk in 1368 was afgebrand werd ze herbouwd. De bouwcampagne heeft vermoedelijk tot het eind van de 14^e eeuw geduurd, waarbij de kerk haar gotisch karakter kreeg.

Om geld te verwerven ter bekostiging van de bouwwerkzaamheden van Meerssens kerk werden aflaatverleningen uitgevaardigd. En deze aflaatverleningen zijn de belangrijkste aanwijzing dat Meerssens Sacrament van Mirakel in de late middeleeuwen een faam genoot tot ver buiten de eigen regio. In het bisdom Utrecht werden in de tweede helft van de 14^e eeuw vergunningen verleend om aflaten in het bisdom aan de man te brengen. Dit gebeurde met behulp van kistjes ('kas-sen', 'queesten') met bepaalde relieken, waarmee 'questierders' rondtrokken. Op de dag dat de questierders een parochie bezochten, dienden alle parochianen hun werkzaamheden te stoppen, de kerk te bezoeken en deze dag te beschouwen als een verplichte feestdag; zo niet, dan wachtte hun de straf van excommunicatie.

Op 31 maart 1373 beval Arnoldus II van Horn, bisschop van Utrecht, de quest voor de kerk van Meerssen aan en verleende aan de questierders van de kerk verlof om met hun relieken door zijn bisdom rond te reizen. In 1374 verlengde hij dit verlof. Zijn opvolger, bisschop Florentius van Wevelinkhoven, gaf 10 april 1386 de onderhorige geestelijken opdracht de questierders van de afgebrande kerk te Meerssen welwillend te ontvangen, zodat zij hun gaven konden inzamelen

voor de herbouw van de kerk. De bisschop gaf de questierders een brief mee waarmee zij zich tot de lokale kerkelijke autoriteiten konden wenden. Hierin werd vermeld dat de aan het Heilig Sacrament en Maria gewijde kerk in Meerssen, die schitterde door grote wonderen, vanwege krijgsverrichtingen afgebrand en verlaten was, en dat de bisschop hierover was geïnformeerd door de proost van Meerssen Johannes Bellifortis (Jean de Beaufort). De aflaatprediking werd als volgt gemotiveerd:

'[...] omdat zulke wonderen nuttig zijn voor het christenvolk opdat het met vuur het rechtzinnig met heilzame preken uitgelegd geloof aanhangt en voor het passend herstel zorgt van de genoemde kerk van Meerssen waarin het Lichaam des Heren schittert door de heilzame wondertekenen van de vele mirakelen, vragen wij U, vermanen wij U en bevelen wij U [...], dat Gij de boden van die kerk of hun zaakwaarnemers, als zij tot U komen met het schrijn en reliek, welke zij met zich dragen, toelaat in Uw kerken, plaatsen en kapellen om daar aalmoezen te vragen van de christengelovigen tot hulp van genoemde kerk, en hen met kruis, vanen en processie binnen te voeren en ook uitgeleide te doen [...] Wij verlenen U een aflaat van veertig dagen als Gij hun de helpende hand reikt en boetvaardig gebiecht hebt en waarlijk berouwvol zijt. [...] In de vasten en in Oost-Friesland mogen zij niet rondgaan, [...]'

In 1452 vond in de kerk een ruzie plaats, waarbij een vrouw een jongeling zo zeer sloeg dat er bloed vloaide. De kerk werd hierdoor ontheiligd en

moest opnieuw worden gewijd door de bisschop van Luik.

Op 23 oktober 1462 gaf Philips, hertog van Bourgondië, aan de questierders van de Dom in Utrecht verlof om in Holland, Zeeland en Friesland rond te gaan met de kassen, relieken van O. L. Vrouw met de 12 apostelen, het H. Sacrament van Meerssen, St. Cornelius, St. Antonius, St. Martinus, St. Ewaldus, St. Hubertus en St. Quirinus. In 1476 togen opmerkelijk veel pelgrims uit Beek naar Meerssen. Herhaalde branden in hun dorp hadden hen aangezet tot boetetochten in wollen kleren en barrevoets naar *'Merissen ten heylighen Sacrament'*. Bij de aankomst van een van die processies uit Beek ging het gerucht dat men biechtstoelen buiten de kerk moest plaatsen om aan de biechtvraag te kunnen voldoen.

De Luikse bisschop Lodewijk van Bourbon had inmiddels 21 februari 1472 aan vier paters van de Proosdij, Arnold Gruter, Pieter Huygens, Jan Arnoldszoon en Ghisbert van Turnhout, verlof gegeven om een collecte te houden in het bisdom Luik voor de opbouw van de kerk. Dezelfde bisschop gaf in 1479 andermaal hiertoe verlof. De Luikse bisschop Jan van Horne gaf 5 oktober 1501 aan de paters Arnoldszoon, Van Eersel en mr. Jacobus Gruter verlof om voor de kerk te collecteren, een verlof dat 20 november 1504 opnieuw werd toegestaan.

Sacramentstoren

In het begin van de 16^e eeuw verrees de Sacramentstoren of theoteca in de kerk van Meerssen. De juiste datum

van de bouw en de naam van de maker zijn niet bekend. Een theoteca of Sacramentstoren had als functie het bewaren van de geconsacreerde hostie en wijn die tijdens de H. Mis worden gezegend en veranderen in het Lichaam en Bloed van Christus.

Hier volgt de beschrijving van de Sacramentstoren, zoals deze is opgenomen in het boek *De Basiliek van Meerssen*, uitgegeven door de Stichting Vrienden van de Basiliek Meerssen:

‘De theoteca bevindt zich op het priesterkoor tegen de noordwand en telt zeven geledingen. De onderste staat op een half zeshoekig grondplan met vier uitstekende, geprofileerde basementen op de hoeken waarop leeuwen liggen. Op de leeuwen rusten vier vierkante pijlers waartussen tweemaal vier staande heiligenbeelden in nissen zijn geplaatst. In de eerste rij van links naar rechts een koning met scepter en banderol, een profeet met banderol en in de linkerhand een brandend zwaard, koning David met banderol en harp en tot slot een profeet met lammeren aan de voeten. In de tweede rij erbovenop vier evangelisten: van links naar rechts Mattheus met engel, Marcus met boek en leeuw, Johannes met adelaar schrijvend in een boek en Lucas met een boek in de rechterhand en rond rechts aan de voeten. De tweede verdieping bevat het belangrijkste onderdeel van de toren: het tabernakel. De ruimte wordt afgesloten door drie gepolijste koperen deurtjes met ajourwerk. In de archivolten zijn kelken met de hostie en druiventrossen aangebracht. De derde verdieping bevat drie beeldengroepen die iconografisch di-

rect betrekking hebben op het tabernakel waarin het heilig Sacrament bewaard werd: links de Mannaregen, midden het Laatste Avondmaal en rechts het Offer van Melchisedek.

Boven deze zone wordt de toren omgeven door een uitkragende versiering die als een baldakijn boven de drie beeldengroepen hangt. De onderkant is als een gewelf uitgewerkt en rijkelijk voorzien van gotisch maatwerk, hogels en pinakels. Op de vloer van de ruimte daarboven zijn driemaal drie losstaande beeldjes geplaatst: links Servatius, Lambertus en Willibrordus, in het midden Juliana van Cornillon met monstrans, Thomas van Aquino met Kind en Paus Urbanus IV en ten slotte rechts Gerlachus, Remigius en Lidwina. Helemaal bovenaan zijn nog drie grote beelden zichtbaar: links Johannes de Doper, in het midden Maria met Kind en rechts Norbertus met een staf en een monstrans in de rechterhand. De toren krijgt hier een zeshoekig grondplan. De pijlers en torentjes worden steeds fijner en hebben als bekroning een Kruis.

De toren is volledig beschilderd in een grijze afwerking met goud geschilderde details op de hoge delen en vaalgroen in verschillende holle vormen en profileringen. De losstaande beelden en de drie vaste beeldengroepen boven het tabernakel zijn verfraaid met vleeskleurige gezichten, geschilderde ogen en monden en blossen op de wangen. Hier en daar zijn delen van de kleren geschilderd in gedempte groene, blauwe of roze tinten. Ook details als haren en baarden zijn in veel gevallen gekleurd. Goud is aangebracht op veel attributen en langs de zomen van de gewaden.’

De Sacramentstoren

Verering 16e en 17e eeuw

Werd de Sacramentstoren in het begin van de 16^e eeuw gebouwd, ook de bouw van het Noorderportaal aan de kerk dateert uit deze periode. De bouw van het Noorderportaal moet waarschijnlijk gezien worden in het kader van de toestroom van pelgrims naar Meerssen: het voorzag in de behoefte aan een platform van waaraf de relieken konden worden getoond aan de verzamelde pelgrims op het plein. Op het dak van het portaal lag een betegelde vloer, waartoe een trap in een afzonderlijk traptorentje toegang gaf door een deur. Het Noorderportaal diende tevens als toegang tot de kerk. De geldinzameling via aflaten ging in de eerste helft van de 16^e eeuw gewoon door en werd in Meerssen waarschijnlijk ook ingezet bij de bouw van de Sacramentstoren en het Noorder-

portaal. De geldinzamelingen in 1501 en 1504 hebben we al gezien.

Op 15 september 1510 stond Maximiliaan van Oostenrijk aan de deken en het kapittel van de Dom te Utrecht toe de questen van O.L. Vrouw en de 12 apostelen, het H. Sacrament van Meerssen, St. Cornelis, St. Antonius, St. Martinus, St. Ewout, St. Hubertus en St. Quirinus te doen voeren in Holland, Zeeland en Friesland. Bijna vijf jaar later, 16 februari 1515, gelastte keizer Karel V bij oorkonde dat men de questierders van de Dom, waaronder die van *'den heyligen Sacramente van Merssen'* rustig zou toelaten in Holland, Zeeland en Friesland.

Op 1 mei 1517 werd de *'Sintauwerenkas'* (H. Sacramentsrelik) in Meerssen rondgedragen voor de opbouw van de kerk: *'Int jaer XVII des eersten daechs inden Mey ende twas sint Philips ende Jacobus daech soe wart sint Tauweren cas te Mersen omgedragen ende het was op eynen vridach'*.

De Raad van Holland gelastte de eerste deurwaarder 12 april 1518 overal in Holland, Zeeland en Friesland, waar dit de gewoonte was, af te kondigen, dat de questierders van de Dom in Utrecht in genoemde landen vrij moesten worden toegelaten, waaronder die van *'den Heyligen Sacramente van Merssen.'*

Van de hoogste kerkelijke zijde werd steun gegeven aan de questierders, paus Adrianus VI (tot nu toe de enige paus uit Nederland) gaf bij bul van 5 september 1522 bevel, dat men de questierders van de Dom in Utrecht, met onder andere de quest van Meerssen, moest ontvangen, onder toekenning van de bevoegdheid aan

het kapittel van de Dom om valse questierders te straffen.

Soms werden in steden aan wetsovertreders bedevaarten naar Meerssen als boete opgelegd. Zo legde de rechtbank in Alkmaar deze straf in 1535 op aan iemand die een priester op weg met het viaticum had gemolesteerd.

In 1548 kreeg de kerk voor het laatst toestemming om in het bisdom Utrecht geld in te zamelen voor reparaties aan de kerk, op 14 februari gelastte Georgius van Egmond, bisschop van Utrecht, om de boden van de kerk te Meerssen, die met hun relieken in het Sticht zouden komen om aalmoezen in te zamelen voor reparaties aan hun kerk, toe te laten en behulpzaam te zijn.

Bij het concilie van Trente (1545-1563) werd de Kerk gezuiverd van allerlei misstanden, waaronder de verkoop van aflaten.

Tijdens de Nederlandse Opstand (1568-1648) bleef het Meerssense heiligdom niet gespaard. In 1578 werd het Heilig Bloed gestolen en vernietigd, waarvoor mogelijk muitende soldaten van Don Juan van Oostenrijk als schuldigen kunnen worden aangewezen. Ook van de relieken, waarvoor in 1462 en 1510 verlof werd gegeven om er mee rond te trekken in Holland, Zeeland en Friesland, zoals we gezien hebben, werd na 1578 niets meer vernomen.

In 1581 schijnt Bisschop Lindanus van Roermond Sint Remigius als kerkpatroon te hebben vervangen door de H. Bartholomeus.

Op 9 januari 1649 om 21.00 uur stortte de kerktoeren in tijdens een storm. Hij zou niet meer worden herbouwd.

Bij het Partage-Tractaat van 26 december 1661 werden de Landen van Overmaas verdeeld in een Spaans en Staats deel. Meerssen kwam te behoren tot het Staats gedeelte en zo onder het gezag van de Staten-Generaal van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Het belijden van het katholiek geloof werd nu bijna onmogelijk gemaakt, pastoors en kapelaans werden uit hun standplaats verdreven en de kerken werden uitsluitend bestemd voor gereformeerde gelovigen. Toen de Fransen de Landen van Overmaas in 1672 veroverden werd het katholiek geloof hersteld.

De Meerssense Sacramentsdevotie, met name het Brandwonder (in 1368 of 1465), overleefde zowel de Nederlandse Opstand als de eerste periode onder Staats gezag. Dit blijkt uit een verslag van de dekenale visitatie op 6 oktober 1673, waarin vermeld wordt dat er in Meerssen een of ander Mirakel is geschied met een grote toeloop van het volk, die voortduurt tot op de dag van vandaag. Uit hetzelfde verslag blijkt dat er gedurende het hele jaar en bijzonder op Sacramentsdag in de kerk van Meerssen een bijzondere cultus was van het H. Sacrament. Zo beschikte de kerk over een zilveren monstrans met een grote gewijde hostie, een grote zilveren ciborie en nog een Stralenmonstrans.

Monstrans

De (gods)lamp brandde niet alleen op zon- en feestdagen, maar ook op iedere donderdag (de weekdag, gewijd aan het H. Sacrament); bovendien brandde deze lamp ook nog eens iedere ochtend enige tijd voor het Allerheiligste 'ex devotione et oblatione populi' ('uit de toewijding en het offer van het volk.')

Na het vertrek van de Fransen in 1678 keerde het Staatsbewind terug en werd de gereformeerde godsdienst weer de bevoorrechte religie. Er was echter één groot verschil, de pastoors en kape-laans mochten nu blijven en de kerken stonden nu ook open voor de katholieke eredienst. De kerk van Meerssen werd voortaan zowel door de gereformeerden als de katholieken gebruikt, ze werd simultaan gebruikt.

Bij de oprichting van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament in 1746, die direct hierna wordt behandeld, werd gesproken van vele mirakelen in vroeger tijden. Over een van deze mirakelen schrijft Jos Adam in *de Geulbode* van 3 augustus 1940, dat in het Staatsarchief van Brussel het volgende briefje uit de 17^e eeuw over een wonderbaarlijke genezing in de kerk van Meerssen werd aangetroffen:

'Door 't beloven om te bezoeken het Alderheilig Sacrament des Autaers is mirakeleuselijk genesen Franciscus Nicolai, dewelcke thuys is van Capel, (Henri-Chapelle) lande van Limborgh, dewelcke ene groote pijn in den rugh en in de lende gehad heeft, soodat hij niet en heeft connen voortgaan den eene voet voor den andere en soo heeft hij als hij voorgenoomme hadde te coome tot het Alderheilig Sacrament

des Autaers tot Meerssen en is aenstonds genese en heeft gegaen naar de kercke en zijn offers gedaen als te vooren. (w.g.) Frans Nicolai'.

Oprichting broederschap van het Allerheiligste Sacrament

In 1746 werd het 'Loffelijk Broederschap van 't Alderheiligste Sacrament' opgericht. Mogelijk betreft het een heroprichting, uit de reeds aangehaalde processie in 1517 wordt wel eens afgeleid dat destijds al een broederschap van 'Sintauwenkas' bestond, die zorg droeg voor de ommegangen met die kas. Ook in het reeds aangehaalde verslag van de dekenale visitatie op 6 oktober 1673 wordt vermeld dat de broederschap van de parochie gewijd is aan het Allerheiligste Sacrament. De hier volgende gegevens over de oprichting van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament zijn ontleend aan het register over de broederschap, aangelegd door Dominicus Linckens, rentmeester van de proosdij in Meerssen in de jaren 1719-1754:

*Register
Van 't Loffelijk Broederschap
van 't alderheyligste Sacrament
in deese Kooftkercke van Meers-
sen A: 1746: opgericht, bevesticht
door Synen Keyligheijt den Paus Be-
nedictus den xiv, en door den Sel-
ven met veel gratien, privilegien
en aflaten verrijkt, met iijtdruc-
kinge der naemen van de Broeders
en Sisters, die in dit Broederschap
hun Succesfulijk hebben
doen inschrijven:
Alles tot meerder eere, Lof en glorie
Godts, en verheffinge Van 't voor-
seijt alderheyligste Sacrament en
Zaligheijt der Zielen.
Amen:*

De aanleiding voor de oprichting of eventueel heroprichting van de broederschap werd uiteengezet door toenmalig proost Petrus Projart:

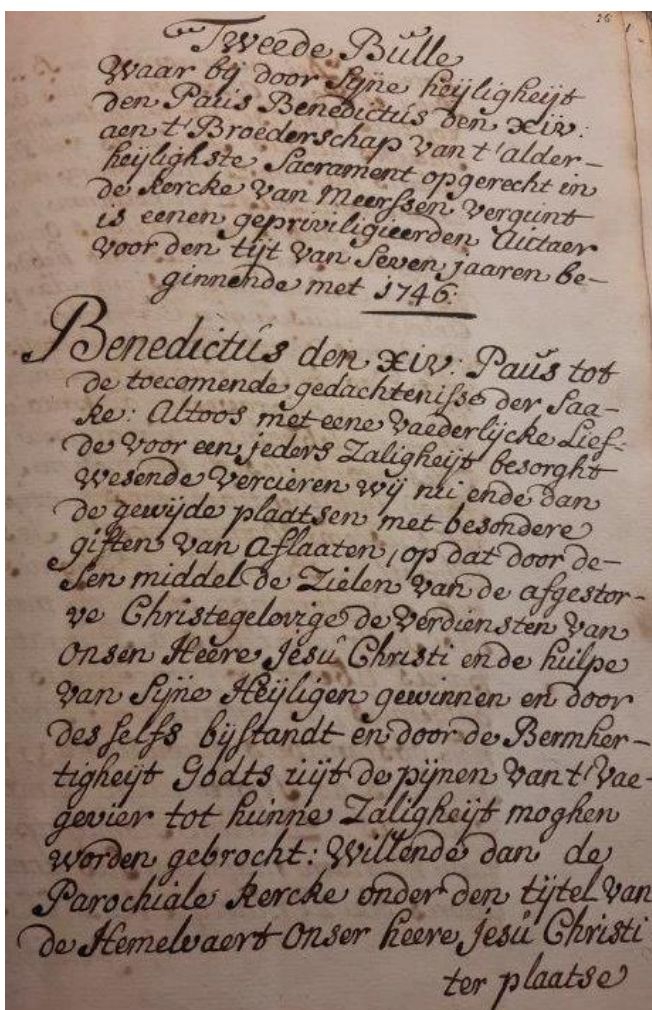
De vele mirakelen die in vroeger tijden te beurt zijn gevallen aan talrijke *'gebreekige en ellendige'* personen die hun toevlucht hebben genomen tot het Allerheiligste Sacrament, berustend in de kerk van Meerssen, hebben deze plaats *'wijd en breed'* bekend gemaakt en tot gevolg gehad dat niet alleen uit de *'omliggende, maar ook van verre afgelege oorten en Landen'* verschillende processies en bedevaarten *'in groot en merckelijk getal van volck'* hier dagelijks aankomen en altijd getroost en God dankend huiswaarts keren. Deze devotie heeft nooit opgehouden, maar is dagelijks toegenomen en steeds aangewakkerd door ontelbare mirakelen. De toeloop is nooit groter geweest als nu op het einde van 1745 en het begin van 1746, nu God *'tot straffe onser sonden'* bijna heel Europa heeft getroffen met een epidemie onder het hoornvee. Er komen talrijke processies van tien tot twintig uren ver die hun toevlucht hebben genomen tot het Allerheiligste Sacrament. De processies bestaan vaak uit vijf à zes duizend luidop biddende personen met *'alsulcke gestigtheid, geweent en gekerm'*, dat niemand zonder medelijken de pelgrims kan aanhoren of aanschouwen. Vanwege de devotie, de dagelijkse toeloop, de mirakelen, vertroosting en verlichtingen, die de op Gods barmhartigheid vertrouwende mensen in deze plaats vinden, heeft een *'meenigte soo van Ingezeten als van uitlandige'* bewogen de huidige proost Petrus Projart en de pastoor van Meerssen te verzoeken een *'Broe-*

derschap van het alderheiligste Sacrament' op te richten. Zij hebben dit *'tot meerdere aengroeijinghe van dese loffelijke devotie'* gaarne aangenomen.

Op 2 maart 1746 verleende paus Benedictus XIV zijn goedkeuring aan de oprichting van het *'Loffelijk Broederschap van 't Alderheylighste Sacrament'*. De broederschap was bedoeld voor christengelovigen van beide kunden en was niet voorbehouden aan een bepaalde beroepsgroep. De leden van de broederschap konden onder bepaalde condities, biecht en communie, aflaten verdienen. Volle aflaten waren verbonden aan de dag van intrede, het jaarlijks feest van Sacramentsdag in de kerk van Meerssen en het stervensuur. Een aflaat van zeven dagen kon verdiend worden op de vier donderdagen onmiddellijk volgend op de vier quater-temperdagen. Zo dikwijls als zij de H. Missen of andere godsdienstoefeningen in de kerk van Meerssen bezochten, algemene of bijzondere vergaderingen van de broederschap, waar ook gehouden, bijwoonden of goede werken verrichten zoals armen huisvesten, vijanden verzoenen, aan bedevaarten deelnamen, begrafenissen van medebroeders en -zusters of ander personen bezochten, verdienden zij voor elke actie 60 dagen aflaat. Mocht voor deze goede werken een andere aflaat worden verleend, dan verviel deze laatste aflaat.

Mocht de broederschap ooit worden toegevoegd aan een andere aartsbroederschap, door welke oorzaak of op welke manier ook, dan vervielen deze oprichtingsbul en alle andere apostolische brieven, ze waren van geen enkele waarde meer.

In een tweede bul werd voor een periode van zeven jaar een speciaal privilege toegekend aan het altaar van de broederschap; wanneer op Allerzielen-dag of op een donderdag voor een overleden medebroeder of -zuster een mis werd gelezen, verwierf deze zo'n grote aflaat dat zijn of haar ziel verlost werd van de pijnen van het vagevuur. Dit privilege werd 13 maart 1789 door paus Pius VI voor eeuwigdurend verleend.

*De vermelding van de tweede bul
in het register van Linckens*

In het reglement voor de broederschap werd bepaald dat de proost hoofd en opperprovisor was en de pastoor prefect. De broederschap kende verder twee meesters, die door de opperpro-

visor en de prefect werden aangesteld uit een voordracht van vier personen door de broeders; hun taak was de prefect alles te bezorgen wat noodzakelijk en vereist was voor de broederschap.

Wie in de broederschap wilde worden ingeschreven moest contributie betalen naar eigen draagkracht. Giften en contributies werden besteed voor de broederschap en de versiering van het altaar.

Om alles in goede staat te laten verlopen werd een secretaris aangesteld door de opperprovisor en de prefect, te benoemen uit een voordracht van drie personen door de broeders. Hij moest de namen en toenames van de nieuwe broeders en zusters optekenen, de giften en contributies in ontvangst nemen en elk jaar rekening en verantwoording afleggen aan de opperprovisor en de prefect en mocht zonder hun toestemming niets uitgegeven.

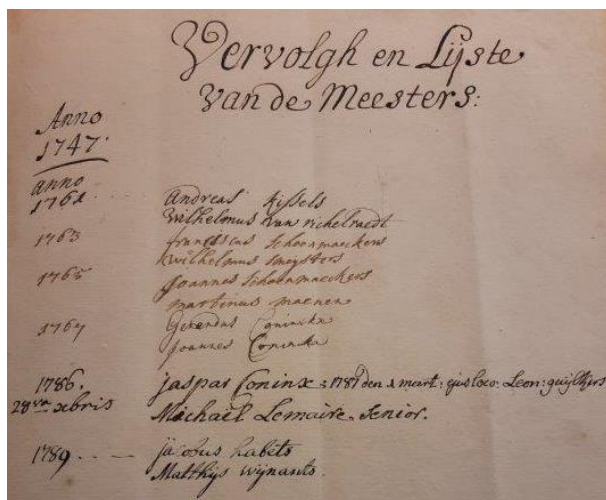
Wie zonder geldige reden op Sacramentsdag of Hemelvaartsdag afwezig was om bij de processie de flambouwen te dragen moest vijf stuivers boete betalen en bij de processie op alle eerste zondagen van de maand twee stuivers. Iedere broeder was gehouden een mis te laten lezen voor een gestorven medebroeder en de meesters van de broederschap moesten zorg dragen dat deze missen zonder uitstel werden gelezen. Daarenboven moesten de broeders elk jaar op Sacramentsdag tien stuivers inleggen voor de reparatie van de flambouwen.

Nieuwe broeders moesten het reglement eigenhandig ondertekenen en beloven het in alle onderdelen na te komen.

In het register van Linckens, dat ook gegevens van na zijn dood bevat, komen we achtereenvolgens als opperprovisoren tegen: de proosten Petrus Proijart, Philippus Crépin en Hubertus De Leau;

als prefecten de pastoors Petrus Stevens, Michaël Meijers, Godefridus Arnoldus Somya, Joannes Lambertus Aussems en Joannes Stephanus Grouwels;

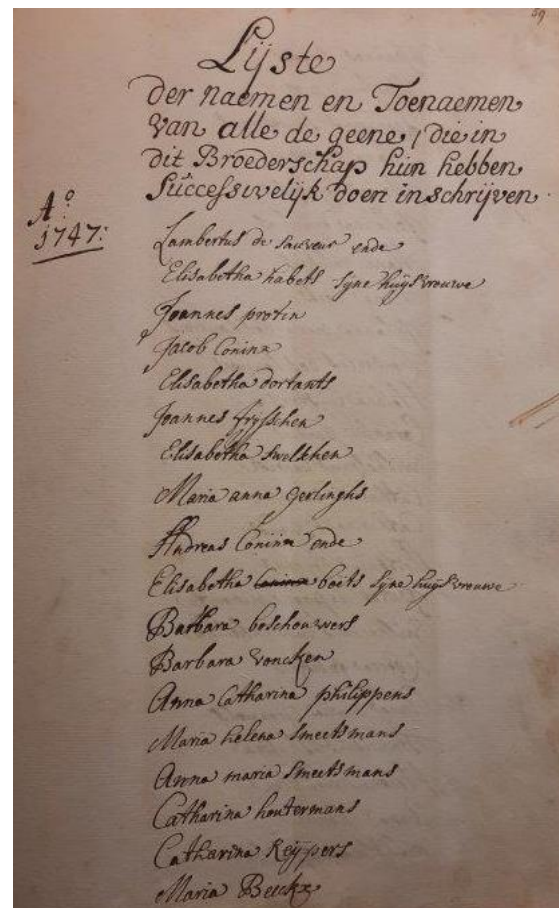
als meesters Andreas Kissels en Wilhelmus van Richelraedt, Franciscus Schoenmaeckers en Wilhelmus Smeijsters, Joannes Schoenmaeckers en Martinus Maenen, Gerardus Coninckx en Joannes Coninckx, Jaspas Coninx/Leon Guijlkers en Michaël Lemaire senior, Jacobus Habets en Mathijs Wijnants;

Lijst van de meesters

als secretarissen Joannes Stephanus Protin en Tossanus Veerlings;

als eerste broeders en zusters Lambertus de Sauveur en zijn echtgenote Elisabetha Habets, Joannes Protin, Jacob Coninx, Elisabetha Dortants, Joannes Frijschen, Elisabetha Swelschen, Maria Anna Geerlinghs, Andreas Coenen en zijn echtgenote Elisabetha Boets etc.

*Eerste pagina van de lijst
van de broeders en zusters*

Aflaten

We hebben juist gezien dat de leden van de broederschap verschillende aflaten konden verdienen. Ook aan de christengelovigen (dus niet alleen aan broederschapsleden) die de kerk van Meerssen bezochten werden in de loop van de tijd ettelijke pauselijke aflaten toegekend. Bij de volle aflaten steeds onder de voorwaarde dat er was gebiecht en gecommuniceerd.

- Op 30 juli 1757 verleende paus Benedictus XIV aan alle gelovigen die op de feestdag van het allerheiligste Sacrament of op een van de zeven daarop volgende dagen de kerk van Meerssen bezochten en daar baden voor de eendracht van de christenvor-

sten, voor de uitroeiing van de ketterijen en voor de verheffing van onze Moeder de H. Kerk, een volle aflaat, slechts voor eenmaal geldig.

- Op 5 januari 1771 verleende paus Clemens XIV een volle aflaat op de feestdag van Hemelvaart, te verdienen vanaf de eerste Vespers op de vooravond tot zonsondergang van die dag.

- Op 10 januari 1771 verleende paus Clemens XIV een volle aflaat op de dag van het heilig Sacramentsfeest en een aflaat van zeven jaar en evenveel quadragenen (een periode van veertig dagen) op iedere dag van het H. Sacramentsfeest, geldig voor 7 jaar.

- Op 28 mei 1777 verleende paus Pius VI voor eeuwigdurend een volle aflaat op Hemelvaartsdag, Sacramentsdag en de zeven daaropvolgende dagen.

- Op 13 maart 1789 verleende paus Pius VI voor eeuwigdurend een volle aflaat op de feestdag van de H. Bartholomeus en op de daaropvolgende zondag.

- Op 6 december 1816 verleende paus Pius VII voor eeuwigdurend een volle aflaat op de feestdag van de H. Barbara.

- Op 9 februari 1821 verleende paus Pius VII voor eeuwigdurend een volle aflaat op Hemelvaartsdag, op Sacramentsdag en al de dagen van het octaaf, dat altijd plaats vindt op de donderdag na Drievuldigheidszondag, en op de vier donderdagen, volgend op de quatertemperdagen; een aflaat van 7 jaar op de eerste donderdag van iedere maand; een aflaat van 200 dagen op de donderdag van elke week; om deze laatste aflaten op de gewone donderdagen door het jaar te verdienen werd niets anders vereist dan dat men met een berouwvol hart enige tijd

in de kerk van Meerssen bad tot intentie van Zijne Heiligheid.

- Op 11 februari 1909 verleende paus Pius X, voor de tijd van 7 jaar, aan allen die enige tijd godvruchtig baden voor het ten openbare verering uitgesteld H. Sacrament een volle aflaat op een donderdag naar verkiezing van elke maand; een aflaat van zeven jaar en zevenmaal 40 dagen op elke donderdag.

- Op 20 mei 1916 verleende paus Benedictus XV een volle aflaat voor allen die enige tijd godvruchtig baden voor het uitgesteld Sacrament op een donderdag naar eigen keuze van elke maand en op Sacramentsdag of een dag onder het octaaf; een aflaat van 7 jaar en zeven maal veertig dagen op elke donderdag voor allen die godvruchtig enige tijd baden voor het ter openbare aanbidding uitgesteld H. Sacrament.

De volgende aflaten waren niet alleen verbonden aan de kerk van Meerssen, ze werden algemeen verleend aan de bezoekers van het Allerheiligste Sacrament, plechtig uitgesteld op Witte Donderdag en Goede Vrijdag.

- Bij rescript van de H. Congregatie der Aflaten van 7 maart 1815 stond paus Pius VII aan alle gelovigen, die op Witte Donderdag of Goede Vrijdag Jezus in het Allerheiligste Sacrament, uitgesteld in het zogenaamd H. Graf, godvruchtig bezochten en zich aldaar enige tijd bezighielden met het bidden overeenkomstig de mening van Zijne Heiligheid, dezelfde aflaten toe, vergund voor het bezoek aan het Allerheiligste Sacrament uitgesteld tijdens het veertig uren gebed. Deze aflaten waren: een volle aflaat voor wie, na een

waarlijk rouwmoedige biecht, tot de H. Communie naderde op Witte Donderdag of Paasdag; een aflat van 10 jaar en 10 quadragenen voor iedere keer dat het bezoek op bovenvermelde wijze plaats vond met het vaste voornemen te willen biechten. Deze aflat werd bevestigd door paus Pius IX bij rescript van 26 november 1876.

- Bij rescript van 24 februari 1815 en 6 april 1816 vergunde paus Pius VII een volle aflat aan hen die op Witte Donderdag, in het openbaar of in beslotenheid, gedurende één uur een godvruchtige oefening verrichtten ter gedachtenis van de instelling van het Allerheiligste Sacrament, mits zij waarlijk rouwmoedig waren en op gemelde dag of op een dag van de volgende week tot de biecht en de H. Communie naderden; een volle aflat, onder dezelfde voorwaarden, op het feest van Sacramentsdag en een aflat van 300 dagen op de overige donderdagen van het jaar. Al deze aflaten werden bevestigd door paus Pius IX bij rescript van 18 januari 1876.

- Paus Pius IX vergunde bij breve van 15 september 1876 aan alle gelovigen die tenminste met rouwmoedig hart en godvruchtig het Allerheiligste Sacrament bezochten en daarvoor 5 Onze Vaders, 5 Weesgegroeten en 5 Ere zij de Vader enz. baden, met nog één Onze Vader, één Weesgegroet en één Ere zij de Vader enz. voor de eendracht onder de Christenvorsten, de uitroeiing der ketterijen, de bekering der zondaren en de verheffing van Onze Moeder de H. Kerk, voor iedere keer een aflat van 300 dagen..

Proces tegen kapelaan

Opzienbarend proces na processie te Meerssen

Limburgsch dagblad 19.03.1957

In 1756 nam een langdurig proces tegen de kapelaan van Meerssen Johannes Wilhelmus Habets een aanvang, hij was betrappt op 'Paapsche Stoutigheden'.

De kapelaan had zich naar het oordeel van de luitenantdrossaard van het Land van Valkenburg J.G. Farjon schuldig gemaakt aan een ernstige overtreding van 's Lands wetten. In de aanklacht werd er allereerst op gewezen dat volgens de besluiten van de Staten-Generaal van de Republiek der Verenigde Nederlanden de gereformeerde godsdienst de enige toonaangevende godsdienst was, met uitsluiting van alle andere godsdiensten, in het bijzonder de Roomse religie. De voorschriften werden slechts puur oogluikend niet in hun volle strengheid toegepast. Er was echter nadrukkelijk bepaald dat de katholieke godsdienst-oefeningen zonder ceremonies alleen binnen de muren van het kerkgebouw mochten plaats vinden om de Christelijk-gereformeerden ergernis te besparen. In Meerssen was van het lankmoedig optreden misbruik gemaakt en kapelaan Habets werd hiervoor aansprakelijk gesteld.

Op 23 februari 1756 was 'eene aansienlijke menigte volcks' in processie naar Meerssen gekomen onder leiding van een Kapucijner monnik van Witem, de pastoor van Nyswiler en een kruisdrager, die het kruis in het begin ondersteboven droeg. Op zichzelf was deze processie al een overtreding van de voorschriften van de Staten-

Generaal. Maar daarbij was het niet gebleven. Het volk was hardop biddend en allerlei gebaren makend naar de pastorie van Meerssen getrokken. Daar waren de leiders van de processie naar binnen gegaan, blijkbaar om de kapelaan te waarschuwen, want even later kwamen de pater Kapucijn en de pastoor van Nyswiller weer naar buiten, vergezeld van kapelaan Habets, die de sleutels van de kerk of de sacristie in handen had en de processiegangers triomfantelijk voorging naar de kerk. Hij overhandigde de Kapucijn een misgewaad, waarna deze de mis las en andere ceremonies verrichtte. Na de kerkelijke plechtigheden verspreidde het gewone volk zich door het dorp om wat te gaan eten. Kapelaan Habets nam de geestelijke leidslieden van de processie mee naar de pastorie, waar hij hen onthaalde op het middagmaal. Tegen één uur werden de processiegangers weer door *'het signaal van klokken getimpt'* naar de kerk geroepen voor verdere plechtigheden. Toen deze plechtigheden waren geëindigd en de processiegangers weer gingen vertrekken, had men de euvele moed gehad het tot nu toe verborgen kruis te ontbloten en de opgerolde vlag te ontplooien om vervolgens met opgeheven kruis en vliegende banieren door het dorp te trekken. De menigte had bij het *'aanschouwen van deesen standaard'* haar hartstochten de vrije teugel gegeven en was hardop biddend en zingend weggetrokken. De menigte had zich in één woord gedragen alsof zij in een land was waar de roomse godsdienst *'op den Throon sittende'* de overhand had. Hiermee had de *'geheele samengerotte meenigte'*, met inbegrip van de pater

Kapucijn en de pastoor van Nyswiller, met veel buitensporige en bijgelovige ceremonies de voorschriften van de Staten-Generaal weliswaar overtreden, maar toch moest kapelaan Habets in gebreke worden gesteld. Hij had deze demonstratie in de hand gewerkt door de processiegangers de toegang tot de kerk te verlenen, de misgewaden te verstrekken en de leiders van de belevaart een middagmaal aan te bieden. Het was volgens Farjon overigens niet bij dit ene incident gebleven. Enige dagen later, op 1 maart, had zich opnieuw een dergelijk voorval afgespeeld, ditmaal met een processie uit Oud-Valkenburg, die naar Meerssen was gekomen. Vastgesteld moest worden dat de beklaagde *'op het aller strafwaardigste'* was opgetreden en de bevelen van Hun Hoogmogenden welbewust in de wind had geslagen.

De kapelaan bleef het antwoord niet schuldig. Het vrijmoedig en handig verweer werd namens de kapelaan opgesteld door procureur M.W. Limpens. Allereerst werd luitenantdrossaard Farjon verweten dat zijn klacht een quasieachtig karakter droeg en met hoogdravende woorden was opgesmukt. Daarna werd uitvoerig betoogd dat de kapelaan uitstekend op de hoogte was van de wettelijke bepalingen, waaraan hij zich als iedere burger te houden had. De voorstelling van zaken, die Farjon van de gebeurtenissen in Meerssen gaf, was niet zonder *'grootte abuysen'* en strijdig met wat werkelijk in Meerssen gebeurd was.

Toen de pater Kapucijn in de pastorie verscheen had de kapelaan hem te woord gestaan, omdat de pastoor afwezig was. Het sprak vanzelf dat hij

het verzoek om in de kerk de mis te mogen lezen, had ingewilligd, want dit wordt bij de katholieken nooit geweigerd aan een wettige priester. Toen hij zich in gezelschap van de Kapucijn met de sleutels van de pastorie naar de kerk begaf had hij kip noch kraai gezien, laat staan een processie. Pas nadat de Kapucijn zijn mis was begonnen was een aantal vreemde personen de kerk binnengekomen.

Waar haalde men het recht vandaan om hem te verwijten dat hij na de mis de Kapucijn en de pastoor van Nyswiller, die zich bij de bedevaartgangers bevonden, op het middagmaal had uitgenodigd! Dit eist de beleefdheid en doen geestelijken gewoonlijk.

Evenmin had hij, toen de bedevaartgangers vertrokken, iets gemerkt van een processie met opgeheven kruis en ontplooid vlaggen. Hij had er dus geen werkzaam aandeel aan gehad. Wel had hij achteraf van de inwoners gehoord dat de bedevaartgangers bij het vertrek hardop hadden gebeden, maar hij was toen al teruggekeerd naar de pastorie.

Daarom kon hij met de beste wil van de wereld niet begrijpen van welke ongeoorloofde praktijken men hem als kapelaan van de parochie Meerssen wilde beschuldigen. Van enig schandaal of verstoring van de gereformeerde religie kon geen sprake zijn, want voor zover hij erbij tegenwoordig was geweest, hadden alle godsdienstige plechtigheden zich binnen de beslotenheid van het kerkgebouw afgespeeld.

De luitenantdrossaard liet het verweer van de kapelaan niet op zich zitten. Het verwijt dat hij hoogdravende woorden zou hebben gebruikt, zat hem

hoog. Hij herhaalde zijn beschuldiging dat de processie te Meerssen buitensporig was geweest.

Maar tot een strafvervolgning kwam het aanvankelijk niet. En de kapelaan kon de illusie koesteren dat het met een sisser zou aflopen. Dat dit niet het geval was zou hij pas later ontdekken, toen hij Meerssen al lang verlaten had en pastoor in Nuth was.

Nadat het proces in 1756 was vastgelopen, werd het 10 jaar later, in 1766, hervat. Habets, inmiddels pastoor in Nuth, werd min of meer overrompeld door de hervatting van het proces en verlangde uitdrukkelijk enige maanden uitstel zodat hij zijn verdediging opnieuw kon voorbereiden.

Toen het proces opnieuw ter hand werd genomen bleek dat de drossaard inmiddels niet stil had gezeten. Er waren talrijke getuigenverklaringen verzameld, die duidelijk tot strekking hadden de schuld van Habets aan te tonen.

Maar de getuigen spraken elkaar vaak tegen. Zo had schoolmeester Loensma meegedeeld dat een Kapucijn en de pastoor van Nyswiller aan het hoofd van de processie liepen. Zijn vrouw, die naast hem stond, had wel de Kapucijner gezien, maar niet de pastoor, en getuige Johannes Vaessen had helemaal geen geestelijke gezien. Arnold Boufflet, die evenals de vorige getuigen in Meerssen woonde, was evenmin zeker van zichzelf, hij had alleen de Kapucijner zien lopen in de stoet en iemand in een blauwe rok met zwarte opslagen, maar hij wist niet of dit wel een geestelijke was.

Over de rol die Habets zou hebben gespeeld waren de getuigenverklaringen nog vager en tegenstrijdiger. De meeste Meerssenaren hadden de kapelaan in geen velden of wegen gezien, behalve in de kerk, toen de pater Kapucijn de mis opdroeg voor de bedevaartgangers. En binnen de muren van het kerkgebouw was hij vrij in zijn doen en laten.

Volgens de aanklager logen de getuigen welbewust, ze waren niet alleen rooms katholiek, maar ook biechteling en geestelijke onderdaan van de beklaagde, ze durfden de waarheid niet spreken, ze stonden onder geestelijke druk. Het feit dat de getuigen hun verklaringen onder ede hadden bevestigd vormde geen bewijs, dat zij niet logen, want voor roomsgezinden was een valse eed tegenover een niet-katholieke instantie een Geuzeneed, waarvoor zij gemakkelijk dispensatie kregen. Vervolgens riep hij dramatisch uit dat de roomsgezinden door verdraaiingen de waarheid geweld aandeden indien dit hun kerk ten goede kwam. Zij waren daartoe des te meer geneigd omdat hun zogenaamde heiligen hen hierin voorgingen. Zij gingen hierbij zo listig te werk dat het niet altijd gemakkelijk was om het gif, dat hierin lag, te ontdekken. Fel keerde hij zich tegen het verweer van Habets, dat de aanklacht niet steekhoudend was, hij noemde dit beuzelachtige praatjes en stelde pathetisch vast: *'zo verre gaat Eedele Agtbare Heeren den Geest van Pauselijke Inkruipingen!'* Wat in Meerssen met de processie was gebeurd zou zelfs in het tweeherige Maastricht niet zijn toegelaten, waar processies op St. Servaas en Sacramentsdag waren toegestaan. Voor

Meerssen gold echter nog steeds een algemeen processieverbod. Er moest drastisch worden ingegrepen omdat de ervaring had geleerd dat men tegen zogenaamde *'inkruipingen'* en de daaruit voortvloeiende schandalen niet voorzichtig genoeg kon zijn.

Habets bleef ook ditmaal het antwoord niet schuldig. Volgens hem kende de aanklager de voorschriften, waaraan de katholieken zich moesten houden, niet en liet hij zich roekeloos meeslepen in zijn fantasie, nog nooit was de roomse religie zo abdominaal belasterd. Het betoog van de aanklager hing van ongeregelheden aan elkaar, merkte Habets op en hij weerlegde alle aanklachten punt voor punt. Wat het recht op de vrije uitoefening van godsdienst, ook voor katholieken, betreft wees hij met gedegen kennis van zaken naar het traktaat van de in 1678 gesloten Vrede van Nijmegen, waarin de vrijheid van uitoefening van de roomse religie in het Land van Overmaas nadrukkelijk werd gewaarborgd. Als de aanklager zijn doelwit zou bereiken werd deze kostbare vrijheid de katholieken weer ontnomen.

Na de felle uiteenzetting van de wederzijdse standpunten restte de schepenbank van Meerssen de taak in deze geruchtmakende zaak vonnis te wijzen. De schepenen kozen de verstandigste weg en lieten zich voorlichten door twee neutrale rechtsgeleerden en baseerden daarop hun vonnis. Het uitvoerig advies van beide rechtsgeleerden gaf allereerst een samenvattend overzicht van de gang van zaken tijdens en na de gewraakte processie. Als *'die paapsche stoutigheden en af-*

goderijen’ zich inderdaad zouden hebben afgespeeld, zoals in de aanklacht werd gezegd, dan zou de beklaagde zonder tegenspraak reden tot deze actie hebben gegeven. Maar men moest dan wel allereerst het wettig en overtuigend bewijs leveren dat hij op de hoogte was geweest van de afgoederijen van de processiegangers ofwel dat hij, hoewel ingelicht, verzuimd had er tijdige maatregelen tegen te nemen. Op dit punt echter schoot, naar het oordeel van beide rechtsgeleerden, de bewijsvoering van aanklager Farjon ernstig te kort. De verklaringen van de door hem opgeroepen getuigen, die zijn lezing over het gebeurde moesten bevestigen, waren zeer tegenstrijdig en verschillend. De vraag waar het om ging was of de beklaagde vooraf was verwittigd en of hem bekend was geweest dat de processie in kwestie zou komen, wat door verdachte werd ontkend. Uit niets was gebleken dat deze ontkenning van de zeereerwaarde heer Habets ongegrond was. Integendeel, de op verzoek van verdachte opgeroepen getuigen bevestigden zijn lezing over wat er tijdens de veel besproken processie in Meerssen was voorgevallen. De bewering van de aanklager, dat deze getuigen vanwege hun roomse religie niet geloofwaardig zouden zijn was al te absurd. Hun verklaringen waren onderzocht en steekhoudend gebleken. Het was volgens de rechtsgeleerden aannemelijk dat de beklaagde van de aankomst van de processie niets had geweten en dat de Kapucijn, die aan het hoofd van de processie liep en hem in de pastorie bezocht, er in alle talen over had gezwegen. In de aanklacht werd het Habets als een fout aangerekend dat hij

de pater Kapucijn en de pastoor van Nyswiller had onthaald op het middagmaal in de pastorie. Op zichzelf genomen was dit echter niets anders dan beleefdheid en wellevendheid, die de ene geestelijke verschuldigd was aan de andere. Het was immers ieder een bekend dat de pastorieën alhier voor monniken een zoete inval waren. De beide rechtsgeleerden kwamen tot de slotsom, dat het bewijs dat de beklaagde zich schuldig had gemaakt aan de ten laste gelegde feiten, ontbrak, zodat hij vrij moest worden gesproken.

Iets anders was of Habets niet vermoed kon hebben wat er gebeuren zou en of het niet zijn plicht was geweest tijdig te informeren naar de reden van de komst van de Kapucijn. Ook was het voor hem niet onmogelijk geweest om op het laatste moment nog maatregelen te treffen ter voorkoming van deze *‘paepse stoutigheden’*.

Daarom moest Habets van het ten laste gelegde worden vrijgesproken, maar was het billijk, dat hij wel de kosten van het proces gedeeltelijk zou dragen om zo aan beklaagde, andere pastoors of geestelijken duidelijk te maken in de toekomst bij dergelijke zaken voorzichtiger te zijn.

Verder gaven de rechtsgeleerden de aanklager de verzekering ervan overtuigd te zijn dat genoemde aanklacht niet moest worden toegeschreven aan *‘eenige passie of drift’* tegen de beklaagde, maar uitsluitend was bedoeld ter handhaving van de ware gereformeerde religie en tot wering van bijgelovigheden. Men wilde duidelijk kool en geit sparen.

Habets werd vrijgesproken, maar moest wel zijn aandeel in de proceskosten betalen.

Het was in dit proces niet zozeer te doen om de persoon van Habets, maar meer om een einde te maken aan de verering van het Sacrament van Mirakel in Meerssen.

In een samenvattende verklaring van mr. H.A. van Panhuys, opvolger van Farjon, over de hele zaak werd als ergste vergrijp beschouwd, dat de processie na het verlaten van de kerk met opgestoken kruis en vaandels door Meerssen was getrokken en deze uitdagende geloofsdemonstratie op de thuisreis had voortgezet tot kort voor Valkenburg.

Farjon en zijn opvolger Van Panhuys wilden met het proces een voorbeeld stellen om zo een einde te maken aan de *'paapsche stoutigheden'*, die de wettelijke voorschriften tegen het in het openbaar uitoefenen van de katholieke eredienst volgens hen tot een farce maakten en de protestanten een doorn in het oog waren. Het was er uiteindelijk om te doen een einde te maken aan de verering van het Sacrament van Mirakel te Meerssen.

Dat werd tenslotte ook vrij onverbloemd toegegeven. In een uittreksel uit het register van de resoluties van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden werd uitvoerig melding gemaakt van een schrijven van de luitenantdrossaard Van Panhuys over dit proces. Betoogd werd dat voor de gewraakte processie heel andere maatstaven golden dan bijvoorbeeld voor de bedevaart die jaarlijks uit Keulen kwam en door het Land van Valkenburg over Staats grondgebied naar

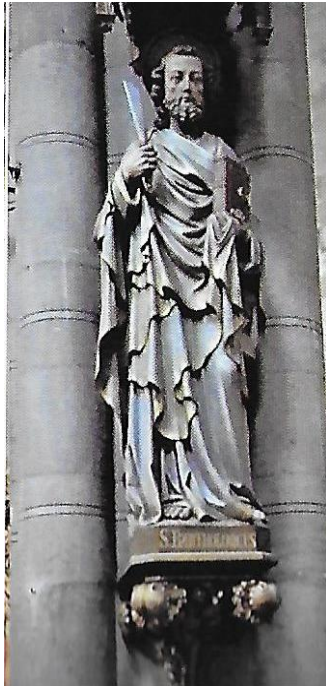
Scherpenheuvel trok. Dat was een doortrekkende processie, waarvoor een afzonderlijke regeling was getroffen. De processie waarover het proces ging had haar eindpunt op Staats grondgebied *'in het Dorp van Meerssen selfs'*. En het doel van de bedevaartgangers was geweest *'voor het soo genaemde Sacrament van Miraculen haar superstitieusen godsdienstpligten aff te leggen'*. Daarmee werd binnen dezelfde muren, waar de gereformeerde godsdienst werd uitgeoefend, de *'Troon van haere bijgelovigheid'* op een zeer aanstotelijke en stafbare wijze opgericht. .

Verering eind 18e en eerste driekwart 19e eeuw

In 1796 tekende Meerssens pastoor J.L. Aussems aan dat de openbare processie, na 118 jaar vanwege *'geuzerij'* niet meer te zijn gehouden, in 1796 op Hemelvaartsdag weer voor het eerst na de Hoogmis, gezongen door het kapittel van St. Servaas, om 12 uur publiekelijk door het dorp trok.

'Op den feestdag van het H. Sacrament is de Misse door gemelde Heeren en choralen andermael gezongen, ten 9 ure smorgens. Daerna is de processie andermael uitgetrocken langs Kuylen en op Raar, alwaer de zegen werd gegeven, tot vier malen toe, en waer eene zeer schoone kapel was opgericht. Eene dergelycke kapel bevond zich op de Cruysstraat aan het huis van Joannes Conings, alwaer desgelyks de benedictie werd gegeven. De processie is dit jaer ook nog uitgegaen op den dag der Octaaf van den feestdag van het H. Sacrament en

op den feestdag van den H. Bartholomeus, patroon dezer kerck, 's namiddags ten vier uren.'

Beeld van de heilige Bartholomeus

Vanwege deze processies moesten in 1796 een groot aantal nieuwe flambouwen worden aangeschaft en een stel oude worden vernieuwd.

Deze vrijheid van godsdienst duurde niet lang, de kerk werd gesloten omdat pastoor Aussems en kapelaan Pluymaeckers weigerden de vereiste eed van gehoorzaamheid aan de Republiek en haat aan het Koningschap af te leggen. Na de in 1801 gesloten vrede tussen Napoleon en paus Pius VII werd de katholieke eredienst weer hersteld. De kerk in Meerssen werd Pinksterdag 1802 heropend.

In het tijdvak dat Meerssen achtereenvolgens deel uitmaakte van Frankrijk (1795-1815) en Nederland (1815-1830) bleven er (groeps)bedevaarten naar Meerssen komen.

In 1804 kocht het kerkbestuur een deel van het koorgedeelte, compleet met schilderingen, het oude barokaltaar en

de communiebanken, aan van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Maastricht. Men koos in Meerssen voor een barokke inrichting. Het schilderij van Maria ten Hemelopneming in het altaar werd vervangen door een schilderij met een afbeelding van het Brandwonder: buiten voor de brandende kerk geeft een jongeman met omwikkelde handen de monstrans met de hostie die hij gered heeft, over aan een priester, terwijl het volk met gevouwen handen en op de knieën gezeten toekijkt. Het schilderij zou in 1860 gesigineerd en gedateerd worden door F. Nicolas op 1860, waarbij het niet duidelijk is of Nicolas dit schilderij heeft gerestaureerd of overgeschilderd. Het schilderij was rond 1754 vervaardigd. (zie afbeelding blz. 7)

Tijdens het octaaf vond ook een kermis plaats, sporen daarvan worden aangetroffen in een tweetal advertenties in het Supplément au Journal de la province de Limbourg van zondag 5 juni 1825, waarin P.J. Donners, herbergier in de 'Gouden Baart' en Jacobus Habets, logementhouder in de 'Rooden Leeuw' aankondigden gelegenheid te geven tot dansen:

(676) P. J. DONNERS, herbergier, in den *Gouden Baart*, te Meerssen, maakt aan het geëerd publiek bekend, dat hy op zondag, maandag en donderdag, eene dans-party zal geven, op eenen onder de lucht geplaatst en wel overdekten houten vloer, en des avonds behoorlyk verlicht; men zal by die gelegenheid en voorts het geheel jaar door, by hem kunnen bekomen alle soorten van beste wynen en andere dranken, aan zeer matige pryzen.

(660) Jacobus HABETS, logementhouder te Meerssen, in den *Rooden Leeuw*, maakt by deze het geëerd publiek bekend, dat gedurende de octaaf van Meerssen, by hem te bekomen zyn, verschillende soorten van beste wynen en verfrissingen, met goede bediening en aan civiele pryzen.
By dezelfde gelegenheid zal by hem dans-party gegeven worden, op eenen, in de opene lucht, behoorlyk overdekt en wel verlichten planken vloer.

In de periode dat Meerssen deel uitmaakte van België (1830-1839) kwam een einde aan het simultaneum, de protestanten kregen een eigen kerkje, het Leopoldskerkje.

Ook nadat Meerssen weer tot Nederland was gaan behoren, gingen de bedevaarten naar Meerssen door, o.a. vanuit Cadier en Keer. De pastoor van die parochie tekende over de bedevaart, die geen vaste dag kende, op dat de priesters meeliepen in kerkelijke gewaden, er vaandels werden meege dragen en er gezongen werd en hardop gebeden.

In het *Venloosch Weekblad* van 2 juli 1870 werd meegedeeld, dat bij gelegenheid van de kermis (tijdens het octaaf) ernstige ongeregelde heden hadden plaats gevonden tussen '*onderofficieren en landlieden*'. Met grote inspanning was het de politie gelukt de vechters, die gebruik maakten van hun wapens, van elkaar te scheiden en te ontwapenen. Verschillende personen werden min of meer ernstig verwond.

Broederschap van het H. Hart van Jezus

De broederschap van het Allerheiligste Sacrament, opgericht in 1746, verzorgde de Sacraments- en andere processies. Toen de belangstelling voor dit broederschap in de 19^e eeuw verslapte kwam de verzorging van de processie in gevaar. In het door rentmeester D. Linckens aangelegd register over de broederschap lezen we: '*Dit broederschap is sedert jaren in verval geraakt, zoodanig dat in het jaar 1871 weinig parochianen meer waren, die in processien de flambouw dragen. Het*

verlangen van velen was, dat daarin moest voorzien worden en in 1874 werd een nieuwe vereeniging begonnen.'

Deze nieuwe vereniging kreeg als naam '*Broederschap onder den Titel van het H. Hart van Jezus.*' Op 14 mei 1874 werd het reglement van deze broederschap opgesteld.

Het doel van de broederschap was de verheerlijking van Jezus in zijn H. Sacrament en de uitbreiding van de godsvrucht tot het H. Hart van Jezus.

De leden verbonden zich om met de meeste eerbied de troonhemel te dragen, met brandende flambouwen het H. Sacrament te vergezellen in de processies zowel binnen als buiten de kerk en mee te werken aan de handhaving van de orde in de processies.

Tot leden werden '*eerlijke jongelingen van een godsdienstig en zedelijk gedrag, inwoners der parochie Meerssen*' aangenomen. Bij de vaststelling van het reglement van de broederschap telde deze 17 leden, gekozen door de pastoor-deken. Het aantal leden kon stijgen tot 24. Na de vaststelling van het reglement werden de leden bij meerderheid van stemmen in een algemene ledenvergadering benoemd.

Het reglement regelde verder de verplichtingen van de leden bij de processies, het aanschaffen en dragen van een medaille en rosette, de begrafenis van overleden leden en het beëindigen van het lidmaatschap.

Deze broederschap was geen lang leven beschoren, in 1901 kwam er een einde aan.

Verering laatste kwart

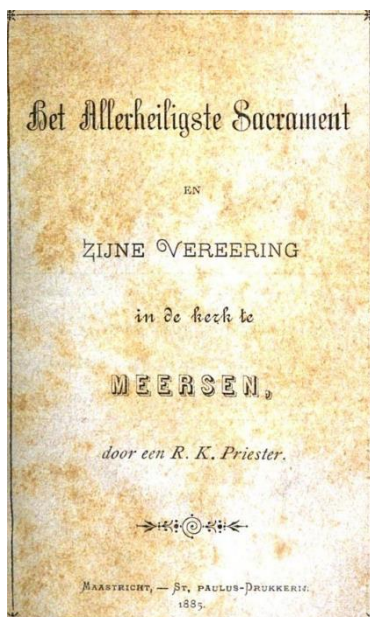
19e eeuw

Op 21 juni 1876 berichtte *Het vaderland* dat het dorpje Meerssen (Limburg) donderdag j.l. was bezocht door 4000 bedevaartgangers:

Vier duizend bedevaartgangers bezochten j.l.
Donderdag het dorpje Meerssen (Limburg).

In 1885 verscheen het boek *het Allerheiligste Sacrament en zijne vereering in de kerk te Meerssen* van een R.K. Priester.

De eerste afdeling van het boek bevat 6 hoofdstukken: I Het Mirakel van het H. Sacrament te Meerssen; II Het Tabernakel in de kerk te Meerssen; III Opkomst en voortgang der godsvrucht tot het H. Sacrament te Meerssen; IV Broederschap van 't Allerheiligste Sacrament te Meerssen; V Meerdere Pauselijke Brieven aan de Kerk van Meerssen; VI De Katholieke leer over de Aflaten. De tweede afdeling behandelt Gewone aandachtsoefeningen. In de eerste afdeling van dit boek vormt het Brandwonder het middelpunt en wordt met geen woord gerept over het Bloedwonder.

*Titelpagina
van het boek
uit 1885*

Dit doet echter geen enkele afbreuk aan de bedevaarten naar Meerssen, in het laatste kwart van de 19e eeuw intensiveerden ze zelfs onder aanmoediging van de plaatselijke en regionale geestelijkheid. Zo vond in 1887 voor het eerst een bedevaart plaats vanuit Wittem, een groep van 500 mensen kwam onder leiding van Redemptoristenpater Van Asten te voet naar Meerssen. De stimulering van de bedevaarten had, net als in de late middeleeuwen, vooral te maken met het verkrijgen van geldmiddelen voor de in deze tijd plaats vindende restauratie van de kerk.

Deze restauratie onder leiding van architect J. Kayser vond plaats in twee fasen waarbij het accent in de eerste fase (1879-1883) lag op het herstel van het kerkgebouw: dak, gewelven en dragende delen en het opnieuw aanbrengen van allang verdwenen gotische ornamenten als balustrades en pinakels; in de tweede fase (1895-1912) stond het herstel van het koor centraal, er kwamen een nieuw altaar, een nieuwe communiebank en een nieuwe preekstoel, werd de Sacramentstoren gerestaureerd en het orgel gerepareerd, terwijl de hoge vensters in het koor werden voorzien van prachtige glas-in-lood ramen.

In het middelste van de vijf figuratieve ramen in de apsis, waarschijnlijk geplaatst eind 1896 of begin 1897, ziet men de monstrans met hostie omgeven door vlammen en serafijnen ten halve lijve. De monstrans met vlammen omgeven verwijst direct naar het Brandwonder. Verticaal bevinden zich in dit raam van beneden naar boven:

- ✓ Het wapen van de parochie Meerssen; het raam werd geschonken door de leden van het parochiebestuur.
- ✓ De staande profeten Isaias en Jeremias met voor zich een banderol met tekst.
- ✓ Maria, met een kroon op en een aureool om haar hoofd, zittend op een kleine verhoging, terwijl Jezus, met ook een aureool om zijn hoofd en een zegenend gebaar makend, op haar schoot staat. De oudste koning, Melchior, met als geschenk een ciborie in de hand, knielt voor hen neer en heeft uit eerbied zijn kroon op de verhoging gelegd.
- ✓ Een architecturale zone in de vorm van zeer grote baldakijnen.
- ✓ Zwevende engelen met zes vleugels, los van de grond, recht vooruitkijkend en de handen gevouwen. Zij, serafijnen, staan het hoogst in de hiërarchie. Ze zijn minder kleurrijk uitgevoerd en vormen zo de overgang van de aanbidding van het kind naar de aanbidding van het Heilig Sacrament in de top van het raam afgebeeld.
- ✓ Serafijnen ten halve lijve afgebeeld, zwevend boven de zwevende serafijnen.
- ✓ De monstrans met de wonderbaarlijke hostie omgeven door vlammen en serafijnen ten halve lijve.

In de ramen in de apsis, ontworpen door Jos Cuypers en uitgevoerd door atelier Nicolas uit Roermond, komt geen enkele verwijzing naar het Bloedwonder voor, wat niet zo verwonderlijk is, want de kennis van dit wonder was in deze tijd helemaal in de vergetelheid geraakt, zoals we nog zullen zien.

In de *Limburger Koerier* van 6 juni 1893 kondigde Frits Craanen in een advertentie aan dat op octaafdonderdag in hotel Koningin Emma een groot openluchtbal, 'n Bal Champêtre, werd gehouden, maar ook dat het hotel gedurende het octaaf vanaf 5 uur 's morgens geopend was voor 'de geëerde Kerkbezoekers':

Over het octaaf van 1894 merkte de *Limburger Koerier* o.m. op: 'Groot was de schare der vrome pelgrims, vooral op de twee Donderdagen, die van heinde en verre afzonderlijk ofwel in schoone processies met hun ijverige herders gekomen waren om hun Heer en Heiland op de door Hem van ouds uitverkoren en begenadigde plek te aanbidden en te huldigen.' Het artikel eindigt met de hartenwens dat de res-

tauratie van de kerk voorspoedig voltrokken mocht worden en de constatering dat de parochianen en de vele duizenden pelgrims zich deze dagen nog lang zouden heugen.

In 1899 vond het octaaf plaats van 31 mei t/m. 8 juni:

Limburger Koerier 27.05 en 03.06.1899

Het werd woensdag 31 mei om 20.00 uur geopend met een plechtig lof. Elke volgende dag van het octaaf werd om 6.00 uur het Allerheiligste uitgesteld, gevolgd door een H. Mis; alleen op zondag gebeurde dit een uur eerder. Elke dag werd om 9.30 of 10.00 uur een Hoogmis opgedragen, waarin werd gepreikt, met uitzondering van vrijdag en zaterdag, wanneer er na de mis van 6.00 uur alleen nog een tweede om 7.45 uur werd opgedragen, en zondag. Bij aankomst van de processies uit de omliggende plaatsen werd een Hoogmis opgedragen: op donderdag 1 juni H. Familie Wittem, opgeluisterd met muziek, om 9.30 uur; maandag 5 juni Bunde om 8.00 uur; dinsdag 6 juni Itteren om 7.00 uur en Ulestraten om 8.00 uur; woensdag 7 juni Schimmert om 7.00 uur en Valkenburg en Houthem om 8.00 uur. Verder werden er op de eerste donderdag 's morgens nog drie leesmissen opgedragen en waren er die middag Vespers en een lof. Op zondag waren er om 5.00 en 6.00 uur H. Missen en om 8.00 uur de plechtige Hoogmis, gevolgd door de grote processie. Op de plechtige sluitingsdag, donderdag 8 juni, werden 's morgens nog verschillende missen

gelezen en werd 's middags het octaaf besloten met de plechtige Vespers en het *Te Deum Laudamus* tot dankzegging. Iedere dag werd biecht gehoord en de H. Communie uitgereikt.

Bloedwonder vergeten

Waarschijnlijk in de loop van de 19^e eeuw raakte de kennis van het Bloedwonder uit 1222 verloren in Meerssen, tegen het eind van die eeuw was het totaal onbekend.

Dit blijkt duidelijk uit het feit dat in het in 1885 verschenen boek *Het Allerheiligste Sacrament en zijne vereering in de kerk te Meerssen*, met geen woord wordt gerept over het Bloedwonder. En dit boek werd nog wel geschreven door een toenmalige kapelaan in Meerssen, zoals we nog zullen zien.

Er wordt in dit boek allereerst een opsomming gegeven van historische gebeurtenissen in Meerssen, onder meer de samenkomst van de gebroeders Lotharius, Lodewijk en Karel uit het huis van de Karolingen in 847, het verdrag van Meerssen in 870, de schenking van Gerberga in 968 en de ruil van de Proosdij met de abdij van Eau-court in de 17^e eeuw, maar het Bloedwonder uit 1222 komt in deze opsomming niet voor. Het boek vervolgt:

'Moge de naam van Meerssen nu ook ter oorzake van deze historische feiten vermaard zijn, grootere beroemdheid evenwel heeft deze plaats verkregen door het groote Mirakel, dat de Almachtige te dezer plaatse gewrocht heeft. Voorwaar men kan Meerssen geluk wenschen, dat binnen zijne muren eene gebeurtenis plaats greep, die zoo veel ter verheerlijking van het H. Sacrament heeft bijgedragen.'

Hierna volgt een uitvoerige beschrijving van het Brandwonder. En *'Met dien onheilvollen brand nam de godsvrucht tot het heilig Sacrament van Meerssen, voor goed een aanvang.'*

Dat men geen weet meer heeft van het Bloedwonder heeft overigens geen enkele invloed op de godsvrucht voor het H. Sacrament en de bedevaarten naar Meerssen, die nu alleen gestoeld zijn op het Brandwonder.

'Eeuwen bij eeuwen zijn verlopen, geslachten op geslachten gevolgd, maar zij heeft de generatiën doorleefd en kan in de harten der godvreezenden niet uitgebluscht worden. Ja, ook van onzen tijd mag gezegd worden, dat deze devotie diep in het volk geworteld is. Ook heden ten dage nog zijn menigvuldig de genaden, welke door de devotie tot het heilig Sacrament verkregen worden, zoodat zelfs vele zieken, die te vergeefs de natuurlijke geneesmiddelen beproefd hebben, hier hun vertrouwen op de goddelijke hulp door een volkomene genezing beloond zien. Met innige vreugde zien wij, hoe talrijk elken Donderdag de godvruchtigen de Hoogmis ter eere van het H. Sacrament bijwoonen; hoe men in scharen op de zoogenaamde Aflaats-Donderdagen herwaarts stroomt, om de H. Sacramenten te ontvangen; en hoe elk jaar in de Octaaf van H. Sacramentsdag uit de omstreken processies komen, wier leden hun hart hier voor het H. Tabernakel komen ontboezemen.'

Was de kennis van het Bloedwonder in Meerssen en elders verloren geraakt, een gelukkig toeval bracht het wonder weer aan het licht. In het Engels katholieke weekblad *Tablet* werd een kwestie

over de consecratie in de H. Mis behandeld en in dit artikel werd terloops gewezen op een wonderbaar feit, dat zich in de 13^e eeuw in de kerk te Meerssen moest hebben afgespeeld. In Engeland ingewonnen inlichtingen brachten geen verder nieuws, maar dankzij de hulp van de paters Jezuïeten in Valkenburg kreeg men nieuwe aanwijzingen. Vervolgens werd het onderzoek in handen gegeven van volkskundige dr. Jos. Schrijnen en deze bracht de notitie van cisterciënzermonnik Caesarius van de abdij Heisterbach over het Bloedwonder in 1222, hiervoor opgenomen, aan het licht. Hij publiceerde in de derde aflevering van het *Limburgs Jaarboek* van 1909 het artikel *Caesarius van Heisterbach en het mirakel van het H. Sacrament te Meerssen*:

En zo kwam het vergeten Bloedwonder in Meerssen weer aan het licht.

Meerssener Ganck

De Meerssener Ganck of Gank ontstond waarschijnlijk rond 1900 nadat de kerk in 1897 een nieuw hoogaltaar had gekregen.

Bij de Meerssener Ganck loopt de gelovige/pelgrim het priesterkoor op, dat elders meestal gesloten is voor de gewone gelovigen, maar in Meerssen aan weerszijden vrij toegankelijk is buiten de Eucharistieviering. De gelovi-

ge/pelgrim knielt voor een stil gebed, tenminste een Onze Vader en een Weesgegroet bevattend, op de altaartreden of blijft daarbij recht staan. Vervolgens gaat de gelovige/pelgrim om het altaar, raakt de oude tabernakeldeur achter het altaar aan en maakt een kruisteken. Deze rondgang met gebed wordt drie- of zevenmaal gemaakt, driemaal als kleine boetedoening, zevenmaal als grote boetedoening.

De term Meerssener Ganck wordt soms ook gebruikt voor de pelgrims-tochten naar Meerssen. Bij deze 'Ganck nao Meersje' kan gesproken worden van een eeuwenoude traditie, al wordt soms ook van de rondgang om het hoofdaltaar gezegd dat het een eeuwenoude traditie betreft.

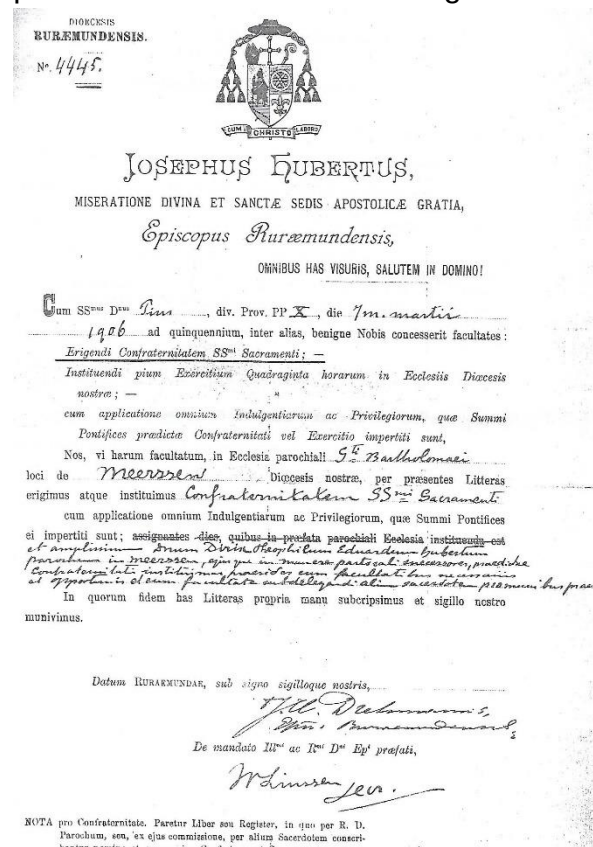
(Her)oprichting broederschap van het Allerheiligste Sacrament

Op 21 februari 1908 schreef de bisschop van Roermond Mgr. Drehmanns aan de deken dat de broederschap van het H. Sacrament blijkens een stuk van Benedictus XIV wel zeker en degelijk had bestaan in Meerssen. De vraag was echter of zij, na evenals de andere broederschappen in het begin van de vorige eeuw te zijn opgeheven, opnieuw was opgericht. De heroprichting kon niet a priori worden verondersteld, maar moest bewezen worden en zolang dit niet was geschied zou men ze als niet-opgericht moeten houden, zeker wat de aan de broederschap verbonden aflaten betreft. Om de gelovigen niet te beroven van die aflaten en om hun godsvrucht jegens het H. Sa-

crament aan te sporen leek het hem beter de broederschap opnieuw op te richten, wat door hem kon geschieden na een aanvraag daartoe.

Dit laatste geschiedde en op 24 december 1908 richtte de bisschop van Roermond Mgr. Drehmanns, krachtens het verlot hem door Paus Pius X op 7 maart 1906 voor vijf jaren gegeven om broederschappen van het Allerheiligste Sacrament op te richten, in de parochie van de H. Bartholomeus in Meerssen DE BROEDERSCHAP VAN HET ALLERHEILIGSTE SACRAMENT op met de toevoeging van alle aflaten en voorrechten, die de Pausen er aan verlenen.

De bisschop benoemde pastoor Dirix en zijn opvolgers in de pastorale dienst tot voorzitter van de broederschap met de noodzakelijke en gunstige volmachten en met de volmacht een andere priester voor deze taak te delegeren.

Akte (her)oprichting broederschap

Op 24 maart 1910 werden de verleende aflaten afgekondigd.

Elke donderdag was er uitstelling van het Allerheiligste Sacrament van vóór de eerste h. mis tot na de Hoogmis, waarna gelegenheid werd geboden zich te laten inschrijven in de broederschap van het Allerheiligste Sacrament.

Tijdens zijn pontificaat als bisschop van Roermond, 1914-1932, stond Mgr. J.H. Schrijnen toe dat de aan de leden van de broederschap verleende aflaten weer werden afgekondigd.

Verering eerste decennia 20e eeuw

Op 24 januari 1904 kwam een grote groep gelovigen uit Berg en Terblijt naar het H. Sacrament in Meerssen om hulp en genezing af te smeken voor hun pastoor Brouwers, die sinds enige tijd aan bed gekluisterd was door een bijna ongeneeslijke ziekte. Zowel in Meerssen als op de heen- en terugweg van de processie werd gebeden om de pastoor spoedig te verlossen van zijn ziekbed. In hetzelfde jaar kwam op 27 juni een grote processie uit Wyck-Maastricht naar de kerk in Meerssen.

Tijdens de restauratieperiode 1910-1912 van de kerk werd een beeld van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Sacrament, geschonken door mevrouw Stevens-Daems, in het Noorderportaal geplaatst.

Vóór de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) kwamen veel Belgische bedevaartgangers via de veren in Borgharen, Itteren, Bunde en Geulle naar het H. Sacrament in Meerssen, waar ze

'geenzijers' (van gene zijde) werden genoemd.

Elk jaar was er bij de opening van het octaaf op woensdagavond ook een grote groep pelgrims uit het neutrale Moresnet aanwezig. Deze laatste bedevaartgangers kwamen te voet, overnachtten in Meerssen en gingen weer te voet naar huis.

De Sacramentsprocessie tijdens het octaaf van 1916, die van circa tien uur tot ruim half twee duurde, kende rustaltaren op de hoek van de Stationstraat, op de Proosdij, in Rothem, aan Kruisdonk en bij de kapel in Weert, de leden van de H. Familie zongen toepasselijke liederen en opvallende versieringen waren die van de kapel in Weert, die van de paters in de Bunderstraat en de prachtige uitbeelding van de wonderbare redding van het H. Sacrament.

Werden er vóór 1917 extra treinen ingelast voor de kerkelijke feesten in Meerssen, in 1917 moest het vervoer beperkt blijven tot de gewone treinen vanwege kolenschaarste, berichtte de *Limburger Koerier* op 30 mei:

In 1918 werden de pelgrims erop gewezen er goed aan te doen hun wittebroodskaat of hun 'knapzak' mee te brengen, want de aanvraag van het gemeentebestuur om voor deze gelegenheid extra bloem te krijgen was door de regering afgewezen. Geslacht

mocht er ook niet worden zodat de kermis dit jaar mager was.

Zondagmorgen 4 mei 1919 werden in de reitkapel van Kruisdonk de volksretraiten van Rothem en Weert afgesloten met kerkelijke plechtigheden. 's Middags kwamen de mannelijke en vrouwelijke reitarianten bijeen om het Allerheiligste Sacrament in processie naar Meerssen te begeleiden. Vanuit de kerk in Meerssen trok een processie van honderden en honderden mannen en vrouwen, voorafgegaan door de harmonie en liederen zingend, de reitarianten tegemoet. Nooit namen in de parochie zoveel mannen en vrouwen deel aan een processie dan aan deze triomftocht. De prachtig versierde kerk kon onmogelijk aan iedereen plaats bieden. Een pater hield een afscheidspredicatie en een andere pater wees op de verderfelijke invloed van het socialisme en hoopte dat allen zich zouden organiseren in de r.k. bonden of de Christelijke Mijnwerkersbond. Hierna werd de pauselijke Zegen gegeven en het *Te Deum* gezongen, waarna de plechtigheid werd besloten met het lied *aan U, o Koning der Eeuwen*, dat door alle aanwezigen in volle borst werd meegezongen.

Zevende eeuwfeest

Bloedwonder

Doordat het Bloedwonder uit 1222 in 1909 weer uit de vergetelheid was gehaald, kon in 1922 het zevende eeuwfeest van dit wonder worden gevierd en dit gebeurde op grootse wijze.

Allereerst werd het boek *Ter gedachtenis aan het zevende eeuwfeest van het schitterend Wonder van Meerssen*

uitgegeven. In dit *'eenig officieel gedenkboek'* van de hand van J(os) A(dam) is het programma van het eeuwfeest opgenomen, wordt een beschrijving gegeven van het Bloedwonder en de daaraan verbonden aflatens, van de kerk en haar geschiedenis; zijn enkele lofliederen opgenomen en lijsten van proosten, pastoors en burgemeesters van Meerssen.

Er werd ook een wandbord ter herdenking uitgegeven:

De parochie werd voorafgaand aan het octaaf voorbereid met een driedaagse, drukbezochte oefening; in drie predicaaties behandelde pater Bonsel van het Gezelschap van Maria hoe de H. Eucharistie de bron is van het leven, de waardigheid en de kracht van de Christen en in een laatste zeer treffende toespraak wees hij op Maria als moeder van Christus.

Het octaaf, waarvoor een autoverbinding met de omliggende plaatsen tot stand werd gebracht voor de bedevaartgangers, werd woensdagavond 14 juni geopend met een plechtig lof. Elke octaafdag, met uitzondering van vrijdag en zaterdag, werd om 5 of 6 uur het Allerheiligste uitgesteld, werden minimaal drie H. Missen opgedragen

en was er 's middags lof. Zondag 18 juni trok na een plechtige Hoogmis de processie uit, waarbij het maagdenkoor van de parochie het *Loflied der Engelen aan het Allerheiligste Sacrament*, geschreven en gecomponeerd voor het zevende eeuwfeest, zong. Op de slotdag, donderdag 22 juni, droeg de bisschop van Roermond Mgr. L. Schrijnen, die daags daarvoor in Meerssen was aangekomen, een plechtige pontificale Hoogmis op, hield de pastoor van Nieuwenhagerheide W. Kallen, voorheen kapelaan (1905-1917) en later pastoor-deken van Meerssen (1924-1933), de feestpreek en werd het octaaf besloten met een plechtig pontificaal lof en het *Te Deum* tot dankzegging.

Tijdens het octaaf kwamen er processies uit Wittem, Berg en Terblijt, Houthem, Bunde, Geulle, Itteren, Ulestraten, Bemelen, Elsloo, Schimmert en Valkenburg.

In een verslag van het octaaf in het *Limburgs dagblad* van 24 juni 1922 werd opgemerkt dat de luister waarmee het octaaf dit jaar werd gevierd alles wat in de vorige jaren was gebeurd verre overtrof. Tijdens de processie stonden zelfs op de meest afgelegen plaatsen, waar de processie niet voorbijkwam, nog paaltjes en erebogen. Duizenden pelgrims hadden het H. Sacrament van Mirakel bezocht, de stroom vreemdelingen was enorm. Er was echter ook een minpuntje:

'Wel vinden we het jammer, dat er zoo moeilijk een eenigszins gunstiger terrein te vinden is waar men schommels, carrousels enz. zou kunnen laten staan, die bij deze gelegenheid als 't ware traditioneel zijn, dan in de onmiddellijke nabijheid der kerk.

De innige devote stilte, die er in onze kerken heerscht en die zoo tot godsvrucht en aandacht stemt, wordt hier gedurig verstoord door het gekrijsch van tegen elkander inschreewende draaiorgels.

En terwijl daarbinnen honderden (ook na de diensten) geknield liggen voor 't Tabernakel om aandachtig geest en hart tot God te richten, heerscht er vlak bij de Kerk een oorverdovend lawaai, dat dit menigeen zeer moeilijk maakt. Dat is eigenlijk zeer jammer.'

Gedurende het hele octaaf was het buitengewoon druk, *De Tijd* schatte het aantal bezoekers op 50.000.

De volgende kranten wijdden een of meerdere artikelen aan het zevende eeuwfeest van het Bloedwonder: *De Limburger*, de *Limburger Koerier*, het *Limburgsch Dagblad*, de *Nieuwe Venlosche krant*, het *Eindhovens dagblad*, *Het Huisgezin*, *De Tijd*, *De Volkskrant* en *De Maasbode*.

Verering tussen de twee grote feesten (1922-1938)

Kwamen de processies tijdens het octaaf in het verleden meestal uit de omliggende parochies, in deze periode verschenen er ook van de pensionaten van Overbunde en Mariënwaard, de studenten van Rolduc en de seminaries van Bemelen, Valkenburg en Stein, de apostolische school van Schimmert, de missieschool van Ravensbosch, het juvenaat van de Broeders te Maastricht en het Bisschoppelijk College in Sittard.

Voor de jaarlijkse processies van het Bisschoppelijk College van Sittard waren talrijk; de studenten en hun leraren

kwamen vanuit Sittard per trein naar Bunde en trokken van daaruit te voet met vaandels naar de kerk in Meerssen, in 1928 met 396 man, vergezeld door de fanfare van het College, in 1930 met 428 man, in 1932 met meer dan 450 man en in 1934 met ongeveer 550 man. In het parochiearchief van Meerssen bevindt zich een ongedateerde lijst van leraren en leerlingen van het Bisschoppelijk College St. Jozef te Sittard die waren ingeschreven in de broederschap van het Heilig Sacrament te Meerssen.

In 1923 kwam er voor het eerst een processie uit de nieuwe parochie Rothem.

In juni 1924 werd H.M.W. Kallen, pastoor van Nieuwenhagerheide, benoemd tot pastoor-deken van Meerssen; hij was eerder, 1905-1917, kapelaan geweest in Meerssen en was een vurig bevorderaar van de godsvrucht voor het H. Sacrament; als pastoor van Nieuwenhagerheide schreef hij diverse artikelen om de Sacramentsdevotie te bevorderen, met name in Meerssen. Tijdens het octaaf in 1925 kwam een processie met muziek uit zijn voormalige parochie naar Meerssen. Ook uit Beek kwam in 1925 een processie, wat sinds mensenheugenis niet meer was voorgekomen, en bij de processie uit Rothem zong het nog jonge koor van de parochie de Hoogmis. In 1927 kwamen er voor het eerst processies uit Bocholtz en het Belgische Uikhoven.

Vrijdag 18 september 1928 bracht de bisschop van Luik, Mgr. L.J. Kerkhofs, een bezoek aan de kerk in Meerssen. Hij werd buiten de kerk ontvangen door de geestelijkheid en in de kerk welkom geheten door deken Kallen, waarbij

deze hem dankte voor zijn hoog bezoek, de bisschoppelijke zegen vroeg voor de bevolking en de geestelijkheid en de goedheid te hebben zich in te laten schrijven als lid van de broederschap van het H. Sacrament. Daarop dankte de bisschop, gaf de zegen aan de geestelijkheid en schreef eigenhandig zijn naam in het broederschap register. De twee kanunniken die hem vergezelden, H. Voncken en H. Potelmans, schreven zich eveneens in. Bij het verlaten van de kerk sprak de bisschop de aanwezigen toe en gaf hun de zegen.

In 1929 verscheen het boekje *Het Allerheiligste Sacrament van Mirakel in de kerk van Meerssen: mirakel der bloedende H. Hostie (Anno 1222)*, opgedragen aan de H. Aartsengel Michael, behoedengel van het H. Sacrament, 'door eenige kinderen van het H. Sacrament van Mirakel te Meerssen tot tolk hunner liefde en tot voldoening eener eereschuld, in naam der dankbare parochianen.'

In het boekje komen aan bod: I Meerssen weleer en thans, II Oorsprong der H. Sacramentsverering te Meerssen, III De kerk van 't H. Sacrament te Meerssen, IV Het wonder bij de kerkbrand in 1465 en V Sacramentsdevotie. In het laatste onderdeel wordt ook aangegeven hoe de Sacramentsdevotie op dat moment (1929) leefde, bloeide en zich krachtig uitte in de volgende plechtigheden, instellingen en oefeningen:

- 1 het Sacramentsoctaaf;
- 2 de kinderkulde op de vooravond;
- 3 de grote processie op zondag;
- 4 de maandelijkse processie op de derde zondag;
- 5 de uitstelling van het Allerheiligste

Sacrament elke donderdag van 6.00 uur tot na de Hoogmis van 8.00 uur en 's avonds Sacramentslof;

- 6 de erewacht, een aantal mannen, dat op de Aanbiddingdagen de hele dag bij beurten luid biddend voor het H. Sacrament zijn neergeknield;
- 7 de Altaarwacht van Maria, een 200 tal leden van de Mariacongregatie, die elke donderdag van 's morgens 8.30 uur tot 's avonds 6.00 uur ieder minstens een half uur in aanbidding doorbrengen bij 't Heilig Sacrament;
- 8 het Heilig Uur op donderdag voor elke eerste vrijdag, waarbij een schaar gelovigen aanbidding houdt om Jezus in het H. Sacrament eerherstel en troost te brengen.
- 9 de omgang om het altaar, het eeuwenoud gebruik, waarbij gelovigen na eerst aan de voet van het altaar te hebben gebeden, rond het altaar gaan om het deurtje van het oude tabernakel aan te raken, een soort relikwieverering; de omgang geschiedt 3 of 7 maal (kleine of grote boeten).
- 10 de kindertoewijding, waarbij de moeders met hun kleine nieuwgeborenen komen, deze op de trappen van het altaar leggen en ze biddend toewijden aan Jezus in het H. Sacrament.

Er werd ook een medaille uitgegeven *'met op de beeldzijde een kelk met daarboven een hostie in een stralenkrans, rechts van de kelk een rank met druiventrossen en enkele korenaren, onder de kelk de tekst 'Ecce Agnus Dei'; op de keerzijde de tekst 'H. SACRAMENT / van / MIRAKEL / 1222 te 1465 / MEERSSEN / 1746':*

Deze medaille werd beschikbaar gesteld aan de honderden die zich dit jaar lieten inschrijven in de broederschap van het H. Sacrament, waaronder Mgr. Hoogers, bisschop in China en om gezondheidsredenen in het land.

Op 28 september 1930 wijdde *De Tijd* een uitvoerig artikel aan Meerssen als Eucharistisch Centrum:

In de jaren dertig gaf *De Geulbode* elk jaar bij gelegenheid van het octaaf een bijzonder nummer over het octaaf uit, 'Feestnummer' genaamd, waarin artikelen en gedichten over het octaaf en het H. Sacrament en advertenties waren geplaatst.

In de editie van 1932 werd een artikel opgenomen, geschreven door een Meerssenaar met de schuilnaam *Marsana* en als kop *De Kapelaan van 't H. Sacrament*. Het artikel handelt over kapelaan Casper Cremers, in Meerssen kapelaan van 1878 tot 1893 en in 1914 overleden in zijn geboorteplaats Schinnen. 'Marsana' merkte over hem o.m. op dat de Meerssenaren hem 'De zwarte Kapelaan' of 'De kapelaan van 't H. Sacrament' noemden en verder: 'Voor 't H. Sacrament van Mirakel brandde als een vuurgloed uw ijver, klonk als een bazuin uw welsprekende taal – want een

redenaar van Gods genade waart ge.'
[.....] 'Ik weet het nog, hoe ge in die
dagen dat het nog niet geoorloofd was
het Allerheiligste in 't openbaar te dra-
gen, met priesterkleed en bel en lan-
taarn, eens en voor al aan dien wan-
toestand een einde maaktet en onver-
saagd uitriep: "En ik ga! En ik doe
het!"

Het artikel van 'Marsana' onthult ook de naam van de schrijver van het in 1885 verschenen boek *Het Allerheiligste Sacrament en zijne vereering in de kerk te Meerssen* van een R.K. Priester, deze R.K. Priester was kapelaan Cremers.

Groep maagden uit de H. Sacramentsprocessie te Meerssen (L.)

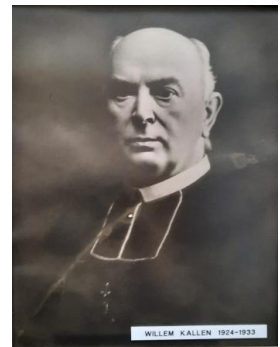

Processie 1932

Vanwege de herdenking van het 19^e eeuwfeest van de Instelling van het H. Sacrament werd het octaaf in 1933 met buitengewone luister gevierd. De pontificale Hoogmis bij de opening van het octaaf op donderdag 15 juni om 10.00 uur, opgedragen door Mgr. Lemmens en met de feestpredicatie door prof. dr. F. Ferron, werd vanuit de H. Bartholomeuskerk uitgezonden via de radio, KRO-Huizen. 's Avonds werd in tegenwoordigheid van Mgr. Lemmens het spreekkoor Adoro Te van J.M. Heynens, bedoeld als huldebetoging en verdediging van Christus, uitgevoerd door 150 jongens van het Aloysius-patronaat onder leiding van

kapelaan Th. Geelen. Dit spreekkoor werd later nog enkele keren herhaald, o.m. voor de studenten van Rolduc en het Bisschoppelijk College van Sittard. Tijdens de processie op zondag 18 juni werd een oud beeld van de Moeder Gods Maria meegedragen, dat lang vergeten was gebleven. Het beeld prijkte vroeger in een prachtig gewaad gekleed en rijk met juwelen gesierd in de parochiekerk, maar 'n 60 jaar geleden waren de sieraden gestolen; het beeld was nu bekleed met een mooie donkerblauwe mantel, het hoofd gesierd met een nieuwe zilveren kroon. De processie uit Ulestraten was dit jaar talrijk, het was de 70^e keer dat fanfare Concordia (opgericht in 1863) meetrok en de 30^e keer dat Mathieu Sijben het kerkelijk vaandel voorop droeg.

Nog geen vier maanden na het octaaf, in de nacht van 28 op 29 september tegen 12.00 uur, overleed pastoor-deken H.M.W. Kallen, 60 jaar oud.

In zijn necrologie in de *Limburger Koe-rier* van 29 september 1933 werd onder meer opgemerkt:

'Doch zijn levenswerk in Meerssen was de uitbreiding van de godsvrucht tot het H. Sacrament. Hij kon zijn parochianen maar niet genoegzaam doordringen van de devotie tot het H. Sacrament van Mirakel, waarvan de kerk van Meerssen het middelpunt is en die in Meerssen zich werkelijk in grooten bloei verheugt, getuige de diverse broederschappen, de altaarwacht enz. enz. Wie de groote jaarlijkse gehouden

wordende processie op den Zondag in de H. Sacramentsoctaaf niet met eigen oogen aanschouwd heeft, kan zich geen denkbeeld vormen van den luister welke deze omgeeft. Dien dag steeg dan ook de geestdrift van den herder ten top, wanneer hij neerzag op de kroon van zijn werken. Wij zagen voor eenigen jaren terug bij die gelegenheid, terwijl op de Proostdij het H. Sacramentslied door allen gezamenlijk werd gezongen, deken Kallen, die overigens niet bijzonder muzikaal was aangelegd, met zijn paraplu die voor deze keer dienst deed als maatstok, geestdriftig het directeurschap waarnemen over dit zo talrijk zangkoor. Weken te voren werden door Z.H.E. de voorbereidingen getroffen om de H. Sacramentsoctaaf toch maar zoo schitterend mogelijk te doen slagen. Van heinde en verre wist hij processies te trekken, leden van diverse kloosterorden stelden zich beschikbaar om de gewelven der H. Sacramentskerk van de gewijde zangen te doen weerklinken, zoodat de Sacramentsoctaaf van Meerssen ook verre in den omtrek bekend was.'

De Geulbode wijdde 3 oktober 1933 een extra editie aan zijn overlijden. Hierin lezen we onder de kop *De Dekken van 't Allerheiligste Sacrament*, dat hij zich voor alle tijden en geslachten de heilige eretitel van *De Dekken van 't Allerheiligste Sacrament* heeft verworven en verder o.m.: *'Meerssens H. Sacrament! Dat was zijn levensideaal, zijn heiligste zorg, het brandend vuur zijne(r) priesterziel, de allesoverheerschende gedachte, zijn heiligste bezieling, die hij uitte bij elk woord van zijn lippen met elken ademtucht herhalen-*

de "Geloofd en aanbeden zij het Allerh. Sacrament". [.....]

De H. Octave wist hij met rusteloos streven op te voeren tot ongekenden luister, elk jaar weer met nieuwen moed, met verjeugdigde kracht. Hij was de ziel van elke feestviering, hij de ware levendmaker van het H. Bloedwonder in 1222, waarvan het 7^e eeuwfeest, zoo luistervol gevierd werd. Hij, de steeds ijverende voor het toenemend aantal bedevaarten. Hij de stichter der plechtige namiddagen in de Octave, vroeger zoo weinig be tekenend en nu door aanhoudende pelgrimages van instituten, seminariën enz. *glanspunten der Octaveviering.'*

Vervolgens wordt de overledene geprezen als de oprichter van de Ere-wacht, de stichter van Maria's Altaarwacht, de stichter van 't Heilig Uur en de organisator van de Kinderhulde, waarna het artikel vervolgt met: *'Hij, die al de heilige oude gebruiken hooghield, zoals de Ommegang om 't Altaar, de Kindertoewijding der nieuwgeborenen door de moeders, de Maandelijksche Processie, de Uitstelling van het Sacr. elken Donderdag van 6 uur tot na (de) Hoogmis van 8 uur. Hij, de ijveraar voor de meer dan 2 eeuwen oude H. Sacramentsbroederschap, de maandelijksche Algemeene H. Kindercommunie op den eersten Donderdag. Hij vooral de groote werker voor de H. Sacramentsprocessie, die door zijn rusteloos streven een der schoonste in ons land is geworden.'*

De neringdoenden in Meerssen kregen in 1935 een circulaire in de brievenbus, waarin werd vermeld dat het octaaf van het H. Sacrament dat jaar een bijzonder cachet zou dragen vanwege de

afbouw van de monumentale kerk en dat een in Utrecht verschijnend dagblad hierover een extra editie zou uitgeven. De circulaire was echter voorbarig en overdreven, van de afbouw van de kerk was nog helemaal geen sprake. Het octaaf zou natuurlijk niet met minder luister worden gevierd dan vorige jaren, werd van bevoegde zijde meegedeeld.

De parochie Sittard met rectoraten maakte jaarlijks een processie naar Meerssen, maar kwam dit jaar met ruim 600 deelnemers niet alleen om hulde te brengen aan het H. Sacrament, maar ook om Jezus openlijk eerherstel aan te bieden voor de smaad Hem onlangs aangedaan door de heiligschendende diefstal in Eygelshoven, waar in de als retraitekapel ingerichte voormalige openbare school was ingebroken en de brandkast met het Allerheiligste, twee cibories en een kelk waren ontvreemd.

Het dagblad *De grondwet* publiceerde 2 juli 1935 een artikel met de titel:

*Het Sacramentswonder van Meerssen
Stemmingwekkende processie
Indrukken van een Hagenaar*

In dit artikel geeft een zekere P.V. zijn indrukken van de Sacramentsprocessie in 1935 weer, hij schrijft o.m.:

‘Vóór het Allerheiligste heb ik de Burgerwacht zien trekken en bij de rustaltaren werd telkens onder klaroengeschal een eeresalvo gegeven, dat even deed schrikken, maar bij herhaling alleen nog plaats liet voor oprechte waardeering voor de overal in het land bekende Meerssener schutters, die samen waren gekomen om eer te brengen aan hun Koning, in het Heilig Sacrament. Mee heb ik zien trekken de

frissche Jonge Wacht, de hoop van de toekomst, de congregaties, de H. Familie, de K.J.V., de K.J.M., de schoolgaande jeugd, verzameld rond hun onderwijzers, de meisjes, begeleid door de eerw. Zusters van Schimmert: allen eerbiedig, bewust dat ze begeleidden den Koning hunner harten; het was alles zoo ongekunsteld, zoo vanzelfsprekend, en wat mij, als Hagenaar, vooral trof, zoo gemoedelijk, zonder in het minst afbreuk te doen aan den ingetogen en bewusten eerbied. Vóór ’t allerheiligste liepen ’n zeshiental novicen van de Paters Montfortanen, wierookvaten zwaaiend, kennelijk blij op deze wijze bij te mogen dragen tot groteren luister van den feestelijke ommegang. [.....]

Te goed half een was men terug in de kerk, waar het Meerssener Maagdenkoor, in twee rijen opgesteld, met palmen wuivend, Jezus toezong: “Hosanna, Filio David, gezegend Hij, Die komt in den naam des Heeren.” Dat was ontroerend door den eenvoud en bewustheid, waarmee het gebeurde.

Na het plechtig Tantum Ergo en den zegen trok men naar buiten waar – en dat is voor een Boven-Moerdijsch hart weer ’n bijzondere gewaarwording – op het Kerkplein de kermis begon. Feest was het overal feest en daarom was het ook heel gewoon, dat ik de geestelijkheid midden tusschen de tentjes zag gaan, overal vriendelijk groetend en blij teruggegroet. Er was niets wat in disharmonie was met de eigenlijke reden van het feest. Het was één feest! Zoo is ook te verklaren dat de mensen vanaf de kermis heel den dag met groepjes de kerk weer intreden, naar het altaar gaan, er al biddend rondlopen en den achterkant van het Ta-

bernakel aanraken, het de kleine kinderen laten kussen en zoo hun "bee-vaart" volbrengen. En dat in de volmaakte orde en met aangrijpenden eerbied.'

Hetzelfde artikel was een paar dagen eerder, 26 juni 1935, verschenen in *De Tijd*, daarin onder de titel:

*De processie van Meerssen
Indrukken van een Hollander*

Sacramentszondag 14 juni 1936 trok de Sacramentsprocessie uit na de plechtige Eucharistieviering van 8.00 uur. De processie stelde zich op de Markt op en volgde de route Gansbaan – Kruisstraat – Burgemeester Kleuterstraat – Kookstraat – Gasthuisstraat met bij de zusters eerste rustaltaar - Stationstraat – Proosdijpark met tweede rustaltaar – Bunderstraat – Weeterbroekstraat met derde rustaltaar aan de 'nieuwe' Lourdesgrot – Nieuwe Rijksweg – Bunderstraat – Beekstraat met onder de poort van de firma Hennekens vierde rustaltaar, vervolg Beekstraat – Kruisstraat – Markt, waar de laatste zegen met het Allerheiligste werd gegeven en de processie werd ontbonden.

Aan de processie namen 22 groepen deel, vooraf gegaan door A Politie en gedeelte Burgerwacht en B Vaandekruis: 1 Schooljongens, 2 Schoolmeisjes, 3 Kleine Congregatie, 4 K.J.M. vóór K.J.V., 5 Beeld van O.L. Vrouw, 6 Grote Congregatie, 7 Jonge Wacht, 8 Bruidjes, 9 Maagdenkoor, 10 Harmonie, 11 Kruistochters - Rozenkransgroep, 12 Kerkelijk Zangkoor, 13 H.H. Geestelijken, 14 Misdienaars, 15 Wierokers, 16 Flambouwdragers, 17 **H. Sacrament, geflankeerd door Burgerwacht**, 18 Volharding met Klaroen-

korps, 19 Leden van het Kerk- en Gemeentebestuur, St. Vincentiusvereniging, 20 H. Familie, 21 Sociale verenigingen, 22 Mannen.

Iedere groep of vereniging had een afzonderlijke regelingcommissaris, die kenbaar was aan een band, genummerd met het volgnummer van de groep of vereniging. De deelnemers aan de processie werden vriendelijk verzocht goed mee te bidden volgens aanwijzingen van de broedermeesters, rechts ijverig voorbidden, links goed nabidden.

*Processiegroep
uit de jaren 30 van de 20^e eeuw*

In juni en juli 1936 voerde toneelvereniging Kunst en Vermaak in het Proosdijpark enkele keren het openluchtspel *Judas* van Leo van Landeren, met een proloog van J. Heynens, uit onder regie van L. Volders en de technische leiding van John Maas; de opbrengst van de uitvoering was bestemd voor de uitbreiding van de kerk.

Groot was de deelname aan de 50^e bedevaart van de Derde Orde en de H. Familie van Wittem, onder begeleiding van harmonie St Caecilia uit Mechelen, bij de opening van het octaaf op donderdag 27 mei 1937. De jubilerende bedevaart met kleurige vaandels, een

sierlijk troontje met schilderij van de H. Familie en een schild met het jubileumgetal 50 werd feestelijk ontvangen door de deken, het bedevaartcomité en een groep bruidjes met witte bloemen; de pelgrims kregen een herinneringsmedaille en zo getooid trokken ze naar de kerk. Gingen de bedevaartgangers in 1887 helemaal te voet naar Meerssen, nu gingen ze, na een H. Mis in de Paterskerk om 5.45 uur, over de de Eijserberg te voet naar station Eijs-Wittem en vandaar per trein naar Meerssen.

Eucharistische feesten

In de jaren 1936-1938 werd de kerk onder leiding van de architecten Jos Cuypers en Pierre Cuypers jr. uitgebreid met drie westelijke traveeën, waarmee ze op een lengte van 59 meter kwam en het aantal zitplaatsen kon worden uitgebreid tot 700. Op het dak kwam een nieuwe, ranke vieringtoren. Jos Adam ontwierp het reliëf boven de nieuwe westelijke entree, dat de twee wonderen uitbeeldt die in de kerk plaats vonden. Het reliëf toont, binnen een vlamme mandorla, een miskelk met daarboven twee handen die een bloedende hostie ophouden. Door de firma Vermeulen werd een nieuw orgel gebouwd.

De afsluiting van deze restauratie werd in 1938 op grootse wijze gevierd met Eucharistische feesten. Ter voorbereiding op deze feesten was een erecomité gevormd, waarvan de Roermondse bisschop Mgr. G. Lemmens en de Limburgse commissaris van de koningin dr. W. van Sonsbeeck het beschermheerschap hadden aanvaard; had Chr. Eyck een veelkleurig affiche

ontworpen en werd onder de bezielen- de leiding van L. Hameleers een allegorische-historische optocht georganiseerd.

Bij de opening van het octaaf op Sacramentsdag, donderdag 16 juni 1938, werd de fraai uitgebreide kerk door Mgr. Lemmens opnieuw ingezegend en in gebruik genomen. Bij deze gelegenheid verleende Paus Pius XI de eretitel van basilica minor aan de kerk vanwege haar gedenkwaardig verleden, de eeuwenoude Sacramentsdevotie en haar kunstzinnig uiterlijk.

Eindhovens dagblad 18.06.1938

Aan de attributen op het koor, het tintinnabulum, een standaard met een klokje, en het conopeum, een soort parasol met rode en gele banen, is te zien dat de kerk een Basiliek is:

Vindt men op het tintinnabulum het Bloedwonder, ook op het conopeum is een afbeelding van dit wonder aangebracht:

Tijdens het octaaf kwamen er processies uit Wittem, Berg en Terblijt, Hulsberg, Wijnandsrade, Houthem, Broekhem, Bunde, Amby, Rothem, Ulestraten, Itteren, Schin op Geul, Beek, Schimmert, Valkenburg, Geulle en Uikhoven (B.) en van het seminarie te Valkenburg, het jezuïetencollege te Valkenburg, de pensionaten te Overbunde en Mariënwaard, de apostolische school te Schimmert, het missiehuis van O.L. Vrouw van Lourdes te Cadier en Keer en het seminarie te Stein.

Nog spectaculairder dan het feestoctaaf was de allegorische-historische optocht die 26 juni en 3 juli door Meerssen trok met na afloop een ereconcert en vuurwerk.

Deze optocht werd 25 juni aangekondigd in de Limburger Koerier:

Beide dagen werden 's morgens om 10 uur geopend met een plechtige Hoogmis, 26 juni opgedragen door kapelaan Krijn en 3 juli door Mgr. G.C. van Noort, deken van Amsterdam. 's Middags om 2 uur werd het Allerheiligste, begeleid door flambouwdragers, naar het Proosdij park gebracht waar de abt van Cisterciënzerabdij te Tegelen op 26 juni en de abt van de St. Benedictusberg te Mamelis op 3 juli een pontificaal lof celebreeerden.

De groote Eucharistische feesten te Meerssen zijn Zondag onder enorme belangstelling begonnen. Overzicht tijdens het openlucht-lof in het Proosdijpark.

Drukke bij het openlucht-lof op 26 juni

Limburger Koerier 28.06.1938

Na het lof trok de allegorische-historische optocht door Meerssen.

De stoet, waaraan diverse muziekkorpsen deelnamen, was samengesteld uit niet minder dan 42 groepen, ingedeeld in vier tijdperken, het Gallo-Romaans tijdperk, het Frankisch tijdperk, het monnikentijdperk en het nieuwe tijdperk; de meeste groepen beeldden taferelen uit van Meerssen en zijn Sacrament van Mirakel.

De optocht werd geopend door de Marechaussee te paard, gevolgd door het muziekkorps van het 13^e regiment der Infanterie te Maastricht, standaards en vlaggen van alle corporaties van Meerssen en omgeving, herauten te paard met de standaard van Meerssen en klaroenkorps Volharding.

In de groepen werden onder meer uitgebeeld: de oudste bewoners van Meerssen, een vendel Romeinse soldaten, bewoners van de Koninklijke palts te Meerssen, Karel de Grote, zijn drie kleinzonen, de overdracht van de palts aan de Benedictijnen te Reims, hofdames van Gerberga, een Kinderkruistocht, het tonen van de kelk met het miraculeuze bloed aan het volk, Caesarius van Heisterbach met vier andere cisterciënzers, het Brandwonder en de stille omgang rond het altaar in de kerk van Meerssen. De optocht werd besloten met de toewijding van de moderne Limburgse Katholieke Actie-Jeugd aan O.L. Vrouw van het Heilig Sacrament te Meerssen.

Beelden uit de optocht

Mooi Limburg 02.07.1938

Op beide dagen was enorm veel publiek aanwezig, het staatsspoor legde zelfs een viertal extra treinen in vanuit Nijmegen en Eindhoven. Op de eretribune werden op een van beide dagen onder meer aangetroffen bisschop Lemmens, gouverneur Van Sonsbeeck, de abten van Tegelen en Mamelis, de burgemeesters van Meerssen, Maastricht, Venlo en diverse andere gemeenten, de deken van Meerssen, Maastricht en Venlo, de pastoors uit het dekenaat, luitenant-kolonel A. Gevers van het 13^e regiment infanterie te Maastricht, voorzitter A. Elsenburg en bestuursleden van de Stille Omgang in Amsterdam.

Beide dagen werden 's avonds afgesloten met een concert en vuurwerk op het feestterrein aan de Stationstraat.

Limburger Koerier 27.06.1938

Mirakelspel

Het octaaf van 1939 werd een van de best geslaagde, er werden duizenden folders verspreid, terwijl elke pelgrim een herinneringsprentje, waarop beknoot het Bloedwonder en de omgang rond het altaar werden beschreven, ontving; er werden er ongeveer 6000 uitgedeeld. Het octaaf had als bijzondere intentie: *het behoud en versteviging van de vrede tussen de volkeren*. Op 13 juni kwam er voor het eerst een processie uit Borgharen naar Meerssen, deze stond onder leiding van pastoor Gillissen en telde een groot aantal deelnemers. Nieuw waren ook de processies van de St. Pancratius parochie uit Heerlen, de R.K. Werkliedenvereniging uit Schaesberg, de H. Familie uit Wijlre, de mannen van de H. Familie uit Simpelveld, de congregatie van meisjes uit Schaesberg en de Theresia-congregatie uit Maastricht. Had Meerssen in 1938 de aandacht op zich gevestigd door een allegorische-historische optocht, in 1939 werd een groot mirakelstuk over het Bloedwonder opgevoerd: *Spel van den Heylighen Sacramente van Miraeckel tot Merssen*. Het stuk, bedoeld tot uitbreiding en verdieping der Eucharistische Devotie, telde drie bedrijven met proloog en zangreien en speelde zich af in de eerste helft van de dertiende eeuw rond het Bloedwonder. De tekst was geschreven door J.M. Heynens, regie en ontwerp waren van L. Volders, historische gegevens van Jos. Adam, muziek van G.F. de Pauw, toneelontwerp van Alf. Volders, schrijn van Henri Stevens en technische verzorging van John Maas. Het spel werd afgesloten met de volgende slotzang voor

maagdenkoor, waarvan het refrein bestemd was voor volkszang:

I

*Met heilige zangen love
Al wie Gods liefde kent,
Die alles gaat te boven
In Meerssens Sacrament.*

REFREIN

*Luid zij door hart en tongen
Tot 's werelds uiterst end,
De hoogste lof gezongen
Aan Meerssens Sacrament.*

II

*'t Arm mensdom, moegestreden,
Wegzinkend in ellend,
Vindt troost slechts, licht en vrede
In Meerssens Sacrament.*

III

*Verleden, toekomst, heden
Al d' eeuwen zonder end
Gaan op met zang en beden
Naar Meerssens Sacrament.*

IV

*Hosanna! Lof en ere
Zolang de zonne wendt,
Aan 't Liefdehart des Heren
In Meerssens Sacrament!*

Het maagdenkoor

Het stuk werd gespeeld door de r.k. toneelvereniging Kunst en Vermaak in het Proosdij park op de zondagen in de periode 23 juli - 20 augustus en op dinsdag 15 augustus, Maria Hemel-

vaart. De entreprijs voor de eerste rang bedroeg 64 cent, voor de tweede 44 cent.

Beeld van het mirakelspel De Maasbode 14.08.1939

Het mirakelspel trok veel publiek, dat soms in processie naar Meerssen kwam. Daarom werd besloten gedurende de zomermaanden voor aankomende processies een openluchtlof in het park te houden. Er kwamen onder meer processies uit Limmel, Heerlen, Schaesberg en Simpelveld.

Stille bedevaarten

Op 6 maart 1940, de eigenlijke feestdag van het H. Sacrament van Mirakel te Amsterdam, droeg pastoor-deken J. Krijns uit Meerssen de plechtige Hoogmis op in de Begijnhofkerk in Amsterdam.

Het octaaf in Meerssen ging, ondanks het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, door, zij het in gewijzigde omstandigheden, zo konden de processies uit de omliggende plaatsen geen doorgang meer vinden.

Zondag 29 september werd de kapel van O.L. Vrouw van de Vrede op plechtige wijze ingewijd. Deze kapel, achter de Basiliek, werd geschonken uit dankbaarheid voor de behouden terugkeer van de gemobiliseerden van Meerssen uit de oorlog. De dag werd

begonnen met een plechtige H. Mis. Op het laatste moment moest worden afgezien van een plechtige installatie daar het verlof door de autoriteiten was ingetrokken. Mgr. Lemmens woonde het lof bij.

De Vredeskapel

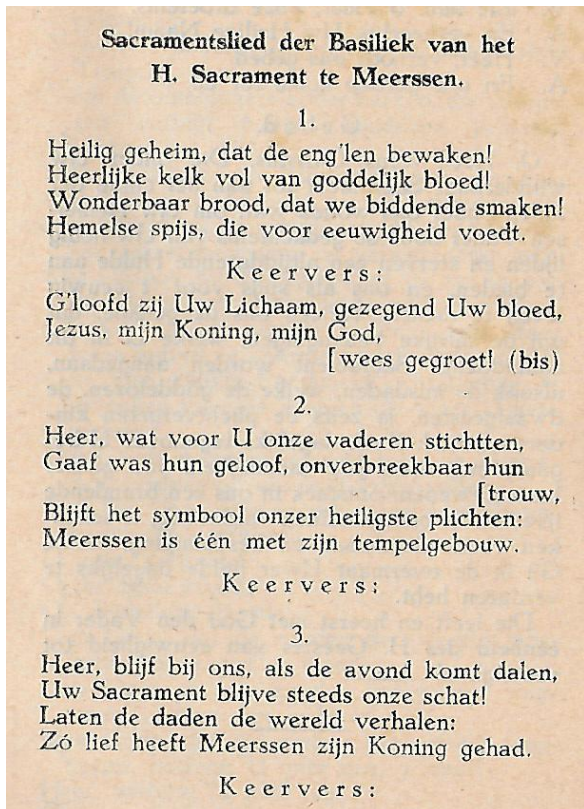
In 1941 maakte kapelaan H. Voncken een noveenboekje: *Nieuw noveenboekje van het H. Sacrament van Mirakel te Meerssen*.

Voorzijde omslag noveenboekje

Het bevat gegevens over het H. Sacrament van Mirakel te Meerssen, over de Broederschap van het Allerheiligste Sacrament te Meerssen, waarbij er op wordt gewezen dat men zich voor jaarlijks 15 cent per jaar of fl.2.50 voor het hele leven voor de broederschap kon laten inschrijven bij de deken, en enkele te verdienen aflaten; de noveen ter ere van het H. Sacrament, een eucharistische litanie en tenslotte het Sacra-

mentslied der Basiliek van het H. Sacrament te Meerssen:

Gewoonlijk nam een flink aantal pelgrims uit Limburg deel aan de Stille Omgang in Amsterdam. Daar dit in 1941 niet mogelijk was vanwege verkeersproblemen vormde zich in Geleen een comité, bestaande uit deken Krijns van Meerssen, de heren Roberts en Paes uit Geleen, Meyers uit Stein, Gommers uit Kerensheide en pastoor Leessens uit Meers, om een soortgelijke tocht naar de oudste Nederlandse Mirakelstad Meerssen te organiseren, een stille bedevaart. Er werd een actieplan opgezet en helpers, correspondenten, werden aangezocht in de verschillende parochies in Zuid- en Midden-Limburg. De stille bedevaart was alleen bedoeld voor mannen van 17 jaar en ouder. De pelgrims kregen een deelnemerskaart, die toegang verleende tot de Basiliek en waarmee men verzekerd was van een zitplaats.

De Limburger 08.03.1941

Op zondag 30 maart 1941 vond de eerste stille bedevaart, ook wel stille omgang genoemd, plaats, met als intentie *behoud en versteviging van de christelijke geest in de huisgezinnen*. In veel parochies had zaterdagavond al een 'Aanbidding' plaats gevonden voor de deelnemers uit de eigen parochie als voorbereiding op en het slagen van de bedevaart. Al in de prille zondagochtend arriveerden de bedevaartgangers van heinde en verre per trein, fiets en zelfs te voet, na een vaak urenlange tocht, in Meerssen. Om 7 uur werd een Hoogmis gecelebreerd door pastoor-deken Krijns voor de parochianen uit Meerssen en de pelgrims uit de omliggende plaatsen, om 9 uur door pastoor Leessens uit Meers, die als geestelijk leider van deze 'omme-gang' fungeerde, voor de overige pelgrims. In beide missen preekte pater Van Mierlo MSC uit Stein en zong het koor St. Caecilia de driestemmige mis *Cantate Dominum Canticum Novum* van Refice onder leiding van kapelaan Voncken.

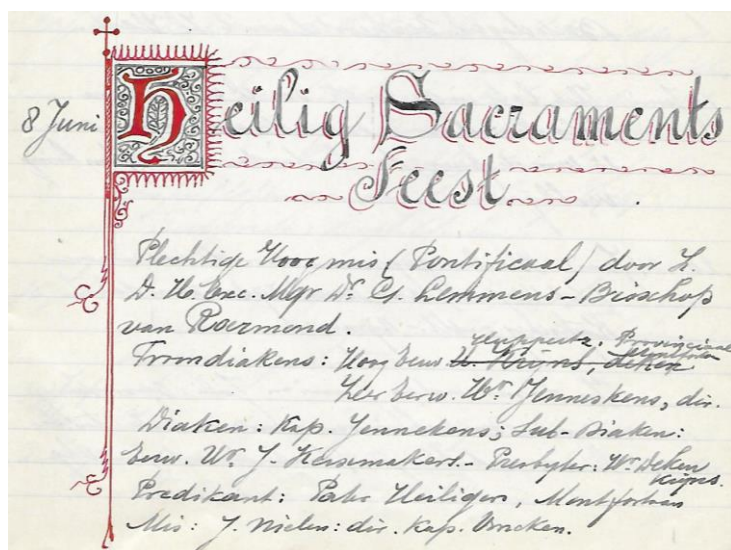
*Max Leessens,
pastoor van
Meers en geestelijk
leider van de
eerste Stille Bede-
vaart*

Tijdens het octaaf kwamen er geen processies uit de omliggende plaatsen, evenmin in 1943, maar desondanks was het drukker dan voorheen. De ge-

Wat in 1943 ook doorging waren de stille bedevaarten en wel op vier zondagen in maart en april. Op de eerste zondag kwamen 14 à 1500 pelgrims, doch de vierde telde de meeste deelnemers.

In 1944 werd het octaaf op 8 juni geopend:

Op octaafzondag 11 juni vond de processie plaats in de kerk. Deze dag keerde kapelaan Geelen terug in de

parochie, hij was 13 mei door de Gestapo in verzekerde bewaring genomen en naar Maastricht vervoerd.

Ook dit jaar werden vier zondagen uitgetrokken voor de stille bedevaart.

Het comité van de stille bedevaart had voor zondag 8 oktober een massale openluchtdankbetuiging vóór de Basiliek voorbereid, maar luchtgevaar bellette de uitvoering ervan.

Vurig hoopte men in 1945 dat het eerste lustrum van de *'Meerssener Gaank voor mannen'* tot een grootse eer- en dankbetuiging aan de onder de gedaante van brood verborgen Heiland kon worden gemaakt. De oorlog liet het echter niet toe. De stille bedevaart van 18 maart moest beperkt blijven tot Meerssen en direct omliggende parochies. Het bedevaartcomité stelde het wel op prijs als in de rest van Zuid-Limburg op een zondag in maart bij plechtige uitstelling van het Allerheiligste aanbidding werd gehouden met preek over het H. Sacrament, met de intentie van de vijfde stille bedevaart: *Het verkrijgen van een christelijke en spoedige wereldvrede en het behoud van onze bisschop Mgr. Dr. G. Lemmens*. Op zondagmiddag 28 maart werd in de St. Pancratius kerk te Heerlen een aanbidding uur gehouden. Op zondag 15 april kwam een grote processie uit Maastricht naar het H. Sacrament in Meerssen.

In de oorlogsjaren kwamen ruim 20.000 katholieke mannen in bedevaart naar Meerssen.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de stille bedevaart voortgezet. In 1946 was de intentie *het verkrijgen en behouden van een christelijke wereldvrede*, werd gecollecteerd voor de ver-

woeste kerken in Zuid- en Noord-Limburg en werden extra treinen ingezet.

Vanaf 1947 vond de stille bedevaart plaats in de nachtelijke uren.

In 1949 werd tijdens de stille bedevaart voor het eerst gebruik gemaakt van autobussen voor het vervoer der deelnemers aan de pelgrimstocht. Op de eerste van de drie zondagen namen ruim 900 pelgrims deel, op de tweede ruim 1000.

In een artikel in het *Limburgs Dagblad* van 16 juni 1949, getiteld *Limburgse Jaarkrans* en met als ondertitel *Meerssenergaank*, werd een beschrijving gegeven van een bedevaartstocht naar de vroegste mis in Meerssen voor het Sacrament van Mirakel. De beweging vanuit Maastricht over Limmel, Kruisdonk, de Rothemerweg en de Geul naar Meerssen, waar het rond de kerk een drukte van belang was, *'want daar zijn die van Valkenburg en onder aanvoering van Redemptoristen met hun hoge stijve boorden zijn processies van de kant van Mechelen en Wittem gekomen [...]. O neen, het is geen zware tocht in die allermooiste zondagmorgen te voet naar Meerssen te trekken. Het is een kleurenfilm vol vreugden en plezier en het is een zware penitentie als ge jaren moet laten passeren dat ge niet gaan kunt.'*

De schrijver had zich onderweg wel afgevraagd *'Gaan we wel om te bidden naar Meerssen of alleen omdat de wandeling door de prille frisse zomerzon voor ons stadsmensen iets overheerlijks is.'* Verder merkte hij nog op: *'Zoals vakantie de plaats van de vroegere heilige dagen is gaan vervangen zo zijn de voetprocessies wandelsportverenigings-excursies geworden.'*

Over blijkbaar in zijn jeugdijaren zelf meegemaakte processies naar Meerssen noteerde hij: *'Op voetprocessie, als we warm en moe waren, hielden de ouderen ons altijd voor hoe zij vroeger naar Meerssen liepen met vijf rokken over elkaar, en zij liepen ook nog helemaal te voet terug! Beschaamd hielden we onze klachten bij ons, want we wisten dat in Meerssen ook veel was dat de lange wandeling weer goed maakte. Na ons bezoek aan de kerk, waar we achter het hoogaltaar het bruine plekje hadden aangeraakt, restant van de brand van de kerk, waarbij een boerejongen het Allerheiligste had gered, mochten we op het molentje van de kermis en gingen tegenover de kerk kersenvlaai eten die 19 cent kostte met voor één Willempje, dat is voor 25ct., een reusachtige pot koffie want in die goeie ouwe tijd werden de pelgrims in alle kafeetjes onthaald alsof ze allemaal familie waren.'*

Op Sacramentsdag, donderdag 22 juni, wijdde de Regionale Omroep Zuid aandacht aan de viering van het Sacramentsfeest, John Maas sprak over Meerssens verleden en de straatversiering bij gelegenheid van het sacramentsfeest; de harmonie, de Nachtegalen en het mannenkoor verleenden hun medewerking aan de radio-uitzending. Aan de opening van het octaaf werd deelgenomen door bedevaartgangers uit Genk (B.) en Geilenkirchen (D.).

Tijdens het Sacramentsoctaaf van 1950 werd voor het eerst een concert gegeven op het herstelde carillon; het carillon was in 1941 geschonken aan deken Krijns bij gelegenheid van zijn 40-jarig priesterfeest.

In 1951 werd in een artikel van het *Limburgs Dagblad* van 24 mei 1951

gewezen op het feit dat Meerssen tijdens het octaaf in het verleden diverse kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders had ontvangen, zoals Mgr. Buckx z.g., Mgr. Kerkhofs, bisschop van Luik, Mgr. De Wachter, hulpbisschop van Mechelen (B.), missie-bisschop Mgr. Paulissen en missie-bisschop Mgr. Lebouille.

Tijdens het octaaf van 1952 kwamen heel veel processies naar Meerssen, uit Wittem, Berg en Terblijt, Hulsberg, Wijnandsrade, Houthem, Bunde, Ambly, Broekhem, Beek, Elsloo, Ulestraten, Borgharen, Itteren, Waalsen, Schimmert, Geulle, Valkenburg, Stein en Kerensheide.

Harmonie St. Caecilia uit Beek luisterde voor de 25^e keer de processie van de Beekse parochie naar het H. Sacrament op, na de mis trok het korps nog door Meerssen.

In de jaren vijftig vierden ook verschillende pelgrims een jubileumbedevaart tijdens het octaaf, zo in 1951 een oude man uit Ulestraten zijn diamanten pelgrimage:

We hoorden de wonderbare geschiedenis van de oude man uit Ulestraten, die dit jaar het feest van zijn diamanten pelgrimage vierde. Zestig jaar achter elkaar, zonder één jaar te missen, kwam hij elke dag van het octaaf naar het H. Sacrament in Meerssen. Als koorknaap vergezelde hij in 1891 reeds de processie van Houthem. Later bracht hij zijn jonge vrouw in de Basiliek en zij weet, dat zij reeds haar vijftigste blijde gang naar 't H. Sacrament heeft gemaakt. Al hun kinderen, verspreid over verschillende dorpen en steden in Limburg, knielen met de octaaf in Meerssen en doen de omme-gang. Dit jaar heeft de bus de diamanten pelgrim vervoerd, omdat hij geplaagd door een „malheur” te voet Meerssen niet kon bereiken.

Limburgs Dagblad 30.05.1951

In 1952 en 1953 hield de zeereerwaarde heer P. Bongaerts een spreekbeurt over de stille processie voor de ROZ. Vanaf 1953 vond de stille bedevaart plaats in oktober.

In mei 1954 werd in de linkerzijbeuk van de Basiliek het raam *Laatste Avondmaal, de instelling van het Allerheiligste Sacrament*, van Jos ten Horn, geplaatst. *'In een schematisch weergegeven gebouw zit Jezus aan tafel, in het midden met Johannes die op zijn schouder rust. Links en rechts van hen zitten de andere apostelen, die naar Jezus kijken. Judas, rechtsonder, is duidelijk te herkennen, hij heeft zijn gezicht afgewend. Op tafel bevinden zich de schaal met het paaslam, de broden en de drinkbeker. Voor de tafel bevinden zich een groot aantal kruiken. In de vijfpaas is een monstrans met een hostie afgebeeld. Dit is zeer zeker een verwijzing naar de wonderen in Meerssen. Tijdens dit Laatste Avondmaal heeft Jezus de Heilige Eucharistie of het Allerheiligste Sacrament ingesteld.'* Op 1 juni 1958 werd op het oksaal in de westvleugel het raam *Lofzang op de muziek* van Charles Eijck geplaatst.

De stille bedevaart kende jaarlijks een intentie, die was bijvoorbeeld in 1958 voor *de vrede tussen de volkeren en voor de vrijheid van de kerk*, in 1959 voor *het welslagen van het algemeen Kerkelijk Concilie*, in 1960 voor *meer roepingen voor priesterschap en kloosterleven*.

De stille bedevaart in de nachten van 9 op 10 en 16 op 17 oktober 1965 droeg een enigszins feestelijk karakter, omdat deze traditie 25 jaar geleden was ontstaan. Van de initiatiefnemers wa-

ren alleen nog de heren Paes, voorzitter en secretaris, en Gommers, vice-voorzitter, over. Zij hadden een omvangrijke groep van 127 (hoofd)correspondenten, waar de pelgrims onder meer hun deelnemerskaarten konden verkrijgen, in 108 parochies en rectoraten in Zuid-Limburg naast zich. Het comité wilde zonder veel ophef te maken aan deze jubileumbedevaart toch een apart cachet geven. De vele intenties van de laatste jaren werden samengebundeld in die van dit jubileumjaar: *vrede, vrijheid en gerechtigheid voor alle volkeren*. Verder werd een herinneringsprentje uitgereikt aan de pelgrims. Na de mis vond uiteraard ook de traditionele 'omganck' plaats.

Deze jubileumbedevaart was meteen de laatste stille bedevaart die plaats vond. In 1966 werd besloten voortaan af te zien van de stille bedevaart vanwege het gestaag teruglopende aantal deelnemers. Verleden jaar was al besloten de traditionele drie zondagen te beperken tot twee, maar zelfs dit aantal was te groot gebleken, er kwamen 300 deelnemers minder dan het jaar daarvoor. Het comité en de vele plaatselijke correspondenten hadden tevergeefs geprobeerd nog een behoorlijk aantal met pelgrims gevulde autobussen te krijgen.

Herdenking wonderen

Vanwege het 500-jarig jubileum van het Brandwonder in 1965 (waarbij ervan werd uitgegaan dat dit wonder in 1465 geschiedde) werd het octaaf feestelijker gevierd dan andere jaren, al stond de viering niet in het teken van het Brandwonder.

Op Sacramentsdag 17 juni werd door Mgr. Moors een pontificale Hoogmis opgedragen, waarin het Basilicakoor, de Meerssener Nachtegalen en Beeker Koorzang met solisten de *Krönungs-messe* van W.A Mozart zongen onder leiding van Max Celis en met begeleiding het Limburgs Symfonie Orkest. Maandag 21 juni werd een gebedsdienst verzorgd door de studenten van het Groot Seminarie van de paters MSC te Stein met als thema: *omdat het Brood één is, vormen wij allen tezamen één Lichaam*. Verder werd die dag een liturgieviering gehouden in de parochie van St. Joseph Arbeider in Meerssen-West, bedoeld voor alle kerkgangers, organisten, dirigenten, koster, acolieten en collectanten van het dekenaat. Tijdens de viering werd een liturgische muzikale inleiding gehouden met als hoofdgedachte: *gebruiken wij de mogelijkheden van de nieuwe Liturgie*.

Dinsdag 22 juni werd een soortgelijke dienst gehouden voor de gezamenlijke religieuzen en het onderwijzend personeel van het dekenaat. Verder vond die dag een plechtige Eucharistieviering plaats, verzorgd door de studenten van het Europaseminarie te Rothem met als thema: *De Kerk in Europa*.

Tenslotte voerde toneelvereniging Animateo een groot openlucht massaspel op, dat betrekking had op het Brandwonder. Het spel was van de hand van mevrouw C. Janssen – van Nijnatten, de regie werd gevoerd door Jef Piters en het spel werd meerdere keren opgevoerd in het Beukenböschke.

De octaafviering kreeg in de jaren 1968 en 1969 een meer eigentijds karakter. In 1968 werden tijdens de Sa-

cramentsprocessie borden meegedragen met afbeeldingen van John en Robert Kennedy en Maarten Luther King. Een beatorkest speelde, kinderen deelden rozen uit, die nadien bij het Allerheiligste werden gelegd, het koor van Meerssen-West zong *We shall overcome* en *All men shall be free* en de carnavalsvereniging De Ketelair liep mee.

Limburgs Dagblad 24.06.1968

In 1969 waren er speciale Eucharistievieringen en plechtigheden voor de leerlingen van diverse scholen, voor zieken en bejaarden, voor huisvaders en huismoeders. Vooral de jongeren-eucharistievieringen trokken veel belangstelling.

In 1972 werd het 750-jarig bestaan van het Bloedwonder uit 1222 herdacht. Het Gerberga comité en het kerkbestuur van de Basiliek gaven in juni het *handboek bij de 750-jarige herdenking van het "Bloedwonder van Meerssen" 1222* uit:

Dit handboek bevatte 'n inleidend woord van de priesters van de Basiliek, een beschrijving van het Bloedwonder, twee misformulieren, het eerste te gebruiken bij de viering in het Proosdijpark en tijdens andere vieringen met Latijnse zang, het tweede in alle vieringen met Nederlandse zang en tekst, en tenslotte een aantal persoonlijke uitnodigingen aan: alle inwoners van de gemeente Meerssen, alle religieuzen van het dekenaat Meerssen, alle jonge mensen, alle bejaarde en zieke mensen, alle kinderen van de basisscholen, alle huismoeders met hun kleine kinderen en de kleuterschool en alle bedevaartgangers.

Het octaaf werd woensdag 31 mei om 17.00 uur geopend met een bloemenhulde door de kinderen van Meerssen-Centrum en om 19.00 uur een parochiële openingsplechtigheid met meerstemmige zang van het gemengd Basilicakoor.

Donderdag 1 juni vonden om 6.00, 7.00, 8.00, 9.00 en 10.00 uur Eucharistievieringen plaats, de laatste in concelebratie en met zang van het Dameskoor van de Basiliek; werd om 17.00 uur een plechtige Eucharistieviering gehouden, volledig verzorgd door en voor alle religieuzen van het dekenaat Meerssen; vond om 18.30 uur een jongerendienst plaats, verzorgd door de Lord Singers uit Valkenburg; werd om 20.00 uur een plechtige Eucharistieviering gehouden in concelebratie met de Meerssense parochiepriesters en met zang door het gemengd Basilicakoor en gaven Antoine Cremers, zang, en Rob Waltmans, orgel, na deze dienst een concert in de Basiliek.

Vrijdag 2 en zaterdag 3 juni vonden diverse Eucharistievieringen plaats en werden de bedevaartgangers van de parochies Bunde en Meerssen-West (vrijdag) en Schimmert (zaterdag) ontvangen. Zaterdag werd de mis van 19.00 uur verzorgd door het gemengd kerkelijk zangkoor van de koepelkerk in Maastricht, waarbij de *Missa festiva* van A. Gretchaninoff werd uitgevoerd.

Zondag 4 juni vormde de hoogdag van de herdenking. Nadat de parochianen van de drie Meerssense parochies in processie naar het Proosdijpark waren getrokken ging deken Horsmans om 10.00 uur voor in de Eucharistieviering, die in concelebratie met de geestelijkheid van Meerssen werd opgedragen. De viering werd opgeluisterd door de gezamenlijke kerkkoren van Meerssen onder leiding van P. Scheffers. Die dag waren er 's morgens en 's avonds nog Eucharistievieringen

Op volgende dagen werden elke dag diverse H. Missen opgedragen met op maandag een H. Mis voor en verzorgd door de leerlingen van de tweede klassen van de Gerberga-Mavo en ook bestemd voor de leerlingen van de Landbouwschool; een jongerendienst verzorgd door de leerlingen van het convict 'Ste Marie' uit Schimmert en de ontvangst van de bedevaartgangers uit de parochies Houthem en Berg en Terblijt.

Met op dinsdag een Eucharistieviering voor zieken en bejaarden van Meerssen en omgeving met zang van het Dameskoor van de Basiliek en de ontvangst van de bedevaartgangers van de parochie Ulestraten.

Met op woensdag een plechtige H. Mis voor de leerlingen van de basisscholen in Meerssen, Meerssen-West en

Rothem en de ontvangst van de bedevaartgangers van de parochies Amby, Borgharen, Itteren en Waalssen.

De laatste dag van het octaaf, donderdag 8 juni, stond speciaal in het teken van de kleuters. Na een drietal Eucharistievieringen kwamen om 10.00 uur honderden huismoeders met hun kroost naar de Basiliek om een speciale Eucharistieviering bij te wonen. Om het de moeders gemakkelijk te maken werd de communie in de banken uitgedeeld, zodat de kinderen niet alleen gelaten behoeften te worden. Na de dienst werden de kinderen getrakteerd op snoep en lange vingers. Om 20.00 uur vond de parochiële sluitingsplechtigheid plaats met meerstemmige zang van het gemengd Basilicakoor.

Tijdens het octaaf werd het Allerheiligste iedere namiddag uitgesteld tussen 15.00 en 19.00 uur en werd een klankbeeld over Meerssen en zijn Basiliek getoond.

Van enige teruggang in het aantal pelgrims was volgens de geestelijkheid van Meerssen niets gebleken, de pelgrims waren van heinde en verre gekomen. Maar er was ook kritiek en wel op de eigen parochianen. In het *parochieblad meerssen* werd opgemerkt dat het dit jaar bijzonder was opgevalen hoe weinig mensen van Meerssen soms in de gewone diensten aanwezig waren en hoe weinig vaders en/of moeders met hun kinderen aanwezig waren, zelfs op de Sacramentsdag. *'Het Sacramentsoctaaf viel of stond bij de inzet en trouwe opkomst en veelvuldig bezoek van de eigen parochianen.'*

Herstructurering broederschap van het Allerheiligste Sacrament

In 1983 stelde de broederschap van het Allerheiligste Sacrament een commissie tot herstructurering in.

Op 1 februari 1984 werden de nieuwe statuten van de broederschap van het Heilig Sacrament, gevestigd te Meerssen, vastgesteld en goedgekeurd door de bisschop van Roermond Mgr. Gijzen. De broederschap stelt zich ten doel bekendheid te geven aan de devotie tot het Heilig Sacrament zoals die eeuwenlang verbonden is aan de Basiliek te Meerssen en deze te bevorderen. Een van de middelen om dit doel te bereiken is het organiseren van de grote Sacramentsprocessie in Meerssen en alle andere processies die vanuit de Basiliek worden ondernomen.

De broederschap bestaat uit broeders en zusters, broedermeesters, aspirant-leden en ereleden. Kinderen kunnen na hun eerste H. Communie tot de leeftijd van 18 jaar ingeschreven worden als aspirant-lid. Broedermeesters kunnen onderverdeeld worden in secties die nader worden omschreven in het huishoudelijk reglement. Ereleden zijn personen die als zodanig op voorstel van het bestuur door de algemene vergadering van de broedermeesters zijn benoemd; zij hebben alleen een adviserende stem.

De broederschap staat onder supervisie van de bisschop van Roermond en wordt bestuurd door een bestuur bestaande uit tenminste vijf en ten hoogste zeven leden. Zij worden uit en door de algemene vergadering van de broedermeesters voorgedragen bij ge-

wone meerderheid van stemmen en na instemming van de bisschop aldus door hem benoemd. De pastoor van de Basiliek maakt qualitate qua deel uit van het bestuur en is tevens voorzitter van de broederschap.

De statuten regelen verder overige bestuursaangelegenheden; bestuurs- en algemene vergaderingen; bestuurs-taak; vertegenwoordiging; geldmiddelen; beheer en rekenplichtigheid; jaar-verslag, rekening en verantwoording; wijziging van het reglement; opheffing van de broederschap, die alleen kan geschieden door een besluit van de bisschop van Roermond na het horen van het bestuur van de broederschap; slotbepaling.

Het was de bedoeling dat deze statuten notarieel zouden worden vastgelegd, maar daar is het nooit van gekomen. Er werd met name bezwaar gemaakt tegen het feit dat de uiteindelijke benoeming van een bestuurslid plaats vond door de bisschop van Roermond en het feit dat de pastoor qualitate qua voorzitter van de broederschap was.

Er werd een reglement opgemaakt: 'Reglement vereniging "Broederschap van het Allerheiligste Sacrament"'. Dit reglement, ongedateerd en niet ondertekend, is in feite van belang voor de afdeling broedermeesters. Het deelt de broedermeesters in in vijf afdelingen: flambouwdragers, broedermeesters, hemeldragers, ordecommissarissen en vaandeldragers. Het zegt verder o.m. dat de vereniging wordt bijgestaan door de deken of diens plaatsvervanger als adviseur, met in de bestuursvergaderingen vetorecht; het vetorecht stuitte ook weer op bezwaar.

Na de goedkeuring van de nieuwe statuten van de broederschap van het heilig Sacrament door bisschop Gijsen lieten zich tijdens de octaafdagen van 1984 ruim 100 mensen weer inschrijven bij de broederschap, waarbij een inschrijvingsprentje werd uitgereikt en een medaille 'met op een zijde een priester ten halve die een grote hostie breekt boven een kelk, daaronder de tekst 'Meerssen A.D. 1746', rondschrift: 'In het jaar 1222 vloeide er bloed + Aartsbroederschap v.h. Allerheiligste Sacrament'; op de andere zijde een afbeelding van de grote monstrans en het rondschrift: 'Jezus in het Heilig Sacrament + ontferm U over ons'".

Er werd vijf gulden inschrijfgeld per jaar gevraagd dat was bestemd voor het bestrijden van de onkosten van de mededelingenbrief die enkele keren per jaar werd toegezonden aan de broeders en zusters van de broederschap. In 1994 bedroeg het inschrijfgeld zeven gulden, In 2004 vier euro, in 2022 5 euro, telkens per jaar; voor de broedermeesters gold bovendien een extra bijdrage.

De nieuwe medaille die de broederschap in 2005 kreeg verschildte alleen op de voorkant met die uit 1984, ze bevatte nu een kelk met daarboven

een hostie, waaruit drie stromen in de kelk vloeien, met daarboven de tekst 'AD 1222' rond de kelk 'exivit sanguis et aqua':

In de vergadering van de broedermeesters van het H. Sacrament van 12 mei 2005 werd meegedeeld dat alle broedermeesters vanwege het niet afdragen van de contributie aan de broederschap geen lid meer waren van de broederschap. Daarop werd besloten om de broedermeesters los te koppelen van de broederschap. Wel kon iedere broedermeester zich persoonlijk tijdens de octaafdagen aanmelden als lid van de broederschap.

De broederschap telt anno 2022 tegen de 200 leden, de broedermeesters tellen er 37.

Verering laatste decennia

20e eeuw

Was van teruggang van het aantal pelgrims in 1972 nog niets te merken, de komende jaren nam dit aantal duidelijk af. In het parochieblad *parochiebrief* van 7 juni 1973 werd opgemerkt dat het octaaf niet meer het streekgebeuren was dat het eens was en dat de toeloop van het volk sterk was teruggelopen. Ook al kwamen er in de avonden nog processies uit de omliggende

parochies, het octaaf was toch meer een binnenkerkelijk gebeuren geworden, het werd ieder jaar moeilijker mensen te motiveren voor een bedetocht.

Tijdens het octaaf van 1978 werd het 40-jarig bestaan van de Basiliek gevierd. Er werd een door Joop Geijssen samengesteld boekje uitgegeven met de titel *40 JAAR Basiliek van het H. Sacrament 1938 • 1978*, waarin o.m. lijsten van proosten en pastoors waren opgenomen en uitvoerig aandacht werd besteed aan de Sacramentsprocessie op zondag 28 mei, die *'Eucharistie en leven'* als titel had en 34 groepen, ingedeeld in 4 hoofdgroepen, telde. Van deze processie werd een film gemaakt. In het parochiezaaltje achter de kerk was een tentoonstelling te zien van de veranderingen en verbouwingen van de kerk en proosdij in de loop der tijd en in het souterrain van de Basiliek werden diavoorstellingen gegeven.

In november 1980 werd in het rechter transept van de kerk een nieuw koororgel ingewijd door deken Kirkels.

De Sacramentsprocessie op zondag 21 juni 1981 trok na de H. Eucharistieviering van 8.00 uur naar Raar via de route: Kerstraat – Beekstraat (rustaltaar hoek Kruisstraat) – Kuileneinde – Lange Raarberg – Raar (rustaltaren bij de kapellen) – Korte Raarberg - Volderstraat – Kruisstraat – Gansbaan – Kerksteeg – Basiliek.

Omdat het nieuwe kerkelijke wetboek een bepaling bevatte dat het H. Sacrament niet meer mocht zijn uitgesteld onder de Eucharistieviering, werd het H. Uur, waaronder de Vespers werden gezongen, ingevoerd op donderdag na

de avondmis. Het eerste H. Uur met vespers vond plaats op donderdag na kerstmis 1983 en telde 50 à 60 deelnemers. In 1983 en 1985 kon de Sacramentsprocessie, naar Raar, niet uittrekken vanwege het slechte weer. Zowel in 1985 als 1986 werd de gemeente gewezen op de slechte toegankelijkheid van de Basiliek voor processies uit omliggende parochies tijdens het octaaf vanwege de kermisattracties op de markt, er werd gesproken van slalomprocessies.

Op 1 mei 1987 gaf minister Brinkman het startsein voor een omvangrijke restauratie van de Basiliek:

Deze restauratie werd 7 mei 1989 feestelijk afgesloten met een groot parochieel familietreffen na de Hoogmis. Het 50-jarig bestaansfeest van de Basiliek in 1988 vormde weer de aanleiding voor een feestelijke herdenking. Op Sacramentsdag, donderdag 2 juni, droeg Mgr. J.M. Gijsen om 19.00 uur de pontificale Hoogmis op, waarin het Basilicakoor de *Krönungsmesse* uitvoerde. Aansluitend vond een feestelijke zitting plaats in het Bestuurscentrum van de gemeente, waar achtereenvolgens deken Kirkels, wethouder Pinxt, Joop Geijssen en bisschop Gijsen het woord voerden en het Basilicakoor voor de muzikale omlijsting zorgde. Vervolgens kwam het tot een ongedwongen treffen tussen alle aanwezigen, voornamelijk parochianen die deel uitmaakten van de parochiële werkgroepen of die op een andere wijze een bijdrage leverden aan het vele werk van de parochie.

Op vrijdagavond 3 juni werd om half elf een pontificale mis opgedragen door Mgr. Castermans met aansluitend een stille omgang en lichtprocessie, waaraan tegen de 300 mensen deelnamen en tenslotte vond tot 1.30 uur aanbidding plaats. Op processiezondag werd de pontificale Hoogmis opgedragen door de pronuntius uit den Haag, Mgr. E. Cassidy, die ook deelnam aan de processie. De processie telde deze keer 37 groepen, waaronder o.m. een vaandelgroep, rozenkransgroep, Bartholomeusgroep, relikwiegroep, Christusgroep, communicanten, schutterij, harmonie, Basilicakoor en hemeldragers met het Allerheiligste. Overigens telde de processie ook in andere jaren ongeveer eenzelfde aantal deelnemende groepen.

In het parochieblad van 9 juni 1989 merkte de deken in *Een gedachte bij het Octaaf* op dat men aan de viering van het Octaaf kon aflezen dat de bevolking van de parochie zich aan het wijzigen was. De autochtone Meerssenaren werden minder in aantal. Zij waren altijd de dragende krachten geweest van de Octaafvieringen. Telkens als iemand begraven werd kon men zeggen dat een fervente Octaafvierder afviel. Men realiseerde zich nauwelijks dat dit in 10 jaar tijd ongeveer 400 parochianen waren, een aanzienlijk aantal. Tegelijk kon worden geconstateerd dat er in die 10 jaar geen 400 Octaafvierders waren bijgekomen.

De avond-Hoogmis met stille omgang, lichtprocessie en aanbidding (tot 24.00 uur) op vrijdagavond in het octaaf werd ook in 1989 en volgende jaren gehouden met dien verstande dat de Hoogmis voorafgaande aan de stille omgang met lichtprocessie in 1993 werd

vervangen door een afsluitingslof en zegen en de avondaanbidding kwam te vervallen.

Op 25 oktober 1991 werd een nieuw orgel ingezegend en ingespeeld in de Basiliek. Dit laat 19^e-eeuwse Engelse orgel was in 1986 gekocht in Newton-Abbot in Zuid-Engeland en, omdat het te klein was voor de Basiliek, uitgebreid.

In 1994 werd een *Noveenboekje van het H. Sacrament van Mirakel* uitgegeven met informatie over de Basiliek, de twee wonderen, het Sacramentsoctaaf, de broederschap en aflaten, met noven, litanie tot eerherstel van het Allerheiligste Sacrament, gebeden en Sacramentsliederen.

Op 5 mei 1996 zond de KRO om 11.00 uur de H. Mis uit vanuit de Basiliek. Na de mis liepen de kerkgangers, terwijl de uitzending werd voortgezet, naar café De Keizer, waar parochianen werden geïnterviewd over de devotie tot het H. Sacrament, het octaafgebeuren en de Sacramentsprocessie.

In 1997 verscheen het boekje *Kruisgebeden. Broederschap van het H. Sacrament Meerssen*, waar in het ten geleide werd gewezen op het verband tussen de Eucharistie en de Kruisweg, gevolgd door telkens een afbeelding en gebed bij ieder van de 14 staties.

Voor de jongeren vond tijdens het octaaf van 1999 een gespreksavond onder leiding van Mgr. E. de Jong plaats in de proostenkelder, gevolgd door een Taizé-viering in de Basiliek, bestaande uit gebed, gezang en meditatie. Na de viering namen de jongeren deel aan de lichtprocessie.

In 2000 werd een erewacht ingesteld, die donderdagmiddag van 13.00 tot 16.00 uur aanbidding hield in de Basi-

liek, zodat het H. Sacrament daar nooit alleen was.

In het laatste decennium van de 20^e eeuw liep de belangstelling voor het octaaf in het algemeen terug, bijna elk jaar kwamen er minder pelgrims.

In het *Limburgs dagblad* van 23 juni 1992 werd in het artikel *Het zijn de processies van vroeger niet meer* de pelgrimstocht vanuit Rothem dat jaar onder ogen genomen. Allereerst werd opgemerkt dat vroeger uit Rothem honderden pelgrims deelnamen met vlaggen en vaandels, met groepen die beelden droegen of een tafereel uitbeeldden, met de harmonie voorop en het maagdenkoor achteraan.

Maagdenkoor Rothem rond 1934.

Het contrast met vroeger was nu wel erg groot. Op het moment van vertrek van de processie, 6 uur 's avonds, hadden zich welgeteld vijf mannen en negen vrouwen verzameld. Met een schouderklop van de pastoor vertrokken de misdienaars, vier meisjes in lange grijze togen. De pelgrims, allemaal boven de 60, sloten biddend aan.

Even verderop sloot zich nog een kind aan de hand van oma aan. Op de Klinckenberg nam Rothems Harmonie de kop van de stoet over, samen met nog zes vrouwen en twee mannen. Misschien sloot onderweg nog iemand aan, maar meer dan 25 deelnemers waren er niet. De harmonie, 38 muzikanten en 6 bestuursleden, telde bijna het dubbel aantal deelnemers. Gebeden werd er wel, de gehele weg naar Meerssen, maar het was nauwelijks hoorbaar. In Meerssen wachtte deken Kirkels en twee misdienaars, de een met een vaandel, de ander met een kruis, de bedevaartgangers op en sloten er zich bij aan. Bij de ingang van de Basiliek gearriveerd ging één lid van de harmonie mee naar binnen, de rest keerde in vlot marstempo terug naar Rothem. Nee, dat was vroeger wel anders.

Maar ondanks de verminderde belangstelling voor het octaaf van buiten Meerssen, waren er bij het octaaf van 2000 bedevaartsmissen voor pelgrims van Bunde, Geulle, Waalssen, Meerssen-West, Schimmert, Genhout, Rothem, Berg en Terblijt, Houthem, Broekhem, Elsloo, Meers, Ulestraten, Amby, Beek, Itteren en Borgharen.

Maar niet alleen de belangstelling en deelname van buiten Meerssen nam af, dat gold ook voor Meerssen zelf. We zagen al dat de deken in 1989 wees op het verminderde aantal autochtone Meerssenaren. In het parochieblad van 14 juni 1996 vroeg hij zich af of de octaafvieringen konden blijven bestaan in de vorm zoals tot dan toe. Ieder jaar werd het duidelijker dat de draagkracht voor het octaaf te klein was geworden. De gemeenschap

als totaliteit kreeg het niet meer opgebracht om het hele octaafgebeuren geestelijk en materieel te ondersteunen. Het was een kleine groep die er de schouders onder bleef zetten, maar deze kreeg niet voldoende support meer, wat niet bevorderlijk was voor een goed verloop van het geheel. Bij de organisatie van de processie moesten mensen van buiten Meerssen worden ingeschakeld. Problematischer was echter nog het feit dat de verenigingen en scholen tegelijkertijd andere activiteiten ontwikkelden. Ook het aantal aanwezigen bij het openingslof, toch een parochieaangelegenheid, baarde zorgen; waren er drie jaar geleden nog 250 aanwezigen, verleden jaar waren het er 200 en dit jaar nog maar 160. Slechts 16 kinderen namen dit jaar deel aan de bloemenhulde, vijf jaar geleden deden nog ongeveer 70 kinderen mee. Zes jaar geleden was de Basiliek nog stampvol bij het openingslof.

In deze tijd protesteerde de parochie diverse keren bij de gemeente tegen de slechte toegankelijkheid van de Basiliek en de lawaaioverlast tijdens de kerkelijke diensten bij het octaaf vanwege de kermis. Zo moest de processie uit Ulestraten met de fanfare zich bijvoorbeeld tussen de kermisattracties doordringen om in de Basiliek te komen en was er vaker lawaaioverlast tijdens de diensten. De parochie had al jarenlang haar ontevredenheid hierover geuit, maar dat had niet geholpen. In een contract tussen de gemeente en parochie was vastgelegd dat de gemeente garandeerde dat de Basiliek altijd toegankelijk zou zijn voor processies en begrafenisstoeten en dat er

geen overlast zou zijn tijdens de diensten in de Basiliek.

In 1998 dreigde de deken het octaaf vanwege kermislawaai een week te vervroegen. Maar zover zou het niet komen. In een terugblik op het octaaf van 1999 kon worden gemeld dat de grote winst van dat jaar de rust in de Basiliek tijdens de vieringen was geweest. Na jarenlang overleg met de gemeente was men tenslotte tot een overeenkomst gekomen met zichtbaar resultaat, alle vieringen hadden ongestoord kunnen plaats vinden, terwijl de bezoekers door de dag, die de Meersener Ganck kwamen maken, dit in alle rust hadden kunnen doen.

Verering eerste decennia

21e eeuw

Tijdens de pontificale H. Mis op Sacramentsdag 14 juni 2001 zegende Mgr. Wiertz het nieuwe door G. Frijs vervaardigde offeraltaar in.

Daar de daling van de belangstelling voor het octaaf bleef doorzetten werd in 2001 een commissie in het leven geroepen voor het promoten van het octaaf. Deze werkgroep schreef in 2002 bedevaartorganisaties aan om Meerssen in hun programma's op te nemen, gaf een folder uit en legde contact met de media.

Voor de restauratie van het schilderij van het Brandwonder in de Basiliek, hangend boven de in- en uitgang aan de marktzijde, dat dringend aan herstel toe was, werd een Brandwonderfonds opgericht. Het schilderij keerde in 2003 terug in de kerk, waarin dat jaar ook een afgietsel van het oorspronkelijke beeld van de heilige Juliana van Cor-

nillon uit het begin van 16^e eeuw, dat zich in de kerk van Fosses-la-Ville bij Namen bevindt, werd geplaatst. Daarnaast kwam een beeld van pater Pio te staan.

In de *Kirchen Zeitung für das Bistum Aachen* van 15 juni 2003 werd een artikel met diverse foto's, waaronder een grote het voorblad sierde, gewijd aan het octaaf te Meerssen: *Eine ganze Oktav für das Allerheiligste Sakramenten*:

15. Juni 2003 • 58. Jahrgang • G 5240

KirchenZeitung

FÜR DAS BISTUM AACHEN Nr. 24

JUGENDSONNTAG
Das Wagnis der Firmung S. 4

BIBELJAHR
Kein verstaubtes Buch S. 17

BEERDIGUNGEN
NRW: Sarg nicht mehr nötig S. 14

Das Allerheiligste

Das limburgische Meerssen feiert mit großer Pracht die Oktav von Fronleichnam S. 28

In 2004 kreeg de Basiliek een wapen, ontworpen door dr. Regis de Lahaye en getekend door J. Vleugels. Als devies werd de zinsnede EXIVIT SANGUIS ET AQUA (er kwam bloed en water uit) gekozen.

De heraldische beschrijving van het wapen luidt:

'Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde, om en om, en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; A in keel een kelk van goud, waarboven een hostie van zilver, liturgisch gebroken en zonder het kleine partikel, waaruit drie stromen, de binnenste van keel en de twee buitenste van zilver in de kelk vloeien; B doorsneden; in goud een dubbele adelaar van sabel, gebekt en getongd van keel; in azuur drie lelies van goud geplaatst twee en één. Devies: EXIVIT SANGUIS ET AQUA in zwarte letters op een wit lint.'

Omdat na meer dan 20 jaar H. Uur veel trouwe aanbidders en aanbidsters waren overleden en veel van hun plaatsen niet opnieuw waren ingenomen, werd in 2005 gekozen voor een nieuwe opzet: het H. Uur werd verdeeld, een half uur vóór de avondmis en een half uur na de mis, waarin de vespers werden gezongen. Men hoopte zo meer parochianen in de gelegen-

heid te stellen aanbidding te komen houden.

Het wapen van de Basiliek in de vorm van een glas-in-loodraam, aangeboden aan deken Kirkels bij zijn 50-jarig priesterschap, werd in 2007 boven de deur van de in- en uitgang van de Basiliek aan de marktzijde geplaatst. Ook boven de hoofdingang van de Basiliek werd het wapen aangebracht, op een schild in email, maar zonder devies.

Op een donderdagmiddag in mei van dat jaar vond een incident plaats in de Basiliek. Tijdens de uitstelling van het H. Sacrament kwam een middelbare schoolklas met twee leraren de Basiliek binnen en verbrak de stilte bruut, de leerlingen gingen spelen in de biechtstoelen en liepen overal rond, zelfs tot op het hoogaltaar. Een parochiaan die de kerk binnenkwam zag dit even aan en joeg de leerlingen toen met niet mis te verstane woorden de kerk uit. Dit incident riep de vraag op of er niet een Sacramentswacht in het leven moest worden geroepen.

Diezelfde maand, 18 mei, maakte R.K. Jeugd-Familiewerk Don Bosco uit Brunssum met ruim 100 jongeren een fietsbedevaart naar Meerssen, waar zij een H. Mis, opgedragen door Mgr. De Jong, bijwoonden, een rondleiding kregen, een stille aanbidding bijwoonden en veldspelen hielden.

De aandacht voor de lichtprocessie begon flink terug te lopen, waren er drie jaar geleden nog een honderdtal deelnemers, in 2007 bedroeg dit aantal nog nauwelijks de helft. Hetzelfde gold voor het H. Uur op donderdagavond en dit was in 2008 de reden dit opnieuw aan te passen. Het werd nu verplaatst

naar de donderdagmiddag: tijdens de aanbidding van 13.00 tot 16.00 uur was er om 15.00 uur geleid gebed en werden om 15.30 uur de vespers gezongen.

In 2009 werd het door vrijwilligers gerestaureerde Mariaretabel in de kerk teruggeplaatst.

Toen het bisdom het vertrek van deken Kirkels uit Meerssen aankondigde werd tegelijk meegedeeld dat het dekenaat Meerssen zou worden opgeheven. In een brief van 17 februari 2009 werd dit voornemen meegedeeld aan de kerkbesturen van de parochies in het dekenaat en om reactie gevraagd. In een brief van drie dagen later van de pastoors van de parochies, die het dekenaat vormden, aan bisschop Mgr. Wiertz werd bezwaar aangetekend tegen de voorgenomen opheffing. Van de vijf aangevoerde redenen voor het bestaan van het dekenaat Meerssen werden er drie gezien vanuit het perspectief van de verering van het H. Sacrament; na een argument vanuit historisch perspectief:

› Bovendien is Meerssen sinds vele eeuwen ook een spiritueel-godsdienstig centrum door de Basiliek van het Heilig Sacrament. De parochies in dit dekenaat zijn juist onderling verbonden door de ‘gang’ van de parochianen naar de Basiliek. In de loop van de eeuwen is hier door gelovigen een structuur ontstaan, die dieper gaat dan welke organisatorische indeling ook. Het dekenaat Meerssen werd ten diepste gevormd door de verering van het H. Sacrament. Niet voor niets ontving de Basiliek in de jaren dertig de titel van “Basilica Minor”, een voor een dekenale kerk hoge onderscheiding, me-

de vanwege de regionale liturgische functie.

› In een tijd waarin deze verering van het Heilig Sacrament minder wordt is het een volstrekt verkeerd teken, nog wel vanuit het bisdom, om deze verering niet te sterken, maar de (dekenale) basis hieraan te onttrekken. Meer dan ooit is juist nu een opwaardering van Meerssen als dekenaat nodig en zou een passend teken zijn voor de waardering van de Sacramentswonderen, die hier plaats vonden. Het mag op deze plaats zeker ook gezegd worden, dat een grotere bekendheid en aandacht voor ons ‘eigen’ diocesaan Sacramentswonder en de verering van het Heilig Sacrament aldaar in ons bisdom best wel wenselijk is. Wij willen daarin graag ook met u meedenken.

› In dit kader zouden wij ook willen wijzen op het bisdom Haarlem-Amsterdam, dat mede vanwege het Mirakel van Amsterdam deze stadsnaam in de naam van het bisdom heeft opgenomen. Op deze wijze wilde men tegenover een geseculariseerde samenleving bewust een ‘katholiek teken’ plaatsen. Moet het bisdom Roermond dan een ‘geseculariseerd teken’ plaatsen door het dekenaat Meerssen op te heffen?’

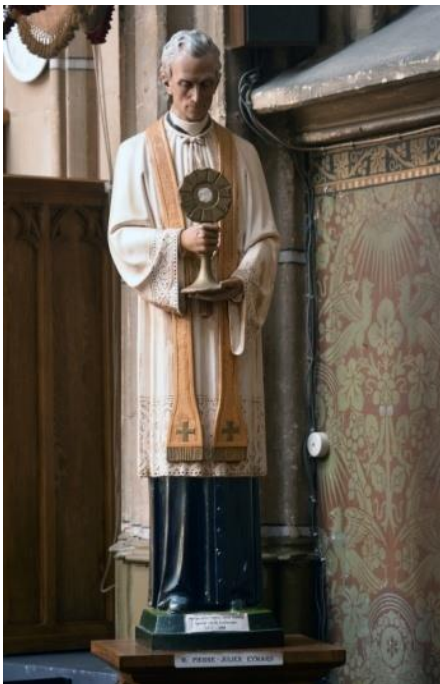
Het protest mocht echter niet baten, het dekenaat Meerssen, opgericht in 1841, werd op 1 september 2009 opgeheven. De parochie van de heilige Bartholomeus werd ingedeeld bij het dekenaat Maastricht.

Het was wel een beetje wrang dat de Hoogmis op 11 juni bij de opening van het octaaf, opgedragen door Mgr. F. Wiertz, tevens gold als jubileumviering van het dekenaat Meerssen in het kader van 450 jaar bisdom Roermond; in

deze mis werden buitengewone bedienaren van de Eucharistie in het bisdom aangesteld.

Inmiddels was pater W. van Meijgaarden, lid van de congregatie van de Paters van het H. Sacrament, met ingang van 1 mei tot de nieuwe pastoor van Meerssen benoemd.

Vanaf het octaaf moest het beeld van pater Pio in de Basiliek plaats maken voor dat van pater Pierre-Julien Eymard, zodat er nu twee eucharistische heiligen, Juliana van Luik of Juliana van Cornillon en pater Eymard, beiden met de monstrans in hun hand, op het priesterkoor stonden. Het beeld van pater Pio kreeg een andere plaats in de kerk.

*Beeld
van
pater
Eymard*

Het octaaf van 2010 kende een aantal bijzondere elementen: een informatiebalie in de kerk met materialen die konden helpen te blijven geloven en inlichtingen verschaftte, een speciale vesperviering, een lezing voor alle religieuzen uit het Heuvelland op Sacramentsdag, een tentoonstelling in de

crypte over de Basiliek en het octaaf, een video over de Eucharistie en drie nieuwe folders over de SacramentsBasiliek, de Meerssener Ganck en Meerssen als pelgrimsplaats. Verder vond vanaf dit jaar tijdens het octaaf een avondconcert plaats in de Basiliek en werd er een bedevaart mis opgedragen voor de parochies van het dekanaat Maastricht.

Omdat de lichtprocessie tijdens de vrijdag van het octaaf inmiddels problematisch was geworden, er liepen steeds minder mensen mee en het was eigenlijk te licht, werd vanaf 2011 hiervoor in de plaats een lucernarium, een lichtdienst, gehouden in de Basiliek.

Vanaf 2011 werd Sacramentsdag aangeduid als 'Dag van de religieuzen', de zondag van het octaaf als 'Dag van de processie', de maandag van het octaaf als 'Dag van de ouderen en zieken' en was de Eucharistieviering ter afsluiting van het octaaf voor alle vrijwilligers.

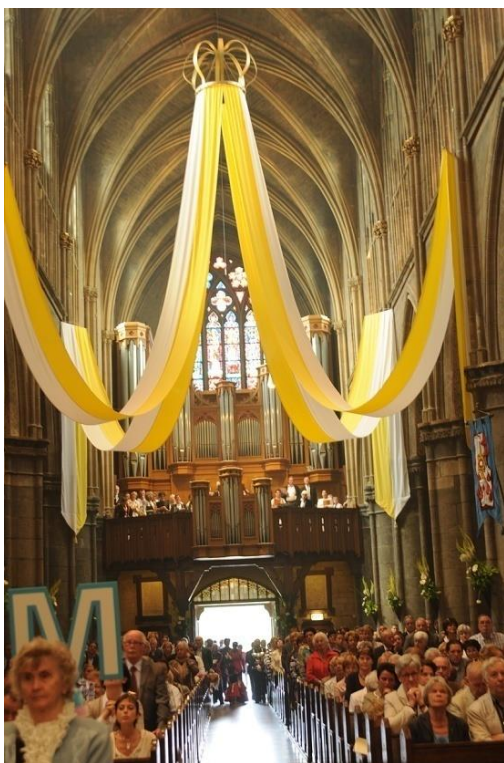
In het parochieblad van 17 juni 2011 schreef de pastoor over het octaaf o.m.: *'Het jaarlijks octaaf geeft aan het dorp Meerssen de gelegenheid te feesten in en buiten de kerk. Er wordt in het hele dorp gevlagd. Dagelijks kom je een grote of een kleine processie tegen, voor of na de vele Eucharistievieringen die er voor pelgrims worden gehouden. Er wordt een 'lucinarium' gevierd. Op zondag de grote Sacramentsprocessie waaraan velen deelnemen of de straten sieren. Er zijn conferenties over de Eucharistie voor verschillende doelgroepen. De scholen bezoeken de kerk. Er is aanbidding en dagelijks worden de vespers, het kerkelijk avondgebed gezongen. Er heerst een feestelijke sfeer die ondersteund*

wordt door een concert met muziek en liederen over de Eucharistie. Er is een kermis. Meerssen is nog steeds een centrum voor de Eucharistie.'

Op 25 mei 2012 werd de feestelijke start gemaakt van de restauratie van de noorderingang, de Sacramentstoren en de ramen in het priesterkoor en het schoonmaken van de overige ramen en het neogotisch hoogaltaar. De werkzaamheden werden in 2015 voltooid.

De pelgrimage van Schimmert en Genhout tijdens het octaaf van 2012, op zaterdagmorgen 9 juni, was een heel speciale. Vanuit de Sint Remigiusparochie in Schimmert werd een nieuw St. Remigiusbeeld in processie, vergezeld door de fanfare van Schimmert en Meerssens schutterij St. Remigius, naar Meerssen gebracht.

De Sacramentsprocessie op zondag, die tot nu toe door Meerssen (gedeeltelijk) of naar Raar trok, trok dit jaar voor het eerst door héél Meerssen, Oost en West, waarbij drie kerklocaties werden aangedaan, Basiliek, Beuke-loord en Joseph-Arbeiderskerk.

Na de processie op 10 juni 2012

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Basiliek in 2013 verscheen in mei een speciale uitgave van het kerkbestuur van de Basiliek van Meerssen in samenwerking met Heemkundevereniging Meerssen, geschreven door Herman van Wageningen, *Van Paltskerk tot Basiliek*:

en er stroomde bloed en water uit.....

Speciale uitgave mei 2013

van het kerkbestuur van de basiliek van Meerssen in samenwerking met de Heemkundevereniging Meerssen

VAN PALTSKERK TOT BASILIEK

De Eucharistieviering tijdens het octaaf stond op 5 juni in het teken van 75 jaar Basiliek en op 6 juni in het teken van 75 jaar Basilicakoor. Verder vonden er nog tentoonstellingen plaats in de proosdijschuur, het Leopoldskerkje en de crypte van de kerk.

Het octaaf van 2014 stond in het teken van 750 jaar Sacramentsdag. Op de 'Dag van de religieuzen', Sacramentsdag, werd in de crypte de conferentie 750 jaar Sacramentsdag gehouden voor de religieuzen. Tijdens de pontificale Hoogmis 's avonds, opgedragen door Mgr. E. de Jong, vond de aanstelling plaats van buitengewone dienaren van de Eucharistie in het bisdom. De vrijdag van het octaaf werd aangeduid als 'Dag van de priesters', de woensdag als 'Dag van de aanbiddingsgroepen'; voor deze groepen werd een conferentie gehouden in de crypte. Na de Sacramentsprocessie op zondag vond voor het eerst 'Verre de L' Amitié', een vriendschapsdrankje, plaats achter de

Basiliek, wat de komende jaren zou worden voortgezet.

In 2015 werden tijdens het octaaf lezingen gegeven over de Mirakelverhalen van de Eucharistie, waaronder het Brandwonder, dat 550 jaar geleden (1465) plaats vond en dit jaar in het teken van het octaaf stond.

De processie op 7 juni 2015

In 2016 bracht de Raad van Kerken uit Maastricht een bezoek aan het octaaf en in 2017 was de woensdag weer de 'Dag van de aanbiddingsgroepen' en werd voor deze groepen ook weer een conferentie georganiseerd.

De aanbidding op de donderdagmiddag met geleide aanbidding en vespers kon in 2018 niet meer gehandhaafd worden omdat er geen mensen meer waren te vinden die zich wilden inschrijven om hierbij aanwezig te zijn. Vanaf donderdag 2 augustus kwam hiervoor in de plaats een H. Mis om 10.00 uur met aansluitend geleid gebed tot 12.00 uur.

Het 80-jarig bestaan van de Basiliek vormde voor Heemkundevereniging Meerssen aanleiding een boekje, getiteld *De Gank nao Meersje* en geschreven door pastoor H. Jansen s.m.m., Mariëtte Paris-van Kan en T. Voncken-Limpens uit te geven en een tentoon-

stelling met dezelfde naam te organiseren in het Erfgoedhuis van de gemeente. Op vrijdag 1 juni 2018 maakten enkele pelgrims een begeleide tocht van Geulle naar Meerssen, waar zij in de Basiliek werden ontvangen door pastoor W. van Meijgaarden. Deze pelgrimstocht werd ook in 2019 ondernomen.

Het octaaf van 2019 viel totaal in het water. Regen, regen en nog eens regen, weinig bezoekers en het binnenhalen van de kleine aantallen pelgrims moest in sneltreinvaart gebeuren tussen de buien door. Tijdens de pontificale Mis op Sacramentsdag werden 26 bijzondere bedienaren van de Eucharistie in het bisdom aangesteld. Bedevaartmissen waren er voor de parochies Bunde, Geulle, Waalssen, Meerssen-West, Schimmert, Genhout, Rothem, Berg en Terblijt, Houthem, Broekhem, Ulestraten en van het dekenaat Maastricht.

De Sacramentsoctaven van 2020 en 2021 verliepen zeer sober vanwege de coronamaatregelen van de overheid tegen het virus Covid-19. Geen pontificale Mis, geen pelgrims uit omliggende plaatsen, geen processies, geen massale vieringen, geen koren, geen kermis. Wel op Sacramentsdag even de Markt op met het H. Sacrament, vergezeld door de broedermeesters en schutterij Sint Remigius:

Het kerkbezoek en de beleving van het sacramentsoctaaf zijn de laatste decennia duidelijk veranderd, doch hoe groot de betrokkenheid bij het octaaf nog steeds is bewijst onder meer de bereidheid van vele vrijwilligers om hun medewerking te verlenen aan dit jaarlijks parochiefeest. Lang voor de octaafviering worden voorbereidingen getroffen en de spontane medewerking van velen maakt het mogelijk dat dit sacramentsoctaaf elk jaar op welslagen mag rekenen.

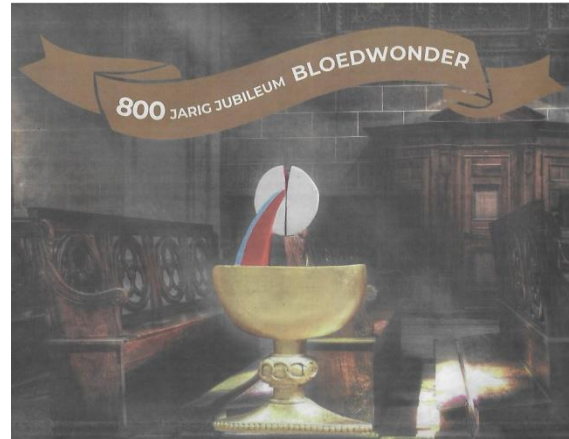
Ook zien wij dat vele gelovigen, in tegenstelling tot vroegere tijden, minder in processie, maar afzonderlijk of in kleine groepen de Basiliek bezoeken voor de verering van het Heilig Sacrament en het maken van de ommegang om het altaar, 'De Meerssener Ganck'. De geschiedenis laat zien dat gedurende 8 eeuwen de verering van het Heilig Sacrament in Meerssen op grote belangstelling mocht rekenen.

Met de aanbieding op 27 oktober 2021 van de jaarkalender 2022 aan de nieuwe pastoor Van Galen gaven de broedermeesters de aftrap van de feestelijke viering van '800 jaar Bloedwonder' in 2022. De kalender, voorzien van prachtige foto's, vermeldt de katholieke feestdagen en de belangrijke evenementen in Meerssen in 2022:

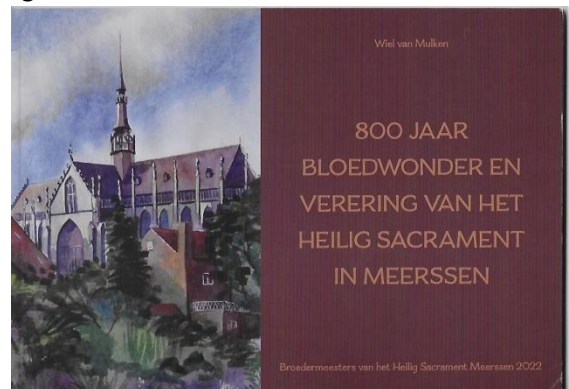
Achtste eeuwfeest Bloedwonder

Het achtste eeuwfeest van het Bloedwonder werd in 2022 op grootse wijze gevierd.

de Geulbode

De broedermeesters van het Heilig Sacrament gaven het boekje *800 jaar Bloedwonder en Verering van het Heilig Sacrament in Meerssen* uit:

Het eerste exemplaar van dit boekje werd 1 juni in Roermond door de voorzitter van de broedermeesters, W. Smeets, aangeboden aan de bisschop van Roermond, Mgr. Smeets:

Aan de invalswegen van Meerssen werden nieuwe borden, naar een ontwerp van Etiënne Cobben, geplaatst, waarop het feest was aangegeven. Langs de hele processieroute werden geel/witte vlaggetjes aangebracht met daarop het wapen van de Basiliek. Winkeliers stemden de inrichting van hun etalages met kerkelijke attributen af op het feest.

Het Genootschap Remigius gaf een medaille met echtheidsverklaring uit:

Wij hopen dat u dit speldje in ieder geval met trots zult dragen tijdens de jaarlijkse Sacramentsprocessie.

Echtheidsnummer: 1051

Het 800-jarig jubileum BLOEDWONDER werd tijdens het Sacramentsoc-taaf van 15 t/m 23 juni gevierd onder het thema *Kom en (be)zoek de verborgen Schat*.

Woensdag 15 juni om 19.00 uur vond de openingsviering met bloemenhulde van de kinderen en zang van het Basilicakoor plaats:

Donderdag 16 juni, Sacramentsdag, was er om 10.30 uur een Eucharistieviering met pastoor Th. van Galen en zang van het dameskoor; om 15.30 uur een inleiding van pastoor Th. van Galen over de Sacramentsdevotie; van 16.00 -17.00 uur aanbidding voor het uitgestelde Allerheiligste; droeg om 19.30 uur Mgr. Punt, emeritus bisschop van Haarlem, met als gastconcelebrant Plebaan Blom van de Sint-Janskathedraal in Den Bosch, de Pontificale Hoogmis op.

Vrijdag 17 juni was er om 10.30 uur een Eucharistieviering met pastoor Th. van Galen en werden om 11.30 uur de te voet deelnemers aan de *Gank nao Meersje* vanuit Geulle ontvangen in de Basiliek:

Om 15.00. uur hield de pastoor een inleiding over Sacramentswonderen; van 16.00 tot 17.00 uur was er aanbidding voor het Allerheiligste; om 19.30 uur kwam de bedevaart van de parochies van Meerssen-West, Bunde, Geulle en Moorsveld met als hoofdcelebrant en predikant pastoor P. Horsch en zang en muziek van Nadine Maes en Annemie Sluijsmans.

Zaterdag 18 juni kwam om 8.30 uur de bedevaart van de parochies Schimmert, Genhout en Hulsberg met als celebrant en predikant pastoor G. Dölle en concelebranten de kapelaans Stefan Musanai s.m.m. en Charles Leta s.m.m.; was er van 15.00 tot 16.00 uur aanbidding voor het uitgestelde Allerheiligste; kwam om 18.00 uur de bedevaart van de parochie Rothem met als celebrant en predikant pastoor Th. van Galen en zang van het St. Cecilakoor van Rothem; werd 20.00 uur een concert gegeven door Rob Waltmans op orgel en het Basilicakoor onder leiding van Claudia Kranen-Moonen met onder meer *Praeludium festivum Op. 40* van René L. Becker, orgel; *Au coeur de ce monde* van Jacques Berthier, koor en orgel, en *Tantum Ergo* van Anton Bruckner, koor.

Organist Rob Waltmans, helemaal links, en het Basilicakoor

Zondag 19 juni, Processiezondag, was om 8.30 uur de Eucharistieviering en trok om 9.30 uur de Sacramentsprocessie uit, waarbij de volgende route werd gevolgd: Basiliek – Markt - Gansbaan – Herkenberg – Volderstraat – Synagogeplantsoen – Kuileneindestraat – Kookstraat – Gasthuisstraat – Bunderstraat – Pastoor Nicolaas Cref-

tenstraat – Stip - Pastoor Dominicus Hexstraat – Hoofdveldweg – Bunderstraat – Proost Falcostraat – Proost Willemstraat – Proost de Beaufortstraat – Stationstraat – park – Beekstraat – Kruisstraat – Markt – Basiliek. De hele route was versierd: op de Markt met een zandloper in de kleuren geel, rood, groen en blauw met een mooie zwarte omranding en diverse religieuze sjablonen; de Kookstraat met een fraaie looper wat meer in oranjeachtige pasteltinten; de bocht bij het vroegere Gerberga-hotel met een mooie tekening; de overige straten met het gebruikelijke vlagvertoon.

Versiering op de Markt

De processie werd muzikaal begeleid en opgeluisterd door de fanfare van Ulestraten, de harmonieën van Bunde en Rothem, de schutterijen Sint Remigius en Barbara, het Meerssens Mannenkoor en het Basilicakoor uit Meerssen. Er tussendoor liepen diverse prachtig aangeklede groepen en dito praalwagens met thema's rond het Bloedwonder. De broederschap van het Heilig Sacrament en de pastoor vormden het sluitstuk van de processie.

Hier volgt een uitvoerige impressie van de processie aan de hand van een fotoreportage van Karel Kurvers:

De processie werd live uitgezonden door MeerVandaag TV.

Er viel één minpuntje te noteren: bij het zingen van het *Tantum Ergo* tijdens de processie was te horen dat de veegwagen aansloot bij de laatste proces-siedeelneemmers om de zandlopers, die met zoveel energie en zorg gemaakt waren, op te ruimen. Verder kon nauwelijks worden voorkomen dat de loper bij de Basiliek al was opgeruimd vóór terugkeer van de processie.

Maandag 20 juni was er van 16.00 tot 17.00 uur aanbidding voor het Allerheiligste en kwam om 19.30 uur de bedevaart van de parochies Berg en Terblijt, Houthem en Broekhem met hoofdcelebrant en predikant pastoor J. Burger en zang van het koor van Houthem.

Dinsdag 21 juni stond in het teken van ouderen en zieken. Om 14.30 uur was er een Eucharistieviering met o.a. de bewoners van Beukeloord en allen die door het ziekencomité van Meerssen gekend waren, met zang van Kim Savelberg en het Dameskoor. Om 19.30 uur kwam de bedevaart van de parochie Ulestraten met de fanfare en het Catharinakoor, dat zong; celebrant en predikant was M.E. Royas Cruz I.V.E.

Woensdag 22 juni was er van 16.00 tot 17.00 uur aanbidding voor het Allerheiligste en kwam om 19.30 uur de bedevaart van de parochies van Maastricht met als hoofdcelebrant en predikant deken J. Dautzenberg en als gast leden van dragers van het Gilde met de Sterre de Zee.

Donderdag 22 juni was er om 16.00 uur aanbidding voor het Allerheiligste

en werd het octaaf om 19.30 uur besloten met een pontificale Eucharistieviering door Mgr. De Jong met en voor alle vrijwilligers van het octaaf en tevens aanstelling van de buitengewone nieuwe bedienaren van de Eucharistie; het Basilicakoor verzorgde de zang.

Deze dienst werd bijgewoond door de broedermeesters in officieel kostuum.

27 van de 37 broedermeesters

Tijdens het octaaf werd in de crypte van de Basiliek een expositie gehouden van o.a. kerkelijke gebruiksvoorwerpen; een film en foto's toonden de Basiliek en haar verleden. Ook vonden er rondleidingen in de Basiliek plaats.

Daar de Markt sinds de coronacrisis grotendeels werd ingenomen door caféterrassen bleef de kermis beperkt tot een kinderkermis.

Na het octaaf vonden er nog enkele concerten plaats in het kader van het 800-jarig jubileum en wijdde de afdeling kerkgeschiedenis van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap in Meerssen een studiedagmiddag aan het Bloedwonder.

BRONNEN

De voorstaande gegevens zijn ontleend aan de volgende archiefstukken, boeken en artikelen.

Archiefstukken:

Archief van de parochie van de H. Bartholomeus te Meerssen:
notulen van de vergaderingen van het kerkbestuur; parochieblaadjes; register met geschiedkundige aantekeningen over de Sacramentsverering te Meerssen en gegevens over broederschappen in de parochie 1746-1901; brief heroprichting broederschap van het Heilig Sacrament 1908; lijst aflaten 1910; kroniek parochie 1924-1933; register van gebeurtenissen in de parochie 1941-1944.

Boeken:

R.K. Priester [C. Cremers], *Het Allerheiligste Sacrament en zijne vereering in de kerk te Meerssen*, Maastricht 1885.

Jos Habets, *Beknopte geschiedenis der Proosdij Meerssen*, Maastricht 1888.

Ter gedachtenis aan het zevende eeuwfeest van het schitterend Wonder van Meerssen: 1222-1922, Maastricht 1922. (Omslagtitel: Eenig officieel gedenkboek 1222-Meerssen-1922).

Het Allerheiligste Sacrament van Mirakel in de kerk van Meerssen: mirakel der bloeddende H. Hostie (Anno 1222), Meerssen: De Geulbode 1929.

J.M. Heynens, *Adoro te: H. Sacraments-spreekkoor bij het 19^e eeuwfeest der instelling van het Allerh. Sacrament Christus Eucharisticus ter eere*, Meerssen 1933.

H. Voncken, pr., *Nieuw noveenboekje van het H. Sacrament van Mirakel te Meerssen*, Meerssen 1941.

Carel Bloemen, *De Basiliek van Meerssen: pronkstuk van de Maasgothiek*, Meerssen: Restauratiestichting Limburg 1961.

Handboek bij de 750-jarige herdenking van het 'Bloedwonder van Meerssen', [Meerssen: Gerbergacomité en kerkbestuur Basiliek 1972].

Joop Geijssen, *40 Jaar Basiliek van het H. Sacrament 1938 ••1978*, [Meerssen 1978] .

Het Wilbrand-orgel in de Basiliek van het H. Sacrament te Meerssen, Meerssen: parochie H. Bartholomeus Meerssen 1991.

Joop Geijssen, *Meerssener-ganck, wandelingen om en in de Basiliek van het H. Sacrament te Meerssen: Pronkstuk van de Maasgothiek*, [Meerssen] 1992.

Theo Oberndorff – Maxime Niesten, *Meerssen: impressies uit het rijke verleden van een jonge gemeente*, Meerssen: gemeente Meerssen 1994.

Noveenboekje van het H. Sacrament van Mirakel, Basiliek Meerssen 1994.

Kruisgebeden. Broederschap van het H. Sacrament Meerssen, Meerssen 1997.

Jan G.C. Simonis m.m.v. A.P.J. Jacobs en A.M.P.P. Janssen, *Zielzorgers in het bisdom Roermond 1840-2000*, Sittard: Stichting Charles Beltjens 2001.

Herman van Wagenberg, *75 jaar Basiliek van Meerssen. 1938-2013*, Meerssen: kerkbestuur van de Basiliek i.s.m. Heemkundevereniging Meerssen 2013.

Rob P.W.J.M. van der Heijden, *De Basiliek van Meerssen*, Meerssen: Stichting Vrienden van de Basiliek Meerssen [2016].

Frank Hovens, *In de armen van Maas, Geul en Watervalderbeek: de loop van de geschiedenis in de gemeente Meerssen*, Meerssen: gemeente Meerssen [2017].

Pastoor H. Jansen s.m.m. - Mariëtte Paris-Vankan – T. Voncken-Limpens, *De gank nao Meersje*, Meerssen: Heemkundevereniging Meerssen 2018.

Artikelen:

Jos Schrijnen, *Caesarius van Heisterbach en het mirakel van het H. Sacrament te Meerssen*, in: *Limburgs Jaarboek* 1909, aflevering 3.

Charles Caspers & Jan van Herwaarden, *Meerssen, Heilig Sacrament*, in: *Bede-vaartplaatsen in Nederland, deel 3: Provincie Limburg*, Amsterdam/Hilversum 2000, blz. 562-582.

Michael Pütz, *Eine ganze Oktav für das Allerheiligste Sakrament*, in: *Kirchen Zeitung für das Bistum Aachen*, 15 juni 2003, nr. 24, blz. 28-29.

[H. van Wagenberg], *Het wapen van de Basiliek van Meerssen*, in: *De Gerbergabode* jaargang 15, nummer 2, juli 2007, blz. 3-6.

Jos Adam, verschillende artikelen in *De Geulbode*.

Delpher: krantenartikelen uit *Limburger Koerier*, *Limburgsch Dagblad*, *De Limburger*, *De Zuid-Limburger*, *De Nieuwe Koerier: Maas- en Roerbode*, *Nieuwe Venlosche courant*, *De Geulbode*, *De Tijd*, *De Volkskrant*, *De Maasbode*, *Algemeen Handelsblad*, *Het Vaderland*, *Het Huisgezin*, *De Speurder*, *De Grondwet*, *Eindhovens dagblad*, en *Twentsche Courant*.

Website miracolieucaaristici.org / Liste der Wunder. Die Eucharistischen Wunder in der Welt.

Website Rooms-katholieke religieuze broederschappen in Nederland / Overzicht van alle broederschappen.